



חבנתה ל"ח

כתב עת לענייני מודיעין וביטחון מבית המרכז למורשת המודיעין | גיליון 58, שבט תשע"א, ינואר 2011



חילופי גברי במוסד ובאמ"ן | ריאיון עם ח"כ גדעון עזרא | המסתערבים בפלמ"ח | סיפוריהם של שני שבויי מודיעין במלחמת יום הכיפורים | על מרגלת במלחמת העולם השנייה | ועוד..





דבר המנכ"ל

בני המשפחות וחברי העמותה,



בזמן כתיבת שורות אלה אנו נמצאים ב"עין הסערה" של אירועים היסטוריים ודרמטיים במזרח התיכון, בהם הפיכות עממית ספונטנית ובלתי מאורגנת אשר אין מאחוריהן גופים אופוזיציוניים או צבאיים כבעבר. אחת שזכו צלחה והביאה לסילוק השליט בתוניסיה, והשנייה נמצאת בעיצומה במצרים.

נוסף על כך השתלט חזבאללה באמצעים פוליטיים על לבנון, גם אם לא בצורה ישירה, תוך שהוא מחזיר את סוריה למעורבות עמוקה בנעשה בלבנון ומרחיב את ההשפעה האיראנית. השינויים לעיל מציבים אתגרים חדשים בפני קהילת המודיעין הישראלית, נוסף על האתגרים הקבועים והמתמשכים. מי שיצטרפו להוביל את הטיפול המודיעיני באתגרים האלה הם ראש אמ"ן אלוף אביב כוכבי וראש "המוסד" תמיר פרדו שנכנסו לאחרונה לתפקידיהם (לצד ראש השב"כ הוותיק יובל דיסקין העתיד לסיים בקרוב את תפקידו). נאחל להם הצלחה בשם גמלאי הקהילה.

זו הזדמנות להודות לאלוף (מיל) מאיר דגן שעמד בראש "המוסד" בשמונה השנים האחרונות ולראש אמ"ן אלוף עמוס ידלין הפורש לאחר חמש שנים בתפקידו, אשר הצעידו את ארגוניהם ואת הקהילה כולה להישגים מצינים. תהא דרכם צלחה בהמשך.

השנה האחרונה במל"מ עמדה בסימן שנת הכ"ה לפעולתו. זו צוינה, בין היתר, בכנס חברים משודרג ומורחב שעסק בעיקר בהיסטוריה של המל"מ אך גם בהווה שלו ובעתידו ואשר זכה להדים חיוביים מחברות ומחברים רבים. סיימנו את שלושת הפרויקטים התשתיתיים שבהם עסקנו בשנים האחרונות - התיאטרון הפתוח, המיצג האור-קולי החדש, כולל שיפוץ האולם, והקמת יד לזכר חללי הקהילה בשיתוף הקק"ל. בצורה של חניון דרכים בער קדימה. התחלנו בפילוט של פעילות חינוכית לבתי ספר תיכוניים, בעיקר מהפריפריה, תחת הכותרת "ימי חוויה מודיעינית לנתע" - בהובלת גדי זהר, ניצה אלינוב ומתנדבים רבים אחרים. לצד זאת המשכנו בפעילות המיוחדת למשפחות השכולות ויצרנו מסורת מוצקה בעניין וכן המשכנו בפעילות החברים במסגרת מתעדן "חבצלת" שאותה מוביל זה שנים ארוכות זמקה גנדל.

בשנת העבודה הקרובה נמקד את תשומת הלב בעיקר פנימה. בין היתר על ידי שיפור חזותו של אתר ההנצחה; מחשוב מתקדם של תיקי המונצחים, שישרת גם את פרויקט ימי החוויה לנתע; שיפור מתקנים נוספים שהגיע זמנם לכך במסגרת תוכנית כוללת שנעשתה על ידי מנהל האתר הנכנס חנן מזור; ותחילת פרויקט של מיון וארכוב החומר החוזתי והדוקומנטרי הרב המצוי במל"מ. נעסוק בכיוונים שתתווה ועדת "פני המל"מ לאן", שתסיים את עבודתה בחלק הראשון של השנה, ובתבנון החלק התשתיתי בעקבות התוכנית לירידת מחנות גלילות לנגב (הצפויה ב-2020). נמשיך ונקיים את הפעילות המיוחדת למשפחות - הקרובה תקיים בחופשת הפסח - ואת פעילות החברים.

כלפי חוץ נמשיך לפתח את חוג הידידים בארץ ובח"ל, ניצור קשרים עם גופים דומים שניתן לייצר סינרגיה מהקשר איתם (דוגמת בית התפוצות) ונמשיך במדיניות של פתיחות והיפתחות לציבור הרחב, בין אם בפרסומים ובין אם באירועים מסוגים שונים.

מרכז המידע למודיעין ולטרור על שם אלוף מאיר עמית, בהנהלת ד"ר ראובן ארליך, המשיך בהישגיו המקצועיים בשנה החולפת, ובהם ניתן להדגיש את דיווחיו בנושא המשט הטורקי טרם הגעתו ולאחריו ואת המענה המודיעיני לדו"ח גולדסטון. המרכז ימשיך להתפתח בשנה הקרובה כאשר על הפרק המשך טיפול בהקמת מחיאון מתקדם בנושא "מלחמת המודיעין בטרור".

ברצוני להודות לכל המתנדבים, הפועלים ללא לאות לקידום מטרותינו, ולצוות המל"מ המסור האמון על מילוי המשימות. נאחל לכולנו שנת הישגים לעמותה, לקהילה ולכל בית ישראל.

דודו צור
מנכ"ל העמותה

המרכז למורשת המודיעין אתר הנצחה ממלכתי לחללי הקהילה

מאז ראשית התגבשות היישוב החדש בישראל, ובכל מערכות ישראל מאז ערב הקמת המדינה ועד היום, עמדו אנשי חמ"ן, "המוסד", "נת"ב" והשב"כ בחזית העשייה הביטחונית וחירפו גופם ונפשם; לוחמים עלומים שחלקם קיפחו את חייהם בארצות עוינות ואחדים מהם טרם הובאו למנוחת עולם בישראל. בשנת 1983 חבר יחדיו ותיקי קהילת המודיעין, המשפחות השכולות וגופי קהילת המודיעין להקים מרכז הנצחה לחללי קהילת המודיעין ומרכז להנחלת מורשת המודיעין - המל"מ. מאז נחנך המרכז למורשת המודיעין משמש אתר הן להנצחה והן כמרכז תיעוד חינוכי, שנועד להנחיל את מורשת המודיעין לכל בית ישראל ובעיקר לזור הצעיר הגדל במדינת ישראל. מלבד אתר הזיכרון לנופלים ו"מרכז נתונים ממוחשב", האתר פועל להנחיל תרחישים של מבצעי מודיעין; להפיק סרטי תעודה ומורשת; לנהל מרכז מידע למודיעין ולטור; לקיים מפגשים ודיונים בנושאי המזרח התיכון והמודיעין; ולהפעיל ספרייה ותצוגות בנושאי מודיעין. המל"מ פועל כעמותה רשומה, ופעילים בה ותיקי קהילת המודיעין ובכריה, שפועלים בהתנדבות בהנהלת העמותה ובוועדות השונות כוועד המנהל, ההנצחה, המימון, התכנים, הביקורת, הקרנות וביטאון "מבט מל"מ".

Israel Intelligence Heritage & Commemoration Center - I.I.C.C

עמותת המל"מ

הנהלת העמותה
אלוף מאיר עמית ז"ל - מקים המל"מ, הנשיא והיו"ר הראשון
אפרים הלוי - יו"ר
דודו צור - מנכ"ל

חנן מזור - סמנכ"ל תפעול ומנהל אתר ההנצחה
נטע זיו-אב - מזכירת המל"מ
אבי טל - אחראי תפעול

ראשי ועדות המל"מ
שמעון אביבי - קרנות ההנצחה
לאה בר וסטלה שדות - נציגות המשפחות השכולות להנהלה המצומצמת
זלמן (ז'מקה) גנדלר - פעילות חברים
יהושע (שוקי) די גופר - כספים
גדי זהר - מורשת ותכנים
אריה (לייבו) ליבנה - הנצחה
רון כתרי - עורך ראשי ביטאון "מבט מל"מ"
יצחק בצלאל - ביקורת

בעלי תפקידים
עו"ד יהודה טוניק - יועץ משפטי
שמעון גרינברג - רואה חשבון
ברוך מזור - גזבר
ראובן ארליך - מנהל מרכז המידע למודיעין ולטרור

ביטאון מל"מ יוצא לאור ביוזמת הוועד המנהל של מל"מ ובאחריות שימוש מסוג כלשהו בחומר הכלול בידעו זה - אסור בהחלט, אלא ברשות מפורשת של המו"ל

אתר ההנצחה המרכז למורשת המודיעין • ת"ד 3555 רמת השון 47143
טל' 03-5497019, פקס 03-5497731
mlm@intelligence.org.il • www.intelligence.org.il

מערכת ביטאון המל"מ

עורך ראשי: רון כתרי
עורך: אפי מלצר

עורכות משנה: יוכי ארליך ובשמת בר-עקיבא
עורך גרפי ומבצע: עפר שטל
עורכת לשון: בשמת בר-עקיבא
מזכירת מערכת: נטע זיו-אב

חברי מערכת: שמעון אביבי, א' אבנר, ניצה אלינוב, יוסף ארגמן, אמנון בירן, יהודה ברק, עמוס גלבוט, מישל דגן בינט, יואב דייגי, יוכי וינטרויב, זמירה לביא, גדעון מיטשניק, בני מיכלסון, חגי מן, יענקל'ה מן, דוד נוימן, רפי קיטרון, אהוד רמות, סטלה שדות, דורון שוחט, נעם שפירא

כל המאמרים והכתבות המופיעים בכתב העת הם על דעת הכותבים בלבד

תוכן העניינים

כתבות

4 **אמ"ן הוא מודל לחיקוי ומושא להערכה**
חילופי גברי בראשות אמ"ן אלוף עמוס ידלין

5 **להתאים את עצמנו לאתגרי ההווה והעתיד**
חילופי גברי בראשות אמ"ן אלוף אביב כוכבי

6 **"המלחמות לא הפכו ליותר פשוטות"**
ריאיון עם ח"כ גדעון עזרא אפי מלצר ורון כתרי

10 **השחר של קיסריה**
המסתערים בפלמ"ח יוסף ארגמן

12 **2010 במורשת**
סיכום השנה שהסתיימה גדי זהר

13 **2010 במרכז המידע**
סיכום השנה שהסתיימה ראובן ארליך

20 **"מי חשב שניפול בשבי?"**
סיפורם של שני שבויים במלחמת יום הכיפורים
רון כתרי ויהושע אשכנזי

25 **לנטרל את גורם ההפתעה**
לקחים ממלחמת יום הכיפורים חיים מזר

34 **בשירות הוד מלכותה**
סיפורה של ורה אטקינס-רוזנברג בני מיכלסון

38 **מחקר עתיקות למחקר הצבאי**
ריאיון המשך עם מרדכי גיחון
יוכי ארליך ורון כתרי

41 **חשדן מכול מלך**
מודיעין וביטחון פנים בממלכת הורדוס רפי קיטרון

מדורים

14 **הסיפור שלי (1)**
תעוזה מול חולשה אמנון בירן

16 **הסיפור שלי (2)**
תותחי הדמה במטעי המנגו דני אשר

17 **כל הכבוד**
רות קמחי יוכי וינטרובי; **פסח מלובני** יואב דיגי

18 **איש מודיעין**
החוקר הטוב חיים בן עמי

24 **היסטוריה מודיעינית בתמונות** יענקל'ה מן

26 **מודיעין בעריכת עמוס גלבוע**
על המודיעין החזותי אלי פולק

32 **לזכרם**
יונה בנדמן; אהרון (אהרונצ'יק) בן-אריה;
יצחק צור; נסים בן אור

37 **מכתבים למערכת**
מודיעין וספר

44 **שפת השפם** חיים מנור (מינא)
סילביה יואב דיגי
חייל בדיל בקופסת קרטון עמוס גלבוע

46 **מסמך**
משא ומתן מנקודת מבט אסלאמית שאול ברטל
גלגולו של מסמך יהושע אשכנזי

48 **כתב חידה**
תשבץ מודיעין שמעון אביבי
מי היה האיש שהיה יואב דיגי



דבר העורך הראשי

לקוראינו שלום!



"חוזרים לשגרה" לאחר הגיליון הקודם, החגיגי גיליון זה הינו הראשון במתכונת החדשה: **כתב עת רבעוני**, שייצא לאור כנגד ארבע עונות השנה. כבר בפתח דבריי אבקשכם - שוב - להצטרף לכותבים לכתב העת שלנו ולהציע סיפורים מתחום מומחיתכם והתעניינותכם או לכתוב למדור

"הסיפור שלי" על חוויות אישיות מעולמכם המודיעיני. ברכה חמה לחברת המערכת **יוכי ארליך**, שבצד תרומתה לצוות שלנו הפיקה את הגיליון הראשון של המידעון (ניחולט) החודשי המתוקשב - **"רואים מל"מ"** - אשר נועד ליצור ערוץ תקשורת שוטפת בין הנהלת אתר ההנצחה לבין חברי העמותה ולעדכן לגבי הפעילויות והתוכניות לעתיד. המעוניינים לקבל את המידעון או להגיב ולהציע - יכתבו למייל: newsmlm@intelligence.org.il **דרך צלחה!**

המציאות במזרח התיכון אינה כתמול שלשום, סביבנו מהפכים וחשרות סערה - תוניסיה, מצרים, לבנון - והאתגרים המדיניים והמודיעיניים מתעצמים, ללא ספק. נחזק ידיהם של עמיתינו הנושאים בעול ובראשם - ראשי אמ"ן ו"המוסד", שנכנסו זה לא מכבר לתפקידיהם האחראיים והתובעניים.

בגיליון שבידכם נפגוש בוותיקים, על סיפוריהם המרתקים: אנו מארחים לשיחה את ח"כ **גדעון עזרא**, גמלאי בכיר בשב"כ, ואת פרופ' **מרדכי גיחון**, שאיתו אנו משוחחים שנית, הפעם על ראשית ימי המחקר המודיעיני בצה"ל. בזווית היסטורית - ראו מאמרו של ד"ר **רפי קיטרון** על הורדוס, כתבתו של **יוסף ארגמן** על "המסתערים" בפלמ"ח וסיפורה של אשת מודיעין במלחמת העולם השנייה, פרי עטו של **בני מיכלסון**.

פרי ביכורים למדור **"הסיפור שלי"** תורמים לגיליון זה ד"ר **דני אשר** ו**אמנון בירן**. ירתק אתכם גם סיפורם של שני שבויים במצרים במלחמת יום הכיפורים: **אבי ליבנה** (**וייס**), שחזר משם, ו**מוטי בן יצחק**, שהוחזר בארון. מזווית מיוחדת מאיר גם **חיים בן עמי** את סיפורו של חוקר השבויים **דודו דור**.

תמצאו עניין, לבטח, גם במאמרו של תא"ל **אלי פולק** על המודיעין החזותי במסגרת המדור **"מודיעין"** שעורך **עמוס גלבוע** וכן בסקירות לסיכום הפעילות בשנת 2010: של **גדי זהר** (על הנחלת המורשת) ושל **ראובן ארליך** (על מרכז המידע).

קריאה מהנה ומועילה,

רון כתרי



המרכז למורשת המודיעין מברך את ראשי אמ"ן ו"המוסד" היוצאים והנכנסים בהמשך דרכם



אמ"ן הוא מודל לחיקוי ומושא להערכה

פקודת יום מטעם ראש אגף המודיעין היוצא אלוף עמוס ידלין



לאמ"ן תפקיד מרכזי בלמידה האסטרטגית הצה"לית, בעיצוב מערכות אופרטיביות ובייצור מטרות שיבטיחו הכרעה וניצחון בלחימה. חמש השנים האחרונות הובילו

את אמ"ן להישגים יוצאי דופן בתחומי פעולה חדשים בממד הקיברנטי ובתחום הסייבר. זאת החלוציות של המאה ה-21! מדובר בעולמות מודיעין ולחימה חדשים שנידרש לגלות ולרתום לביטחון הלאומי של מדינת ישראל. בתקופה של חמש שנים ניתן לנסות לשנות תרבות בארגון. אמ"ן של סוף שנת 2010 הוא ארגון ערכי יותר, אינטגרטיבי יותר, מעודד עבודת צוות בין מערכיו ובתוכם, מקדם ומאפשר חדשנות ופריצות דרך. איננו נחים על זרי הדפנה - השנה הבאה אף היא צופנת בחובה אתגרים ביטחוניים ללא תקדים, מורכבים וקשים. אנו ניצבים בפני חמש חזיתות עוינות ופעילות שהתנגשות עמן עלולה, גם אם בסבירות נמוכה, להתרחש בעתיד הקרוב. גם אם בשנים האחרונות היה בכוחנו להרתיע את אויבינו, והם נוצרים את נשקם לעת עתה, אל לנו להתעלם מכך שבמדינות ובארגוני טרור שסביבנו עוסקים בבניין כוח, בהתחמשות ובניסיון לזהות נקודות תורפה במדינת ישראל. חובתנו בצה"ל ובאמ"ן לפתח יכולות שיאפשרו התמודדות עם האיומים. אנו חייבים להיות ארגון שממשיך ללמוד ולתחקר כדרך חיים, להתאמן ולהיות מוכן למערכות שעוד נכוננו לנו. לכל אורך הדרך עמדו לנו עיני חבירי ופקודי שנפלו על משמרתם ובעת מלוי תפקידם. עשינו כל מאמץ שרשימת הנופלים לא תתארך. משפחות הנופלים איבדו את היקר להן מכול הזמן איננו מקהה את הכאב, הפצעים לעולם לא יגלידו, והגעגע אך הולך וגובר. חובתנו לעשות הכול לשמור על חי החיילים והמפקדים באימונים ובפעילות השוטפת. עם זאת, אנו יודעים היטב שהשכול הוא חלק בלתי נפרד מהלחימה. הישגי צה"ל ומדינת ישראל לא היו יכולים להתגשם לולא תרומתם, חוכמתם, אומץ לבם ומסירותם של הנופלים! חללי צה"ל וחיל המודיעין הם מצפן ערכי עבורנו לשמש נר דלגלנו בכל נדבכי העשייה המודיעינית והביטחונית. היום אני מעביר את נס הפיקוד על אמ"ן לאלוף אביב כוכבי - לוחם ומפקד משכמו ומעלה. תחת פיקודו של אביב אתם נדרשים להמשיך את האיביב של אמ"ן ולטפס לפסגות חדשות - גבוהות יותר.

עלו והצליחו!
אלוף עמוס ידלין,
ראש אגף המודיעין היוצא

מפקדי אגף המודיעין וחיל המודיעין וחייליהם, הבוקר מגיעות לסיומן יותר מ-40 שנים של שירות פעיל בצה"ל. רוב שנותיי שירתי בחיל האוויר, ולאמ"ן הגעתי רק לפני חמש שנים. היום אני גאה להיות בן משפחה באמ"ן. באתי למלא תפקיד ומצאתי משפחה נהדרת. הגעתי למלא משימה ופגשתי את פניה היפים של החברה הישראלית. אתמול הוזמנתי לפרידה מממשלת ישראל, זכיתי לשבחים רבים מפי ראש הממשלה והשרים. בדבריי הדגשתי שאתם, מפקדי אמ"ן והחיילים, הם מי שזכאים להערכה הרבה ולמילות השבח. אתם מבצעי המבצעים הנועזים, אתם המנוע האנושי שמאחורי פריצות הדרך והגבולות שהן שגרת יומו ולילו של אמ"ן. אני גאה בכם על מסירותכם האיך-סופית, על שקדנותכם המרשימה, על חברותכם ועל אחוות הלוחמים המרשימה. הייתי עד למקצוענות, לבהירות הניתוח והמחשבה, להערכות מודיעין מדויקות ואמיצות. אמ"ן הוא אגף וחמ"ן הוא חיל שבהם מדברים ועושים ציונות - לא במרכאות וללא שמץ של ציניות. איננו מתביישים באהבת המדינה. אנו גאים בבחירתנו לקחת חלק פעיל ואינטנסיבי בהגנה עליה, על שלום אזרחיה, על ריבונותה ועל ערכיה.

בעשור השני של המאה ה-21 עליונות מודיעינית היא תנאי הכרחי לעוצמתו של כל מרכיב בביטחון הלאומי של ישראל. בהרתעה, בהתרעה ובהכרעה. הדרישה והביקוש למודיעין איכותי מגיעים מכל זרוע ומכל פיקוד בצה"ל, כמו גם מהדרג המדיני. ההחלטות האסטרטגיות של קברנטי המדינה והצבא, יכולת התמרון וההגנה של צבא היבשה, עוצמתו של חיל האוויר, מאפייני בניין הכוח ורעיונות מרכזיים בתוכניות המבצעיות - כולם אינם יכולים לבוא לידי ביטוי נכון ומכריע ללא מודיעין מדויק, מקיף ורלוונטי. כדי לעמוד בביקוש האדיר למודיעין ובציפיות הגבוהות ממנו, על אמ"ן להמשיך להיות ארגון מודיעין מהטובים בעולם. לאחר חמש שנים ותוך היכרות עם עולם המודיעין העדכני במאה ה-21 אני יכול לקבוע שאמ"ן הוא מודל לחיקוי, מושא להערכה ו"מותג" צמרת.

אמ"ן של שנת 2010 הוא ארגון מודיעין עם יכולות ייחודיות ויוצאות דופן. בחמש השנים האחרונות עברנו שני מבצעים גדולים, יש המכנים אותם מלחמות, התמודדנו מודיעינית עם תוכניות גרעין, תמכנו מודיעינית במשא ומתן להסדרים ולשלום, אך מעל לכול חזרנו והיינו, בנוסף ל"מעריך לאומי", גם מודיעין צבאי מדויק ועדכני. הקמת חטיבת ההפעלה, כמו גם החזרת מודיעין השדה לאמ"ן, היו חלק מהמהלכים להבטחת הגעתו של מודיעין רלוונטי אל הדרג הלוחם ואל המפקדות והלוחמים בדרג הנפרש.

להתאים את עצמנו לאתגרי ההווה והעתיד



פקודת יום מטעם ראש אגף המודיעין אלוף אביב כוכבי

האסטרטגי באופן מהיר ונחרץ. "לא החזקים ביותר ולא האינטליגנטים ביותר הם ששורדים", קבע דארווין, "אלא אלה המגיבים בדרך הטובה ביותר לשינוי".

למטרה זו נרכז את כל כוחותינו. נעשה זאת ביחד, תוך יצירת שיתוף פעולה פנים-ארגוני, בין-זרועי וקהילתי, תוך עידוד למידה מעמיקה וגישה מאוזנת בכל נושא, פתיחות לדעה אחרת, חדשנות ותעוזה. את מרבית שירותי הצבאי עשיתי בוואדיות הצפון ובסמטאות איר"ש ורצועת עזה. שם במרחק הקליע פגשתי יום-יום את הביטוי המעשי ביותר לדחייה הלאומית והדתית שחשים כלפינו כוחותנו רבים מעמי האזור. שם גם פגשתי את תרומתו של המודיעין להצלחה ואת השפעת היעדרו על הכישלון. נעשה כל שלאל ידנו כדי לספק מודיעין עשיר ואיכותי לחידות, לפיקודים ולזרועות, כדי לאפשר להם למלא כראוי את משימתם, ובה בעת בנסיקה חדה מקרקעית הוואדי נתרומם לגובה הראוי על מנת לספק מודיעין רחב ומקיף שיסייע לקברניטים לקבל החלטות ולממש את יעדי הביטחון הלאומיים. באלה גם באלה ישמש אתכם ואותי רק מצפן אחד, ולא יהיה זה מצפן המעלות. הדרך תמשיך להיות תלולה, מפותלת ורצופת מכשולים, אבל במשימת הניווט הנ"צ הבא יהיה תמיד באזימוט אחד, אזימוט ערכי היסוד, האמת המקצועית והיושרה, ובנ"ס (נקודת סיום) תהיה תמיד אותה מטרה - טובת עם ישראל.

אני גאה לעמוד בראשכם, ומאחל לכולנו הצלחה.

בברכה,

אלוף אביב כוכבי,
ראש אגף המודיעין

חיילי אגף המודיעין ומפקדיו,

ימי מאבק והישרדות נגזרו על עם ישראל מיום שהחלוץ הראשון נעץ באדמת הארץ את המחרשה. המציאות שפגש הייתה שונה מזו שתכנן, ואת האתים נדרש היה לכתת לחרבות. מאז דורות של חיילים ומפקדים התייצבו בחד להגנת העם והארץ. כאן באמ"ן, יודע כל המכיר את הארגון, חיילים בחזית ובעורף כאחד מטביעים את חותמם הן על דרך ניהול המערכה והן על הישגיה. הישגי המודיעין מרשימים בכל קנה מידה, אך מרשימים לא פחות החיילים והמפקדים שפגשתי בשבועות האחרונים, ואלה שפגשתי לאורך כל דרכי הארוכה והמשותפת עם אגף המודיעין. אני מצטרף אל משמרתכם, הפעם כמפקדכם.

רק אחד מאיתנו יכול להכריז כי סיים את משמרתו, ואם יחוש על כך סיפוק רב, יהיה זה בדין. בטרם נתפנה למשימתנו המשותפת, נתייצב כמחנה אחד, ואני בראשכם, נצדיע ונאמר לאלוף עמוס ידלין תודה. תודה על 40 שנות שירות ותודה מיוחדת על תקופת פיקודו על אגף המודיעין. תחת פיקודו הגיע האגף להישגים משמעותיים ביותר, ובדפיו המוצנעים רשומות הצלחות יוצאות דופן. ההישגים חצו זירות וימים וביצרו את כוחם ואת ביטחונם של צה"ל ושל מדינת ישראל. אנו מאחלים לאלוף ידלין הצלחה בכל דרך ושומרים לו מקום של כבוד במשפחת המודיעין.

אני מתייצב לתפקידי מתוך תחושת אחריות עצומה אך בביטחון ובנחישות. אני עושה זאת מתוך מחויבות לדורות של מפקדים ושל חיילים שהביאו את אגף המודיעין לעוצמתו הנוכחית, ובה בעת מתוך הצורך להשתנות ולהתאים את עצמנו לאתגרי ההווה והעתיד. ממש כמו החלוץ הראשון, משתנה המציאות לנגד עינינו, פושטת ולובשת שריון של חימוש ואיומים. חובה עלינו לזהות את השינויים ולתת להם מענה ברובד הטקטי, האופרטיבי

ראש אמ"ן הנכנס אלוף אביב כוכבי

אלוף אביב כוכבי נולד ב-1964 והתגייס לחטיבת הצנחנים ב-1982. הוא מילא שורה של תפקידים פיקודיים במסגרת החטיבה - ממפקד פלוגה ועד למינוי למפקד החטיבה ב-2001. בתקופת שירותו בתפקיד זה השתתף במבצע "חומת מגן" ובמבצעים נוספים.

ב-2003 מונה לפקד על עוצבת "האש" וב-2004 היה למפקד אוגדת עזה. בתקופת שירותו בתפקיד פיקד על האוגדה במהלך ההתנתקות ובמבצע "גשמי קיץ". ב-2007 מונה כוכבי לראש חטיבת המבצעים. במסגרת תפקידו זה תכנן את מבצע "עופרת יצוקה" והשתתף בו.

אלוף כוכבי הוא בוגר המכללה לפיקוד ומטה ובעל תואר ראשון בפילוסופיה מהאוניברסיטה העברית, תואר שני במנהל ציבורי מאוניברסיטת הארצות הברית ותואר שני נוסף מטעם אוניברסיטת ג'ון הופקינס במרילנד, ארה"ב. הוא נשוי ואב לשלושה ילדים.

"המלחמות לא הפכו ליותר פשוטות"



ח"כ גדעון עזרא, סגן ראש השב"כ לשעבר וחבר פעיל בוועדת החוץ והביטחון, מודאג מהקשיים שעמם המדינה מתמודדת • את גלעד שליט יהיה קשה לחלץ ("ברגע שנדרוך בעזה הפלסטינים יידעו על כך") • האיום מחזבאללה מוחשי ("זה הגורם הכי מיליטנטי באזור") • ובחברה הערבית הוא עד להקצנה ("כשאני מגיע לכפרים אני רואה עוד כיסוי ראש ועוד זקן") • אבל בנוגע לתהליך המדיני הוא אופטימי ("אפשר להתקדם בצעדים קטנים, הם יכולים לעשות את המוזיקה")

אפי מלצר ורון כתרי

כשהגיע ח"כ גדעון עזרא לגיל גיוס התגייס לנח"ל המוצנח, יצא ל"אחוזים" (מסלול פיקוד) והוסיף לתרומתו להתיישבות העובדת עוד שלוש שנות עבודה בקיבוץ מחניים. בקיבוץ הוא נחשף לשבועון "העולם הזה" של אורי אבנרי, שכתב רבות ורעות על "מנגנון החושך", כלשונו. אבל גוף זה דווקא קסם לגדעון הצעיר, והוא מצא את הדרך להגיע אל אותו מנגנון, שירות הביטחון הכללי, ושירת בו במשך כ-30 שנה - עד פרישתו לגמלאות - שבמהלכן התקדם בסולם הדרגות עד שהגיע לתפקיד השני בחשיבותו בארגון. "תהליך הקליטה שלי בשב"כ, כנראה כמו של אחרים, היה ארוך מאוד ולקח המון זמן. אני זוכר ששאלו אותי שאלות רבות, ועל חלקן עניתי תשובות 'תמימות'. בסופו של דבר התקבלתי לשירות באגף המבצעים, זה שעוסק בביצוע מעקבים, בחדירות סמויות וכיו"ב. אחרי תקופה מסוימת במבצעים ביקשתי לעבור למגזר הערבי. באותם הימים פרצה מלחמת ששת הימים, והשירות נדרש להרחיב את שורותיו. לפיכך נשלחתי לשרת בהר חברון עם הערבית המרוסקת שלמדנו זה עתה בקורס", הוא משחזר. בהמשך הוא עבר לשרת ברמאללה, בתחילה כרכז וכאחראי נפה, ולאחר מכן חזר לחברון, הושאל ל"מוסד" לעיסוק בענייני טרור ויצא בשליחותו לאירופה למשך שנתיים (1974-1976). עם שובו

מהשליחות חזר עזרא לשב"כ והתמנה למנהל מחלקה לערביי הצפון. ב־1980 התמנה לראש אגף עזה, ושנתיים מאוחר יותר ביקשו ממנו לעלות ללבנון ולהחליף את יוסי גינוסר בתפקיד מפקד לבנון והצפון. בימי האינתיפאדה הראשונה הוא ניהל את אזור יהודה ושומרון. עזרא המשיך לטפס במעלה הסולם עד שהתמנה לסגן ראש השב"כ. בדיוק לפני רצח רבין ב־1995 הוא סיים את שירותו. "רציתי לקבל את תפקיד ראש השירות, אך זה לא יצא, וכל דבר הוא לטובה", הוא מודה. מרגע שפרש החלו לזרום אליו הצעות עבודה רבות, ולבסוף בחר בניהול חברת "איתורא".

◀ על גלעד שליט: "אני משוכנע

שגלעד חי ושהפלסטינים נוקטים את כל אמצעי הזהירות האפשריים, ואולי הם רואים בזה תעודת ביטוח לעצמם. כיום, עם הטכנולוגיה המפותחת, ברגע שנדרוך בעזה הפלסטינים יידעו על כך מיד"

הפרק הפוליטי בחייו שנפתח בעת הזאת היה מוצלח: בבחירות 1996 הוא נבחר לכנסת ה־14 ברשימת הליכוד. ב־2001 התמנה לתפקיד סגן השר לביטחון פנים וב־2003 מונה לשר במשרד ראש הממשלה. ביוני 2004 הוא קיבל את תפקיד שר התיירות. ב־29 בנובמבר אותה שנה כבר היה השר לביטחון הפנים במקומו של צחי הנגבי שפרש מתפקידו. עם הקמתה של מפלגת קדימה ב־2005 פרש עזרא מהליכוד והצטרף למפלגה החדשה, וב־2006 מונה לשר לאיכות הסביבה. בבחירות האחרונות הוצב במקום ה־17 ברשימת קדימה, וכיום הוא חבר פעיל בוועדת החוץ והביטחון של כנסת ישראל שבה הוא תורם מניסיונו העשיר.

כיום מתפרסמים שמותיהם של ראשי קהילת המודיעין. באינטרנט יש מידע זמין ונגיש לכול, גם על ארגונים ועל עמותות שונות. האם זה משפיע על פעילות גופי המודיעין?

"המלחמות לא הפכו ליותר פשוטות, אבל גם לא ליותר מסובכות. ישנן הרבה בעיות ללא פתרון הקשורות ליעדים מודיעיניים אישיים וצבאיים, וצריך לעשות סדרי עדיפויות כי לפעמים היעדים האישיים לא פחות חשובים מאלה הצבאיים. איסוף המודיעין, לדעתך, הופך להיות דווקא יותר מסובך כי נדרשת טכנולוגיה מתקדמת יותר מאי פעם. בכל מקרה, אתה תמיד תלוי במקור חי שהוא לא תמיד זמין עבורך, ראה פרשת גלעד שליט לעומת פרשת נחשון וקסמן (ראו מסגרת). אני משוכנע שגלעד חי ושהפלסטינים נוקטים את כל אמצעי הזהירות האפשריים, ואולי הם רואים בזה תעודת ביטוח לעצמם. כיום, עם הטכנולוגיה המפותחת, ברגע שנדרוך

בעזה הפלסטינים יידעו על כך מיד. בזמנו ביהודה ושומרון לא הייתה טכנולוגיה שכזו ואפילו לא מכשירי טלפון סלולריים".

האינתיפאדה הראשונה ביהודה ושומרון פרצה בהפתעה. האם מדובר היה בכישלון של השב"כ?

"אנחנו תמיד טועים בהערכותינו. האינתיפאדה הראשונה אכן הייתה הפתעה עבורנו. בימיה הראשונים היו שאמרו שזו עליית מדרגה, והיו שאמרו שהיא תשכך. אני אישית לא חזיתי את עליית המדרגה הזו, ולא ראינו מה צפוי לנו מאותו הטריגר שנדלק באותה תאונת הדרכים בעזה. מעבר לכך, האם היו מלחמות שידענו להיערך אליהן? במלחמת יום הכיפורים היה לנו כל המידע, אבל הנבואה מבחינתנו ניתנה לשוטים. לא ידענו להעריך גם את התחזקות חזבאללה ולא את עליית חמאס בעזה".

לאורך שירותך בשב"כ, איזה תפקיד היה הכי משמעותי עבורך?

"במשך השנים תרמתי בכל אותן נקודות שהשירות היה קשה בהן - בעזה, באיר"ש ובלבנון. אם אתה שואל אותי מה היה קורה אילו הייתי חסר באותם מקומות, אני לא משוכנע שהיה קורה משהו דרמטי אחר. כלומר אילו הייתי היום בשירות, אז היינו מגיעים מהר יותר אל גלעד שליט? כנראה שלא. מצד שני אני יכול לומר שנהניתי בכל מהלך שירותי בשב"כ, ולא היה תפקיד שאותו לא נהייתי לבצע".

מי היו הדמויות בשירות שהשפעתן עליך הייתה הרבה ביותר?

"בשב"כ היו אנשים שונים שהתאפיינו בהתנהגויות שונות. כוחם של ראשי הארגונים והשפעתם על החלטות ממשלה נבעו מאישיותם ומהשפעתם על ראשי הממשלה עצמם. מבחינתי, אברהם שלום היה כוכב בקהילת המודיעין. הוא היה חריג בהתנהגותו, ברעיונותיו ובראייה המודיעינית שלו. היו לו ביצים והשפעה גדולה על הממשלה. יוסף הרמלין היה מיושב בדעתו. עמוס מנור היה איש נחמד מאוד. בעבודתי הייתי מול אנשי צה"ל כל הזמן, ביניהם אריק שרון ומאיר דגן, שהיה בזמני מפקד היק"ל. למרות הקרבה אל כל האנשים האלה אני יכול לומר שבסוף תמיד עשיתי מה שבראש שלי".

שלושת ראשי קהילת המודיעין מתחלפים במקביל, האם יש בכך טעם לפגם?

"ככה זה יצא מבחינת לוח הזמנים, ואין כאן שום בעיה. לתפקיד ראש השב"כ ייבחר אדם מוכשר וראוי, על ראש אמ"ן אומרים שהוא איש מצוין, ואת ראש 'המוסד' איני מכיר. אבל אם הם אנשי עבודה ומופת כמו שהיה ראש 'המוסד' היוצא מאיר דגן, הם יעבדו יחדיו בצורה טובה וימשיכו את שיתוף הפעולה הטוב שיש כיום בין כל זרועות המודיעין".

יוצא לאור הזקורים

ח"כ גדעון עזרא מתמודד בימים אלה עם מחלת הסרטן, אך הדבר לא מונע ממנו להמשיך בשגרת עבודתו. כבר 15 שנים שהוא חבר כנסת ושר בממשלה לסירוגין,

"ללא קומבינות וללא גיוס תרומות", וכיום הוא חבר בשדולות חברתיות שונות ובוועדת החוץ והביטחון של הכנסת. לאחרונה אף הצביע נגד הקמת ועדה לחקירת מקורות המימון של תנועות השמאל, כי "לא צריך ועדה. אם רוצים לחקור גם את תנועות השמאל וגם את

חברה'מן?

"ליברמן הוא בחור שאומר את מה שלבו מרגיש. הוא מעשי ולא מברבר כשלא צריך, ולזכותו הקמת רשימה פוליטית שהוא שולט בה שלטון ללא מצרים. ליברמן טרם אמר את המילה האחרונה כי הוא לא גמר לגדול, והוא יכול



גדעון עזרא (במרכז) עם חבריו מהשב"כ יעקב פרי (מימין) וחיים בן עמי

להרשות לעצמו לעשות ככל העולה על רוחו כי נתניהו יודע שבלעדיו אין לו קואליציה. דוגמה טובה לדרך עבודתו של ליברמן הייתה לאחר שהתנגדתי ליוזמה לוועדה שתחקור את ארגוני השמאל. מיד לאחר ההצבעה קיבלתי טלפון מישראל ביתנו, והדובר מהצד השני אומר לי שאכזבת אתם, כאילו שאני חבר במפלגה שלהם."

עם הממשלה הנוכחית יש תקווה להסכם שלום?

"גם אם אין תקווה להסכם קרוב, אנו חייבים למצות את כל האפשרויות כי אחת האלטרנטיבות היא מצב של מלחמה. ההיסטוריה שלנו מלמדת על כך שכולם הגיעו לכך כי הם ברחו מאויבים ומרודפים במקום אחר. לכן אנשים רוצים להתרחק ממלחמה, וזה מוצדק מבחינתם. השאלה היא מה אתה עושה בעניין - חותך בבשר החי או מתקדם בצעדים קטנים. אסור לשכוח שגם ההתנהגות של הפלסטינים אינה התנהגות שמאפשרת להתקדם בקלות. אין להם את הכוחות הנדרשים, הם כל הזמן נוהרים, והזהירות הזו באה על חשבוננו. מצד שני, הפלסטינים הצליחו יפה במלחמתם בטרור, וזה מלמד שאפשר לבחור בהתקדמות בצעדים קטנים, כמו למשל מתן אישור לתוספת של 4,000 מקומות עבודה,

תנועות הימין, אפשר לעשות זאת בשקט בלי כל מיני ועדות חקירה."

◀ על ועדת חקירה למימון

ארגוני השמאל: "לא צריך ועדה.

אם רוצים לחקור גם את תנועות

השמאל וגם את תנועות הימין,

אפשר לעשות זאת בשקט בלי כל

מיני ועדות חקירה"

כיצד יוצא איש שירות חשאי אל קדמת הבמה הציבורית?

"לאחר רצח ראש הממשלה יצחק רבין הרגשתי צורך לעודד את אנשי הליכוד אחרי מה שקרה והתפקדתי למפלגה. לא חשבתי להתמודד במסגרתה אלא רק להביע תמיכה. בנימין נתניהו קיבל אותי יפה מאוד, וכך גם כל האנשים שהיו לידו, בכללם אביגדור ליברמן שהיה אז מנכ"ל התנועה ואותו מצאתי כחברה'מן."

תרגיל ההטעיה הפלסטיני וסוכנות הרכב הירושלמית

כך אותר מקום החזקתו של החייל החטוף נחשון וקסמן

גדעון עזרא לא משתף בסיפורים מהעבר, אבל סיפור אחד קטן מדליק ניצוץ בעיניו, וזהו הסיפור על ההברקה שהובילה לאיתור החייל החטוף נחשון וקסמן.

עזרא: "נחשון וקסמן נעלם ביום ראשון בשבוע, ועד ליום שלישי לא היה ידוע דבר על מקום הימצאו. ביום השלישי גגיעה קלטת וידאו מעזה שבה מצולם נחשון עם נשק, ויש דרישה לשחרור אסירים תמורתו. מטבע הדברים הופנו כל העיניים לעזה כי הקלטת הגיעה משם, וערפאת נמצא שם, וכל הכוחות מתמקדים רק שם. באותם ימים אני משרת כמפקד כוחות יהודה ושומרון, ולכאורה אני אמור לשבת באפס מעשה כי הכול מתנהל בעזה. אבל אני אומר לעצמי שנחשון וקסמן לא נמצא שם אלא אצלי באיר"ש.



נחשון וקסמן ואחד מחוטפיו מתוך הקלטת שהפיצו החוטפים

ראשית, ידעתי שלאחרונה לכדנו חלק מחוליה שעסקה בניסיונות לחטוף חיילים, ולחלק אחר של החוליה טרם הגענו. שנית, הנחתי שהחטיפה עם חייבת להתבצע עם רכב ישראלי, אחרת וקסמן לא היה עולה

עליו, ובעזה הוא בוודאי לא היה עולה על רכב פלסטיני. אם כן, חשבת, היכן יכולים ערבים לשכור מכונית טובה? בירושלים. ביקשתי מהמשטרה לבדוק בכל הסוכנויות להשכרת רכב אם הושכר רכב לערבים בין הימים ראשון לשלישי. נמצא כי אחת הסוכנויות השכירה רכב לאזרח ממזרח ירושלים.

כשהגענו לרכב הוא כבר הוחזר לסוכנות והיה שטוף וללא סימנים מיוחדים כלשהם. אבל בדיקת זהותו של השוכר העלתה כי מדובר בחבר או באח של אחד מאותה חוליית חוטפים שתפסנו קודם לכן. היינו צריכים לעצור אותו מבלי לעורר מהומה ורעש, ואכן ביום חמישי בלילה עצרנו אותו בחשאי. בחקירתו דיבר האיש באופן חופשי. התברר שהבחור הזה שכר את הדירה שבה הוחזק נחשון וקסמן. הוא היה זה שנהג ברכב והוא זה שהעביר את הקלטת מירושלים לעזה כדי להטעות את כוחות הביטחון לכיוון עזה. וכך מבצע החילוץ יצא לדרך.

אולם סיום הפרשה היה, כזכור, עגום. המבצע השתבש, ובמהלך ההשתלטות של סירת מטכ"ל על הבית נהרגו נחשון וקסמן וראש כוח החילוץ סרן ניר פורו, זכרם לברכה.

פתיחת אזורים מוגבלים לתנועה חופשית למתנחלים ולפלסטינים. פתיחת בית לחם לישראלים תגרום לאלפי ישראלים להגיע לעיר הזו בימי שבת, האם זה טוב או לא טוב לעתיד המשותף? הצעדים הקטנים האלה יכולים לעשות את המוזיקה".

אז היכן הבעיה?

"הבעיות מתחילות כשמתחילים ללכת לקיצוניות, להתעסק עם סוגיית ירושלים, להשקיע עכשיו ביהודה ושומרון, באריאל. אני לא משוכנע שזה הזמן הנכון. מצד שני, כשאני מגיע לכפרים הערביים הישראליים אני רואה עוד כיסוי ראש ועוד זקן, והכיוון הוא ברור ולא סימפטי".

האם גדר ההפרדה מצדיקה את עצמה?

"כשעזבנו את עזה לא האמנתי שנגיע לעימות דומה ביהודה ושומרון, למרות שאני דיכטר שהיה אז מפקד עזה הזהיר שזה מה שצפוי לנו. לכן עניין הגדר הוא שאלה טובה, ואני מתלבט בה בעצמי. אילו לא הייתה הגדר, האם היו פיגועים? והאם בגלל הגדר הזו אין שלום? האם הגדר מנעה את הטרור? העובדה היא שיש כרגע שקט, אבל אני יודע שגם יש כאלה התולים את השקט ברמאללה במבצע 'חומת מגן'".

◀ על ארגון חזבאללה: "לדעתי,

הסכנה המיידית היא דווקא מכיוונו של חזבאללה. ראיתי בלבנון איך גדל הארגון הזה, איך הוא השיג את עצמאותו והתחזק. מי שחושב שהארגון הזה הוא בובה - טועה. זהו הגורם הכי מיליטנטי באזור, ויש קושי להילחם בו כי הוא לא צבא מסודר"

היכן נמצאת כיום הסכנה הגדולה?

"בעזה אנחנו אוכלים קש, ולא רק מהקסאמים. מסביבנו יש את איראן, סוריה, חזבאללה וחמאס. מי צריכה להיות המטרה הראשונה שלנו? לדעתי, הסכנה המיידית היא דווקא מכיוונו של חזבאללה. ראיתי בלבנון איך גדל הארגון הזה, איך הוא השיג את עצמאותו והתחזק. מי שחושב שהארגון הזה הוא בובה - טועה. זהו הגורם הכי מיליטנטי באזור, ויש קושי להילחם בו כי הוא לא צבא מסודר. היה מקום לחשוב שלאור איומי איראן וחזבאללה ערביי ישראל יירתמו לשירות אזרחי, כי הם חשופים לאיומים בדיוק כמונו כאשר הטיל אינו מבחין בין אזרח כזה או אחר. אבל ערביי ישראל, בדורפרצופיות, מצד אחד דורשים, ובצדק, הגנה ומצד שני משבחים את ארגוני הטרור".

השחר של קיסריה



שמעון סומך במרכז עם חניכיו בקורס בגבעת השלושה, 1948

שני אירועים סמוכים - לכאורה ללא כל קשר ביניהם - הפנו בדצמבר האחרון את תשומת הלב אל המסתערים הראשונים. האירוע הראשון - השריפה הגדולה בכרמל ועלייתו באש של קיבוץ בית אורן, שבו נערך בחורף 1942 קורס חבלה ראשון של מסתערי "המחלקה הסורית". האירוע השני, גם הוא עצוב - מותו בגיל 94 של שמעון (סמעאן) סומך, אבי תורת ההסתערות בקהילת המודיעין הישראלית לזרועותיה. סמעאן היה המדריך הראשי בקורסים ולימד את כל הקשור לאסלאם, למנהגים ולחברה. לבד מכך ריחפה מעל שני האירועים הללו גם עובדה קלנדרית חשובה: באותו חודש ממש מלאו 70 שנה לתחילת האירועים שהביאו להקמת הפלמ"ח, שבו נולדה מחלקת "השחר". מחלקה זו - המשך משוכלל של "המחלקה הסורית" - היא אשר העניקה מסד מקצועי מתקדם לתורת ההסתערות המתקיימת עד ימים אלה. גם בה היה סמעאן דמות מפתח.

המחלקה הסורית" - בשיתוף עם הבריטים

היחידה שכונתה "המחלקה הסורית" הוקמה ב־1941, במסגרת מה שכונה "השיתוף" עם הבריטים. באותה שנה התעורר חשש כי לאור הניצחונות של הצבא הגרמני במדבר המערבי עלולה ארץ ישראל ליפול כמו יוון וצפון אפריקה. הבריטים, ששלטו בארץ כבר 24 שנים, נזקקו אז לרשת שתסייע להם בתחום המודיעין ולוחמת ההתנגדות האזרחית בלבנון ובסוריה, שבהן שלטה צרפת של ממשלת וישי, זו ששיתפה פעולה עם הכיבוש הגרמני. ההיסטוריונית אניטה שפירא מזכירה בספרה על יגאל אלון כי המשימות שנועדו לרשת היו שיבוש דרכי הקשה פגיעה במרכזי תחבורה ובנקודות אסטרטגיות, הפצת תעמולה בנוסח גיס חמישי

**בתחילת שנות ה־40 הם
סייעו לבריטים להקים
רשת מודיעינית בלבנון
ובסוריה • בהמשך אותו
עשור הם השיגו שלל
מודיעיני ששימש במלחמת
העצמאות • בשנות ה־50
פעלו לוחמים במדינות
אויב • קיצור תולדות
המסתערים - מהיזמה
הבריטית, דרך הפלמ"ח ועד
לימי "המוסד"**

יוסף ארגמן*

* היסטוריון צבאי, בעבר עורך "במחנה"
yossiargaman@walla.com

וגם חיסול פיזי של מנהיגים מקומיים אוהדי הגרמנים ושל סוכנים גרמנים.

למנהיגות היהודית בארץ ישראל לא היה כל ניסיון בהקמת רשתות מהסוג הזה. עם זאת, היה לה רצון עז להוכיח לבריטים כי בחורי היישוב ראויים לאמון. החיפזון בהקמת הרשת גרם כנראה לכישלונותיה הראשונים וגם לבאים אחריהם. כרטיס הכניסה ליחידה היה ידיעת הלשון הערבית וחזות מזרחית. רוב המגויסים היו צעירים יהודים שנולדו בסוריה, אך הסתבר שלביצוע התפקיד לא היה די בעובדה זו.

התוצאות שהתקבלו לא הצדיקו את ההשקעה (הדלה לכשעצמה). היה ברור שיש למצוא דרך להקמת גוף חלופי בשלב הזה, בתחילת 1942, בהשראת יגאל אלון, הוחלט על פתיחת קורס שאליו התקבלו מועמדים שנבחרו על פי קריטריונים אישיותיים ולא דווקא לשוניים או חזותיים. נפתחו שני קורסים. חלק מההכשרה התקיים כאמור בבית אורן, שם נערכו קורסים רבים של ההגנה. לקורסים הללו גייס אלון באופן אישי את סמעאן, שעלה מעיראק ב־1933 והיה מורה אהוד לערבית בבתי ספר בצפון.

הקורסים נועדו להעניק לחניכים ידע כללי לגבי יעדי הריגול, דרכי הפעולה, השימוש במכשירי קשר, אימון בחבלה, טכניקות לשמירת סודיות, דרכי התנהגות וקשר בשטח אויב וכו'. במקביל לימדו את החניכים הסתערבות, כלומר: כיצד לחיות כערבי בסביבה ערבית. לאור הכישלונות הראשונים התברר עד כמה הנושא הזה הוא קריטי להצלחת המשימה. הוא חייב את הכרת הדת המוסלמית לפליגיה, המנהגים השונים, נוסחי התפילה המקובלים, הכרת המנגינות ותנועות הגוף, הפתגמים, צורת האכילה, היחס לזקן ולאישה, לנכבד ולאביון. ההסתערבות לא נתפשה עוד כהתחפשות לערב, אלא כהכרה, ובעיקר הפנמה, של תרבות חיים שלמה.

יגאל אלון פיקד על "המחלקה הסורית" כשנה, עד שהורד על ידי הבריטים לאור עמדותיו העצמאיות בכל הנוגע למטרות שהוטלו על הבחורים. לאלון היה חשוב לעסוק בנושאים המעניינים את היישוב, בעוד שהבריטים ראו את התמונה הכללית של האזור. המחלקה לא הייתה הצלחה גדולה. יגאל אלון הטיל את האחריות לכישלון על הבריטים, והם פיטרו אותו ב־1943. לאחר הסרת האיום של כיבוש הארץ על ידי הוורמאכט.

"השחר" - הנערצת בפלמ"ח

יחידת המסתערים של הפלמ"ח, "השחר", הייתה תולדת הניסיון שהצטבר ב"מחלקה הסורית". היא הופעלה רק לטובת מטרות שהוגדרו על ידי הנהגת היישוב. המסתערים המנוסים בפעולות חשאיות, שהתאמנו במחנות הפלמ"ח, עוררו את הערצת הפלמ"חניקים הצעירים. חיים חפר הודה כי המילים הערביות הרבות - חביבי, אהלך, מעלש וכו' - נכנסו לסלנג הפלמ"חאי דרך ההווי שהתפתח סביב המדורות של המסתערים. עלילותיהם, סיפוריהם והתנהגותם שלהבו את דמיונם של בני הנוער העירוניים במחנות האימונים.

הכשרת הלוחם נמשכה כשנה. יגאל אלון, שכבר היה אז מפקד הפלמ"ח, טיפח את היחידה. על פי עדותו של יעקב נמרודי, שהיה קמ"ץ היחידה, אלון היה זה שהפעיל אותה והרבה לבקר בה. למפקד היחידה התמנה תחילה ירוחם כהן. אחר כך פיקדו עליה דני אגמון ושמריה גוטמן, ארכיאולוג, איש קיבוץ נען. קצין המבצעים היה פרץ גורדון.

◀◀ הבריטים מזקקו לרשת שתסייע

להם בתחום המודיעין ולוחמת ההתנגדות האזרחית בלבנון ובסוריה. למנהיגות היהודית בארץ ישראל לא היה כל ניסיון בהקמת רשתות מהסוג הזה. עם זאת, היה לה רצון עז להוכיח לבריטים כי בחורי היישוב ראויים לאמון

יחידת "השחר" התקיימה שבע שנים, מ־1943 עד 1950. קיומה לוה בלא מעט קשיים פנימיים ומלחמות יהודים. היא מנתה כ־50 לוחמים. לפחות שישה נפלו במילוי תפקידם בארצות ערב. ככל הידוע רק שניים הובאו לקבר ישראל. שלל המודיעין ששלחו והביאו הלוחמים שלא נתפסו תרם רבות למוכנות היישוב, בעיקר למלחמת העצמאות. ב־1950 פורקה יחידת "השחר" בהוראת ראש אמ"ן בנימין גבלי, לאחר מריבה מתמשכת בינו לבין המסתערים. הם לא היו מוכנים לקבל את מרותו באופן שבו הבין פירושה של מרות. הפירוק היה בסגנון "מהיום למחר". רבים הלכו הביתה ממורמרים. עם זאת, חלקם נקלטו במערכת החשאית החדשה של חיל המודיעין, שהתבססה אז בעיקר על מודיעין היומיניט.

"קיסריה" - מצטרפת ל"מוסד"

בשלב הבא קמה יחידה 131, שהפעילה לוחמים בארצות יעד. אלא שהיא הפרה - לפחות במקרה אחד - כלל שנקבע עוד על ידי יגאל אלון, ולפיו אין מפעילים יהודים מקומיים. בעקבות פרשת "עסק הביש" במצרים פורקה למעשה היחידה ב־1955 על ידי מ"מ ראש אמ"ן יובל נאמן וראש אמ"ן הבא אחריו, יהושפט הרכבי. באותה שנה היא הוקמה מחדש בפיקודם של יוסי הראל (המבורגר), מפקד "אקסודוס", וסגנו יוסקה יריב. כך קמה היחידה המבצעית של אמ"ן, שכינויה היה יחידה 188.

ב־1963 הצטרפה היחידה ל"מוסד". כינויה מאז: "קיסריה". את השם העניק לה יוסקה יריב, שהחליף בפיקוד את יוסי הראל. ההשערה היא שיריב, מפקד הגדוד השמיני של הפלמ"ח במלחמת העצמאות, אשר היה תקופה מסוימת מפקד הפלוגה הימית של הפלמ"ח (פל"ים), העניק ליחידה את שמה בהשראת שמו של בסיס האם לאימונים ולפעילות הפל"ים - שדות ים, קיסריה.

2010 במורשת

גדי זהר*

מאות בני נוער שביקרו באתר, מוזיאון שנפתח מחדש ומיצג חדשני שהופק היו חלק מפירות המאמץ של חברי המל"מ להנחלת מורשת בשנת 2010 • ומה מצפה לנו ב־2011? • ראש ועדת מורשת מסכם שנה וצופה אל העתיד

כהשלמה לתוכנית "ימי החוויה" החלטנו בתוכנית העבודה להקים אתר אינטרנט שירכז חומרי הנצחה ומורשת שישמשו את התלמידים לפני ואחרי הביקורים ויהפכו את הביקור לפעיל, אינטראקטיבי וחוויתי עוד יותר. אתר זה עתיד לשמש את חברי המל"מ ויהיה פתוח לכלל הציבור. לביצוע מפעל זה נבחרה חברת "מטח" (לשעבר המרכז לטכנולוגיה חינוכית), עמותה שמתמחה בהקמה ובביצוע של תוכניות לימוד דיגיטליות לכלל מערכת החינוך ומובילה בתחום זה. לאחרונה הושלם ההסכם, רוכזו המשאבים הכספיים הנדרשים, והוקם צוות הקמה משותף שהחל בימים אלה את עבודתו. עם השלמת ההקמה, במחצית השנייה של שנת 2011, יהיה בידי המל"מ כלי משוכלל ומודרני שירכז את כלל חומרי המורשת שקיימים בארון ובכלל זה מאמרים וחומרים של הביטאון לדורותיו. דגש מיוחד יינתן לנופלים, וכל אחד מהחללים יונצח בעמוד זיכרון באתר האינטרנט החדש.

בימים אלה יוצאת לדרכה תוכנית העבודה לשנת 2011. בתחום המורשת תהיה ההתמקדות השנה בארגון מחדש של ארכיון המורשת שמרוכז ברובו בחדרו הצנע של יענקל'ה מן. במשך השנים הצטברו בארכיון חומרים רבים הכוללים תמונות, סרטים, סרטונים, מצגות ועוד. כדי לשמר חומרים ולשתף בהם את חברי המל"מ ואת הציבור (במגבלות הביטחון כמובן) מתוכננת עבודה יסודית ומעמיקה של ארגון החומר, מיונו ושימורו באמצעים המודרניים הקיימים היום. עשייה זו תדרוש מתנדבים נוספים, ואנו מקווים שהם יימצאו מבין החברים והחברות בעמותה.

גם בשנה זו ימשיכו כמובן לפעול מועדוני החברים שמנהיג ז'מקה גנדלר במסירות רבה, יתקיימו ימי עיון ומורשת, יימשך תיעוד הוותיקים, ואם יימצא התקציב - תתחיל הפקתו של סרט מורשת אחד לפחות.

תרומה נדיבה מחו"ל התניעה מהלך גדול של הקמת המוזיאון למלחמת קהילת המודיעין בטרוה, שיספוג לתוכו גם חלקים מהמיצג הקיים היום במכון לחקר המודיעין והטרור על שם מאיר עמית. מיזם זה מנוהל גם הוא במסגרת פעילות המורשת, אולם הפרטים עליו - בגיליון הבא של הביטאון.

בתוכנית העבודה לשנת 2010 שהסתיימה קבענו כמשימה בעדיפות ראשונה את התנעתה מחדש של תוכנית "ימי חוויה מודיעינית לנוער" במתכונתה החדשה. מתחילת שנת הלימודים הנוכחית (אוקטובר-דצמבר 2010) קיימנו 21 ביקורים שבהם השתתפו יותר מ-850 תלמידים מכל רחבי הארץ. לשלושת החודשים הקרובים, ינואר-מרס, מתוכננים עוד 22 ביקורים ועוד כמעט אלף תלמידים שיגיעו למל"מ ויספגו את ערכי הנצחה והמורשת המודיעינית. בפעילות ענפה זו השתתפו מתנדבים רבים שחלקם ליווה והדריך במבין הנצחה ובאוהל שם; פתחנו מחדש את המוזיאון הקטן לתולדות המודיעין שעורר עניין רב; התקיימו ביקורים בתצוגת המלחמה בטרוה במרכז מאיר עמית; נשמעו סיפורים אישיים מפי חברי המל"מ; וגולת הכותרת היא המיצג החדש שנחנך השנה - "כוח הידע", שריתק את בני הנוער.



בתום כל ביקור ממלאים המבקרים, רובם מכיתות י"א וי"ב, דפי משוב שמאפשרים לצוות המדריכים לשפר את התוכנית ולהתאימה לצורכי הנוער. המשובים טובים ומבטאים את העניין של המבקרים ואת התרומה שהביקור מעניק להם. תמונה דומה מתקבלת מהמשוב של המורים ובעיקר - מהביקוש הרב לביקורים, שאותם אנו כבר נאלצים לדחות כי הרשימה של יומיים בשבוע סגורה עד סוף שנת הלימודים!

כל זה לא היה מתאפשר ללא צוות נפלא הכולל מדריכות, מדריכים ומספרי סיפורים אישיים וללא שותפות של הסגל הקבוע של המל"מ. על המלאכה מנצחת ניצה אלינו במסירות רבה.

*תא"ל (מיל'), ראש ועדת מורשת במל"מ; gadi_z@netvision.net.il

2010 במרכז המידע

ראובן ארליך*

מענה לדו"ח גולדסטון, חקר תופעת המשטים ומיפוי גופים עוינים היו רק חלק מפעילויותיו של מרכז המידע למודיעין ולטרור על שם מאיר עמית בשנת 2010 • גם הטיפול באיראן תפס תאוצה • מנהל המרכז מסכם שנה פורייה במיוחד

במהלך שנת 2010 פרסם מרכז המידע 180 לקטי מידע בשפה העברית, קרי, 15 פרסומים בממוצע מדי חודש. בין הפרסומים הללו גדל משקלן של עבודות המחקר הבסיסיות, חלקן עבודות חדשניות, במגוון נושאים. פרסומי מרכז המידע הללו הופצו בעיקר באמצעות אתר האינטרנט, בשבע שפות, שאליו נכנסו בממוצע 230 אלף גולשים מדי חודש. מגמת הגידול בקרב מנויי הדואר האלקטרוני של מרכז המידע נמשכה, ובשנת 2010 עבר מספר המנויים את ה־10,000. בין המשתמשים בשירותי מרכז המידע: אישים בכירים ו"דוגי עבודה" בישראל וברחבי העולם מתחומי הממשל, התקשורת, האקדמיה, רשויות אכיפת החוק והעולם היהודי.



ספינת הנוסעים הטורקית "מאווי מרמרה"

"הפרויקט האיראני", שהושק בשנה הקודמת, נכנס למסלול בשנת 2010. בתחום המחקרי הועמק הכיסוי של הנושא האיראני, המוצא את ביטויו בפרסום בשם "זרקור לאיראן" המסכם מדי שבוע את ההתפתחויות באיראן. כמו כן נכתבו מסמכים מחקריים נוספים שכיסו היבטים שונים של המדיניות האיראנית, כגון סיוע לארגוני הטרור והסתה אנטישמית. נוסף על כך פועלים אתר אינטרנט ושירות דואר אלקטרוני בשפה הפרסית, שבאמצעותם מופצים לקטי מידע נבחרים למנויים דוברי פרסית. בשנת 2010, במלאת שנה למוות של אלוף מאיר עמית, החליט הוועד הפועל של עמותת המל"מ לקרוא למרכז המידע על שמו של מאיר עמית. אלוף מאיר עמית מילא תפקיד מרכזי בהקמת מרכז המידע, העמיד לרשותו את חסות המל"מ ואת משאביו, סייע לו להתגבר על מכשולים שעמדו בפניו בראשית דרכו ותרם להתפתחותו ולהתרחבותו. מרכז המידע למודיעין ולטרור גאה להיקרא על שמו ורואה עצמו מחויב להמשיך בדך שהתווה.

ל אחרונה אושרה תוכנית העבודה של מרכז המידע למודיעין ולטרור לשנת 2011 על ידי צוות ההיגוי של המרכז בראשות יו"ר עמותת המל"מ אפרים הלוי. סיומה של שנת עבודה מהווה הזדמנות טובה לבחון ולסכם את עיקרי העשייה של מרכז המידע בשנת 2010.

בשנה שחלפה המשיך מרכז המידע למודיעין ולטרור לבסס את מעמדו כמוביל בתחומו בישראל ובעולם. תוצרי המידע שלו בשנה האחרונה עסקו בשלושה מכלולים:

1. מענה לדו"ח גולדסטון: מרכז המידע ביצע עבודת מחקר רחבת היקף (שני כרכים, כ־400 עמודים) שהופצה במרס 2010 תחת הכותרת "התנהלות חמאס ואופיו של איום הטרור מרצועת עזה. בחינת תוכני דו"ח גולדסטון לעומת הממצאים העובדתיים". העבודה, שכללה ביקורת נוקבת על ממצאי דו"ח גולדסטון, פורסמה במלואה בעברית ובאנגלית, ועיקריה התפרסמו גם בצרפתית, בגרמנית, בערבית ובפרסית. היא זכתה לתהודה תקשורתית רבה בישראל וברחבי העולם, ונעשו בה שימושים רבים על ידי משרד החוץ, צה"ל, גופים משפטיים וארגונים יהודיים ברחבי העולם במסגרת המאבק נגד דו"ח גולדסטון וספיון.

2. סיקור תופעת המשטים: מרכז המידע כיסה בשיטתיות את תופעת המשטים כולל את המשט של "מאווי מרמרה" שבהנהגת ארגון HHH הטורקי. בתקופה שלאחר המשט, שהיווה פרובוקציה גסה נגד ישראל, פרסם המרכז עשרות לקטי מידע המבוססים על מסמכים, על חומרי שלל ועל עדויות שונות שנמצאו על גבי "מאווי מרמרה". פרסומים אלה זכו לתהודה תקשורתית רבה בארץ ובעולם, ונעשה בהם שימוש רב במסגרת ההתמודדות המדינית, ההסברתית והמשפטית של מדינת ישראל עם תופעת המשטים.

3. מיפוי גופים המארגנים ומנהלים את מתקפת הדה-לגיטימציה נגד ישראל: מרכז המידע מיפה את הארגונים ואת הגופים שהשתתפו במשט ה"מרמרה", ובמרכזם HHH הטורקי וארגונים נוספים המזוהים עם האסלאם הקיצוני. המרכז המשיך לחקור את המבנה ואת ההתנהלות של גופים ושל ארגונים, שבהם מעורבים גם פעילי חמאס, העוסקים בשיגור משטים ושירותי לרצועה, בהכפשת מדינת ישראל וביזומות להחרים אותה, את מנהיגיה ואת התוצרת שלה. עבודות המרכז תרמו להבנה טובה יותר של הארגונים ושל הפעילים הללו והעניקו תשתית מידע לגופים ולארגונים בישראל ובח"ל הנדרשים לתת מענה לתופעה הזאת.

* אל"ם (מיל') ד"ר, מנהל מרכז המידע למודיעין ולטרור; info@terrorism-info.org.il



תעוזה מול חולשה

אמנון בירן*

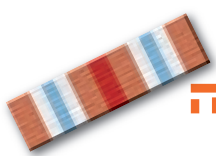
- התנאים הקשים ששררו בגזרת התעלה אפשרו למצרים חופש פעולה רחב
- החולשה שלנו בתעלה חייבה מענה - והוא נמצא בתעוזה שפיתח צה"ל בגזרת ים סוף
- מלחמת ההתשה מנקודת ראותו של קצין מודיעין בצנחנים



אמנון בירן על רקע מכלי הנפט הבוטחים בסואץ

סוריה ולבנון. אולם הדגש היה במצרים כי בגזרה זו נוצר מצב של "חוסר איזון" בינינו ובין המצרים. בגזרת התעלה נדרשו כוחות צה"ל להחזיק קו סטטי, ללא יכולת תמרון עומק, כשהאויב מצוי בטווח של כ-200 מטר בלבד (קו המים של תעלת סואץ). הפתרון שנבחר עבור צה"ל - הקמת מערך מוצבי תצפית, שיאפשר שליטה מוגבלת בתצפית על קו המים, והחזקת כוחות תגובה ותמרון במרחק ניכר מקו המים. קו התצפיות, "המעוזים", שנפרש לאורך התעלה, במרחק של כ-10 ק"מ בין מעוז למעוז, לא אפשר מתן סיוע הדדי באש בין המעוזים וחשף ביניהם שטח נרחב לפעילות מצרית ב"תעוזה" הולכת וגוברת: חציית התעלה, תקיפת מעוזים, מארבים לכוחותינו וחיטפת חיילים.

בישראל יש רבים הרואים במלחמת ההתשה את המשכה הישיר של מלחמת ששת הימים. יש היסטוריונים הטוענים שמלחמת ההתשה, מהבחינה המצרית, היא הצעד הראשון לקראת מלחמת יום הכיפורים. בשבילנו, הדוגים המבצעיים - צנחנים, שייטת וכוחות מיוחדים נוספים - היוותה מלחמת ההתשה כר נרחב למגוון פעולות מבצעיות, לפיתוח אמצעי לחימה, לפיתוח שיטות לחימה, לשילוב כוחות בין-זרועי (בעיקר עם חיל האוויר, אך גם עם חיל הים ועם השריון) ובעיקר לפיתוח חשיבה מבצעית שפורצת את מעטפת המבצעים הקיימת ומציבה סטנדרטים חדשים למושגים כמו "טווח", "תעוזה" ו"יכולת מבצעית". בתקופה זו נדרשנו לפעול בכל הגזרות - מצרים, ירדן,



האוויריות שלנו על מוצבי המכ"ם שלהם. הם הציבו במוצב המכ"ם מתקן דמה, ואת המכ"ם האמיתי שתלו במדבר ללא שום אמצעי אבטחה והגנה - מתוך כוונה שלא נצליח לאתר אותו בגלל ההסוואה ובגלל היעדר "סימני לוואי" מקובלים. מרגע הגילוי הזה בוצעה המשימה בתוך ארבעה ימים.



אמנון בירן על רקע המגדלור באי שדוואן

מתוך כוונה לשבות חיילים מצרים, כמשקל נגד לחטיפות חיילינו בידי המצרים וכן למספר טייסינו שנמצאו בשבי המצרי, הוחלט על כיבוש האי שדוואן, שבו, לפי הידיעות, ערוכה הייתה פלוגת קומנדו. המבצע הוכתר בהצלחה, ובמהלך 30 השעות שבהן שהינו באי נתפסו כ־70 שבויים. מ־31 באוקטובר 1968, שבו בוצעה הפשיטה המוסקת על תחנת הכוח בנאג' חמאדי, ועד 22 ביוני 1970, שבו בוצעה פעולה משולבת של תקיפת ריכוז מנהלתי מצרי על ציר ראס־זעפרנה-ביר־ערידה, ובעקבותיה הצבת מארב ותקיפת הסיוור שבא לבדוק את תוצאות התקיפה - בוצעו בגזרת מצרים לבדה כ־30 פשיטות. ה"טיפול" האינטנסיבי בגזרה המצרית - באספקט המודיעיני - הביא לרמת בקיאות יוצאת דופן בכל הקשור לפריסת הכוחות, לפעילותם וכן להערכת יכולתם ותגובותיהם לכל פעילות של כוחותינו. ידע זה אכן אפשר לנו להפוך את ה"חולשה" המצרית להצלחת ה"תעוזה" שלנו.

"תעוזה" מצרית זו, מול ה"חולשה" שלנו בקו התעלה - חייבה מתן מענה ראוי. המענה המבצעי של צה"ל אופייני במגוון פעולות צבאיות - פשיטות נגד, תקיפות אוויריות מסיביות ומבצעים מיוחדים. במובן מסוים נמצאה תשובה בכך שצה"ל פיתח "תעוזה" הולכת וגוברת מול "חולשה" מצרית בגזרת ים סוף.

מחולשה לתעוזה

בעוד שאת גזרת התעלה, שאורכה כ־200 ק"מ, החזיקו המצרים במערך רצוף וצפוף, בגזרת ים סוף, שאורכה כ־800 ק"מ, לא יכלו המצרים למנוע את חדירותינו. וכך יכולנו לחזור ולחדור לעמק הנילוס במשימות הפגזת מפקדות וכן במשימות ניתוק קו החשמל שבין אסואן לקהיר. את הקו הזה הצלחנו לנתק שלוש פעמים, כל פעם במקום אחר, על אף כל הניסיונות ומאמצי המניעה של המצרים.

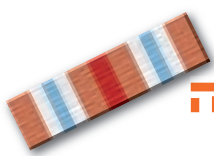
◀◀ בגזרת ים סוף, שאורכה כ־800 ק"מ, לא יכלו המצרים למנוע את חדירותינו. וכך יכולנו לחזור ולחדור לעמק הנילוס במשימות הפגזת מפקדות וכן במשימות ניתוק קו החשמל שבין אסואן לקהיר

העלינות האווירית שלנו בעת ההיא אפשרה מגוון רחב של פעולות יוצאות דופן, כגון פשיטה משורינית לחוף המערבי של מפרץ סואץ, תקיפת מוצבים (האי גריין, ראס עדבייה), תקיפת סד"כ ימי בנמליו, פשיטות על מוצבי תצפית, חטיפת אנשים ועוד.

אחת המשימות שפותחו באותו זמן הייתה ה"נתרן" - ירי ארטילרי שבוצע על ידי מרגמות "קלות" שהונחתו על ידי מסוקים, ביצעו ירי מהיר של כ־100 פגזים על המטרה ומיד אחר כך פונו לשטחנו.

◀◀ מתוך כוונה לשבות חיילים מצרים הוחלט על כיבוש האי שדוואן, שבו, לפי הידיעות, ערוכה הייתה פלוגת קומנדו. המבצע הוכתר בהצלחה, ובמהלך 30 השעות שבהן שהינו באי נתפסו כ־70 שבויים

משימה ייחודית נוספת הייתה חטיפת מכ"ם P-12 ממצרים לשטחנו. המשימה הזאת נולדה במקרה, כשנחשפה העובדה שהמצרים ניסו להתחכם לאינטנסיביות התקיפות



תותחי הדמה במטעי המנגו דני אשר*

במלחמת ההתשה השקיעה מצרים מאמץ רב בהטעיית כוחותינו • במסגרת המאמץ פוזר מספר גדול של סוללות דמה וכלי דמה ממערב לתעלת סואץ • רמת הדיוק בהכנתם הייתה גבוהה, והם אף כללו בובות דמויות אדם

במודיעין פיקוד הדרום באותה עת, זיהו מפענחי התצ"א את כל סוללות הדמה וכלי הדמה, אין לי ספק שאלה משכו את תשומת לבם של טייסי התקיפה והביאו לסיכון גבוה ולבזבז של חימוש שנועד לפגוע במטרות האמיתיות. תותחי הדמה היו עשויים פח ודיקט. כל תותח הורכב

בשלהי מלחמת ההתשה הקדישה מצרים את עיקר מאמצי הלחימה שלה למערכי ההגנה האווירית. אלה כללו - לצד סוללות טילי קרקע-אוויר - גם מספר גבוה של סוללות תותחי נ"מ. כחלק ממאמץ הלחימה הקדישו המצרים גם מחשבה רבה לנושא הדמייים.



תותח נ"מ דמה במטעי המנגו מדרום לאיסמעיליה, שבהם נערכה חטיבה 16 במסגרת אוגדת שרון בהתשה לאחר מלחמת יום הכיפורים. ליד התותח הקמ"ן רס"ן דני אשר ברקע ג'יפ הקמ"ן

משלושה חלקים, ובהם הקנים ובסיס מערכת ההגבה והציוד. על הבסיס דמוי הטרפז הותקנו וו גרירה ורגליות לייצוב. על גבי המשטח מוקמו התותח והקנים. כדי ליצור הדמיה מוחשית יותר הוכנסו לחלק מהסוללות גם בובות בגודל טבעי. שגרת הפעילות נשמרה בתוך מרחב הסוללה. חיילי הסוללות האמיתיות דאגו לרמוס שבילים בין העמדות ולהסיט את הקנים מעת לעת לכיוונים שונים כדי שהמפענחים יוטעו מ"חיות" הסוללה. רק כשעמדתי, לאחר המלחמה, בקרבת התותחים שהוצבו בקרחות שבתוך מטעי המנגו יכולתי להבחין בעבודה הרבה וברצינות ההשקעה בתותחי דמה אלה, כמו גם במערכי דמה אחרים של המצרים בגזרת החזית שממערב לתעלת סואץ.

רוב הדמייים שפוזרו במערכים שממערב לתעלה היו של אמצעי לחימה שונים ונועדו להטעות את כוחותינו בכל הקשור לעיבוי של המערך, להצגת עמדות ומערכי חילופין ולפיצול האש הנגדית של כוחותינו. בגדה המערבית אותרו דמייים של סוללות טילי קרקע-אוויר על כל מרכיביהם, מטוסים, תותחים, מכ"מי התרעה, טנקים, חיילים, גשרים ואפילו ספינות טורפדו בנמלי המוצא של התעלה. רוב הדמייים דמו לכלים האמיתיים, ומאמצים רבים הושקעו בתכנונם ובייצורם. מספר הדמייים בכל גזרה דיוויזיונית עמד על עשרה טנקים, עשר מרגמות כבדות, 12 תותחי שדה ו-15 מקלעי נ"מ. במערכי ההגנה האווירית הייתה כמות הדמייים זהה לכמות הסוללות החיות. הגם שעל פי הערכת, כרמ"ד מצרים

* תא"ל (מיל') ד"ר, לשעבר קצין מודיעין; asherdm@netvision.net.il

רות קמחי

זוכת פרס בן צבי לחקר קהילות ישראל במזרח, תש"ע

יוכי וינטרויב

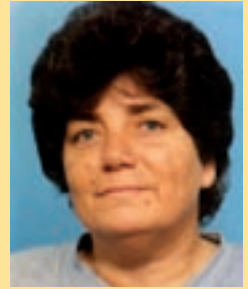
המחברת אחרי שפרשה מ"המוסד" בתום קריירה ארוכה שכללה גם תפקידי ניהול בכירים.

הקהילה היהודית במצרים הייתה קהילת פזורה ייחודית, חריגה גם בין הקהילות היהודיות בארצות האסלאם. הייתה זו קהילה הטרוגנית שמרבית חבריה נמנו עם מעמד סוציו-אקונומי גבוה יחסית לעם המצרי שבקרבו חיו, קהילת רווחה בורגנית ברובה המכריע, משכילה ובעלת אוריינטציה אירופית מובהקת, שניהלה את חייה עד אמצע



שנות ה-40 של המאה ה-20 ללא כל איום קיומי נראה לעין. במחקרה שופכת ד"ר קמחי, לילדת קהילה, אור על התפתחות התנועה הציונית בקהילה זו וחושפת לראשונה את סוגיית היחסים המורכבים בין ההנהגה הציונית בארץ ישראל לבין יהודי מצרים.

ד"ר קמחי היטיבה לתאר בצורה מרתקת את תולדות הקהילה היהודית במצרים במחצית הראשונה של המאה ה-20, על מיקומה הגיאופוליטי המיוחד, עריה הקוסמופוליטיות, הרבת-רבותיות, הליברליות והפלורליזם שאפיינו אותה בתקופה זו... היא כינסה מידע



עשיר ומורכב וניתחה אותו בשום שכל ובשיטתיות - והגיעה להבנות ולגילויים מפתיעים.

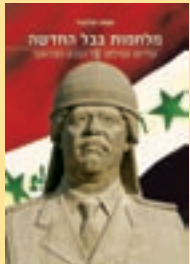
במילים אלה נימק חבר השופטים את הענקת פרס בן צבי היוקרתי לד"ר רות קמחי. עבודת הדוקטורט של קמחי והספר שיצא לאור בעקבותיה - **"ציונות בצל הפירמידות: התנועה הציונית במצרים 1918-1948"** (הוצאת עם עובד 2009) - הם פרי מחקר מקיף ומעמיק שערכה

פסח מלובני

זוכה פרס יצחק שדה לספרות צבאית, תש"ע

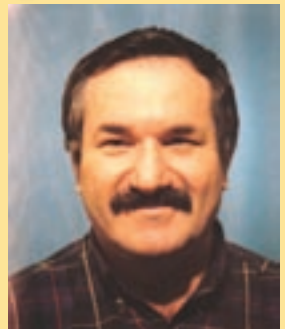
יואב דיגי

זה הוא משיאי הספרות הצבאית המקורית בעברית, וקרוב לוודאי שהוא כולל את התיאור המפורט והיסודי ביותר של צבא ערבי כלשהו... בכישרון ובמלומדות מתאר ומנתח אל"ם מלובני את מלחמות צבא עיראק, ובכלל זה את השתתפותו במלחמות נגד ישראל, ומתמקד במיוחד במלחמה הממושכת נגד איראן ובשתי המלחמות נגד מדינות הקואליציה שבראשות ארה"ב. "מחקרו היסודי והמקיף של אל"ם פסח מלובני, המסתמך על מספר רב של מקורות ובמיוחד על העיתונות העיראקית מתקופת צדאם חוסין, הוא מלאכת מחשבת של תיאור וניתוח".



אל"ם (מיל) פסח מלובני שירת במשך שנים רבות בתפקידי איסוף ומחקר בכירים בקהילת המודיעין, וכיום הוא חוקר בכיר עצמאי של היסטוריה צבאית.

ספרו של פסח מלובני **"מלחמות בבל החדשה - עלייתו ונפילתו של הצבא העיראקי"** (הוצאת מערכות) הוא הזוכה בפרס יצחק שדה לספרות צבאית לשנת תש"ע. הספר מתאר את המלחמות בעיראק בשלושת העשורים האחרונים בראייתה של עיראק. הוא פורש את

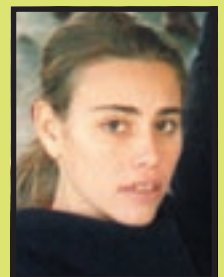


תהליכי בניין הכוח של צבא עיראק ומבהיר את מקומו של הצבא בחזונו האישי של צדאם חוסין. בכך משמש הספר מסמך ייחודי המאפשר להבין את התפיסות ואת הערכים של הפיקוד הבכיר בעיראק ואת תהליכי בנייתו וקריסתו של הצבא.

בהחלטתם להעניק לספר את הפרס כתבו השופטים: "ספר

מודעה

חברי המל"מ, ידידים ואורחים, הנכם מוזמנים לאירוע השנתי לקרן ענבר ע"ש ענבר עטיה לשנת 2011. האירוע יתקיים ביום ג' 22.3.2011 ט"ז באדר ב' תשע"א, בשעה 19:30 בהיכל צה"ל במחנה גלילות (פ"מ). בטקס יוענקו מלגות עידוד לחוקרים, לסטודנטים ולתלמידי תיכון על מחקר או חיבור בתחום חקר הטרו. כן תינתן הרצאת אורח מפי אלוף (מיל') פרופ' יצחק בן ישראל, ראש מפא"ת לשעבר.





החוקר הטוב חיים בן עמי

דודו דור היה לקצין מודיעין רק במסגרת שירות המילואים שלו • אולם מאז הוקדשו חייו לעשייה המודיעינית • בין תפקידיו חקר שבויים, פיקד על מתקן כליאה והכשיר דורות של אנשי מודיעין



תלאות אל ארץ ישראל בהובלתו של מנשה הראל, תחת אחריות המוסד לעלייה ב'. מסלול העלייה לארץ ישראל היה כרוך במסע רגלי מפרך ובצורך לחמוק מעיני כוחות הביטחון הסוריים מזה והצבא הבריטי מזה. המסע הסתיים בשלום, ודודו זכה לצעוד על אדמת ארץ ישראל הנכספת. תחילת דרכו של דודו בארץ ישראל עברה בנתיבי ההתיישבות העובדת. ראשית חנה באיילת השחה, משם הועבר לדגניה ומשם לבאר טוביה, עד שהובא למשפחה אומנת בכפר יהושע. שם בעמק יזרעאל התעצבה זהותו הארצישראלית של דודו, והוא השקיע את מלוא כוחותיו בעבודת המשק החקלאי של המשפחה האומנת ובלימודים. בהיותו בן 18 התגייס דודו לצה"ל והיה מראשוני חיילי הנח"ל. במהלך שירותו עבר קורס מפקדים, וב־1952 סיים הנער מדמשק קורס קצינים וענד דרגות קצונה של צה"ל. עם שחרורו מצה"ל, מתוך תחושה שהוא חייב להגשים את החלום הישראלי, ירד דודו לשדה בוקר והיה ממקימי הקיבוץ שבנגב. שם בלב המדבר, לצד הניסיון להקים התיישבות ישראלית בנגב ברוח חזונו של דוד בן־גוריון, עסק דודו, בין היתר, בסיוע לכוחות הביטחון והשתתף במאבק לסיכול חדירות מסתננים ומבריחים. על פועלו זה זכה דודו למחווה אישית מדוד בן־גוריון, אשר העניק

ישנם אנשי מודיעין אשר שמם נקשר עם פרקי גבורה, יש הנזכרים על מבצעים מיוחדים, יש כאלה ששמם וקורותיהם נחשפים לציבור וזוכים להוקרה, אך יש גם יש - ואלה מרבית אנשי המודיעין - אשר בעבודת נמלים בנו את תשתית המודיעין מבלי שזכו לטעמה המתוק של התהילה. כזה הוא דודו, אשר פעילותו, שלה היה כה מסור, התבצעה מאחורי הקלעים, אך חותם עשייתו נותר טבוע במורשת המודיעין.

◀ בשל מסירותו וניסיונו הרב התמנה דודו למפקד מתקן כליאה והיה אחראי לתפעול מערך החקירות והחוקרים בעת מלחמה או מבצע שבמהלכו נלכדו שבויי אויב

דודו דור (דורה) נולד בדמשק שבסוריה ב־1932, בן בכור למשפחת כוהנים שעל שמם קרוי בית כנסת בדמשק. כשהיה בן 13 שנים הצטרף לעליית הנער ויצא למסע

לו לאות הוקרה על עשייתו... גמל.
בהמשך עזב דודו את שדה בוקר והחל ללמוד גיאולוגיה באוניברסיטה העברית. במקביל ללימודיו החל לעבוד ב"מחצבי ישראל" ועסק במיפוי גיאולוגי של המדינה. בתקופה הזאת עלו הוריו ובני משפחתו מדמשק, והוא סייע להם בתהליך קליטתם. בשנים אלה הכיר דודו את רעייתו הלן. השניים נישאו והקימו משפחה שתפסה חלק חשוב בחייו.

מפליג למשימה

ב"מבצע קדש" הוצב דודו כאיש מודיעין בחטיבה 7, חטיבת השריון, וב-1957, בהיותו איש מילואים, עבר קורס קציני מודיעין. מאז נקשרו חייו ונפשו בעשייה המודיעינית, והוא רתם את כישוריו ואת ניסיונו להכשרת דורות של אנשי מודיעין ברוב גופי הקהילה. את דרכו ביחידות המודיעין עשה דודו בעיקר ביחידה שכונתה אז "קת"מ". השפה הערבית שהייתה שגורה בפיו, יכולת התקשורת הבינ-אישית שלו ונחישותו הרבה שימשו בידיו כלי עבודה מהמעלה הראשונה בכל הכרוך בהפעלה, בתחקור ובחקירה.

◀◀ הכשרתם של לוחמים

להתמודדות עם מצבי משבר
וחקירה, בתהליך שהוביל דודו,
עמדה למרבה הצער במבחני אמת,
ועל פי בעלי דבר, תרומתה לא
תסולא בפז

יעקב נחמיאס, מי שהקים את זרוע החקש"בים (חוקרי השבויים), נמנה עם מכריו של דודו, והוא אשר צירף את דודו ליחידה זו. כקצין ביחידה נמנה דודו עם הצוותים שביצעו את מלאכת איסוף המודיעין ברמה הטקטית בשעת קרבות. הוא שירת עם ידידו מוטי כפיר בצוות החקש"בים שהיה צמוד לתא"ל רפאל (רפול) איתן, מפקד אוגדה 36 במלחמת יום הכיפורים.

בזיכרונותיו של מוטי כפיר עולות תמונות רבות מפעילותם המשותפת ומפרקי ידידותם הממושכת, אך יותר מכל עולה תמונה מרגשת של הדמעות שנצצו בעיניו של דודו כאשר הגיע כחקש"ב וקצין בצה"ל אל אדמת רמת הגולן כדי לחקור קצינים וחיילים סורים.

עם שוך הקרבות מיינו השבויים מהגזרות השונות וכונסו במתקני הכליאה. לשם התכנסו גם חוקרי השבויים כדי להמשיך את החקירות ולהשלים את תמונת המידע ברמות האסטרטגיות של מערכי האויב וכוחותיו. באחד ממתקני הכליאה האלה פעל גם דודו במשך ימים ולילות ארוכים. אל"ם (מיל) יגאל סימון, מי שלימים יכהן כמפקד היחידה, נזכר בחקירה מורכבת של איש צבא סורי שניסה להערים על החוקרים. בעבודה משותפת עם גורמי איסוף

המסמכים עלה בידי צוות החקירה לחשוף את שקריו. סימון זוכר כיצד בדרכו הנחושה, במקצועיותו ובדרך התקשורת המיוחדת שלו הצליח דודו לגרום לאותו קצין לספר מהו תפקידו ולחשוף מידע רב על אודות יחידתו. לימים, בשל מסירותו וניסיונו הרב, התמנה דודו למפקד מתקן כליאה והיה אחראי לתפעול מערך החקירות והחוקרים בעת מלחמה או מבצע שבמהלכו נלכדו שבויי אויב. עוד ניתן לספר שקשריה של מדינת ישראל עם הנוצרים בלבנון נוצרו בראשית דרכם באמצעות יחידת ה"קת"מ של צה"ל, שעמה נמנה דודו. מזיכרונות היחידה עולה כי דודו היה בין "יורדי הים" של היחידה והפליג במשימותיה אל חופי לבנון.



דודו דור עם הגמל שקיבל לאות הוקרה מדוד בן-גוריון

תרומה משמעותית של דודו, יחד עם צוות מחבריו, הייתה תהליך ייחודי שהובילו בעיצוב הכשרתם של לוחמים ושל אנשי צוות אוויר להתמודדות עם מצבי משבר וחקירה. דפוסי ההכנה של דורות הלוחמים עמדו, למרבה הצער, במבחני אמת, ועל פי בעלי דבר ולדברי ידידו של דודו, תא"ל (מיל) רן רונן (פקר), תרומת התרגול וההכנה ליכולת העמידה במצבי הלחץ לא תסולא בפז. על פועלו זה זכה דודו להכרה ולהוקרה מהיחידות השונות, ממפקדיהן ומהלוחמים עצמם.

הנה כי כן במסע הזיכרון בין ידידים וחברים, אשר דרכם השתרגה בדרכו של דודו בשדות העשייה המודיעינית, מצאנו כי לצד נכונותו, כישוריו, ניסיונו ומסירותו הוא הותיר חותם של ממש על מורשת המודיעין ועל מורשת הקרב של צה"ל ושל קהילת המודיעין, ועוד עלילות רבות נכרכו בעשייתו אשר טרם ניתן לחושפן. עשייה זו הייתה נותרת חבויה אלמלא רצונם של חברים להנציח את זכרו ביום השנה להסתלקותו מעמנו. אותם חברים מסמכים את דמותו של דודו: "אדם רגיש, נעים הליכות, צנוע, איש של אנשים וחבר ללא גבול".

"מי חשב שניפול בשבי?"



שבויים ישראלים במצרים לאחר מלחמת יום הכיפורים

התסכול שחוו לוחמי חיל המודיעין שהיו בשטח לפני מלחמת יום הכיפורים היה רב. הם דיווחו והתריעו על התכונה המצרית בקו אינספור פעמים, אך לשווא, ולבסוף נאלצו לשלם מחיר אישי כבד במיוחד כשנשבו על ידי האויב. כזה סיפורם של קצין המודיעין הצעיר אבי ליבנה, ששהה בשבי המצרי, ושל מש"ק המודיעין מוטי בן יצחק, שעונה למוות.

ביום רביעי, 3 באוקטובר 1973, יצאו לדרך מש"קי המודיעין גיורא מרכוס, מוטי בן יצחק ועובדיה גבריאל וקצין המודיעין סג"מ אבי ליבנה, כשפניהם מועדות לגזרה הדרומית של תעלת סואץ, אל אוגדה 252 שתפסה את קו המעוזים ושפגה בהמשך את עיקר התופת המצרית. בשטח נמצאו כבר אמנון קורצוויל, צלם מפיקוד הדרום, הצלם אגמון וסמל עדי שפירא, מש"ק מודיעין מפיקוד הדרום. המטרה של אנשי המודיעין הייתה לתגבר ולמקצע את כוחות התצפית במעוזים לאור זרם הדיווחים ההולך וגובר.

ליבנה וגבריאל התמקמו במוצב "מפצח", ובן יצחק ומרכוס הצפינו מעט למוצב "ליטוף". את שלושת הימים הבאים הם יעבירו על מגדלי התצפית, שמהם יכלו לראות עד למרחק של יותר מעשרה ק"מ אל תוך השטח המצרי, וישלחו מאות דיווחים על סימני המלחמה ההולכים ומתרבים.

"אף פעם לא הייתה לי את ההסתכלות הקרובה הזו על האויב ממרחק של 200 מטר. יכולתי לראות במשקפת שדה פשוטה את הדרגות של הקצינים הבכירים שבאו לבדוק את מוכנות הכוחות המצריים לפני המלחמה", מספר אבי ליבנה היום. "ככל שעברו הימים התרבו סימני האזהרה. למשל, המצרים הכינו במשך שנים שורה של נקודות ירידה למים, וכל אזור כזה גודר והוקף במוקשים. פתאום, שבוע לפני המלחמה, הם הסירו את הגדרות והוציאו את המוקשים מהאדמה, ומבחינתנו זה היה צעד חריג מאוד.

הם נשלחו למעוזים שבוע לפני מלחמת יום הכיפורים כדי לבצע תצפיות מקצועיות יותר

- הם העבירו מאות דיווחים על סימני המלחמה - וכשזו פרצה, נפלו בשבי המצרי
- סיפורם של אבי ליבנה (וייס) - שהסתיר את העובדה שהוא קצין מודיעין, שרד את החקירות וחזר בשלום - ושל מוטי בן יצחק, ששתק בחקירות ומצא את מותו

רון כתרי ויהושע אשכנזי

"סימן מקדים ראינו גם בשינוי שעשו עם חגורות ההצלה. המצרים השתמשו באותה תקופה בחגורות הצלה בצבע כתום בוהק, ופתאום, בוקר אחד, ראינו שבלילה הניח מישוהו ערימה ענקית של חגורות כאלה ליד כל משטח ירידה למים.

"בשבילי, כקצין מודיעין, היו אלה הימים המרגשים ביותר שיכולים להיות. הרי מול עיניי קורה בדיוק מה שבשבילו למדנו כל כך הרבה בקורסים, בדיוק בשביל זה הכינו אותנו. ניצלתי את הסמכות הפיקודית שלי. שחררתי את כל שאר האנשים מהתצפיות, לקחתי את רוב המשמרות על עצמי וישבתי 20 שעות ביממה על המגדל מול המצרים. התחלתי לעשות 'זי' על כל הסימנים המעידים על מלחמה. והיה בסופו של דבר הסימן הברור: המצרים איישו בחיילים את העמדות של טילי קרקע-קרקע לפיצוח המעוזים. צפיתי עליהם ודיווחתי למפקדה, ומבחינתי זה היה פשוט נפלא. הרי קודם לכן הופץ לקט מודיעין סודי שקבע חד-משמעית כי איוש העמדות האלה משמעותו 24 שעות לתחילת מלחמה. אני רואה לראשונה טילי SA6, אני רואה שמכסים רמפות ביד כדי שלא יעלו אבק, שירות מצריות, ביקורי קצינים ואם לא די בזה - גם פינוי מוקשים וגדרות. מי מפנה מוקשים כשמדובר רק בתרגיל? רשמתי והעברתי דו"חות כמו מטורף."

ועדיין, בפיקוד, איש לא התעורר. "ההתעצמות המצרית בקו הייתה כל כך מהירה שהיינו צריכים להעביר מאות דיווחים ביום. לפעמים הייתי צריך להמתין שעות על הקו עד שאיזה סמל מבצעים בגדוד בכלל היה מואיל בטובו לענות לי, ובסוף הייתי זורק את הטלפון וחוזר לתצפית. אנחנו סיפקנו את כל הסימנים המתריעים, את כל ההערכות המדויקות ביותר, את כל המידע, עד למצב של גודש ממש, ולמרות זאת לא הצלחנו להפוך את הקערה על פיה", מספר ליבנה.

"אפילו ביום 6 באוקטובר, בשעה 11 בבוקר, כאשר ב'בור' כבר ידעו שמלחמה עומדת לפרוץ, עוד התקשר אליי קצין בכיר ממודיעין האוגדה ושאל אותי אם זו באמת תכונה של מלחמה או סתם הפגנת כוח של המצרים.

"בסביבות השעה אחת אני רואה את המצרים מסתדרים בשלשות, מתורצצים בשטח עם אפודים ונשק. הרבה תכונה, הרבה בלגן, אבל עדיין לא גייסות נעים קדימה. באחת וחצי המודיעין מכריז על כוננות ספיגה, ומפקד מוצב 'מצפח', רפי אלדן, מתקשר ושואל אותי 'מה אתה אומר'. אמרתי שאין לי מושג. הוא קורא לי לרדת למטה מהמגדל, ואני מבקש ממנו עוד כמה דקות כדי להשלים את התצפית. הייתי כל כך מרותק למה שהתרחש מולי, שהמחשבה שתכף תתחיל מלחמה ואני לבד מול ים הדיוויזיות המצריות כלל לא עלתה לי בראש. זה היה מחזה מרהיב ממש."

המלחמה מתחילה

"ב'13:55", ממשיך ליבנה, "אני רואה מטוסים מצריים חולפים על פניי ממש בגובה העיניים, גובה מגדל התצפית, שהיה 16 מטר. אני מזהה שישה או שמונה מיגים חוצים את התעלה וממשיכים מזרחה. אני תולש את הפומית וצועק למפקדה שישכחו מהפגנת הכוח ושיש מיגים בדרך אליהם. אני מתחיל לרדת בסולם, ובדיוק באותה שנייה נפתחת

אש אדירה על המוצב. מתחילה הפגזה אדירה על המגדל בנשק קל, במרגמות ובפגזי טנקים."

מוצב "מצפח" נלחם שלושה ימים על חייו. בבוקר היום השלישי למלחמה נגמרה התחמושת, וכל החיילים, 26 איש, התכנסו בבונקר המרכזי. "המצרים, למעלה, שלטו למעשה במוצב. תוך כדי זה הם ירו כל הזמן לתוך שתי הכניסות והתחילו לזרוק רימוני עשן. באיזושהו שלב, באופן ספונטני לגמרי, בלי שאף אחד נתן את ההוראה, כולם יצאו החוצה. לא הייתה כניעה מסודרת, פשוט יצאנו כי לא יכולנו לנשום בגלל העשן", הוא מספר.

"נעמדנו בעמדה עגולה, הרמנו ידיים, ומעלינו החיילים המצרים. הם עומדים מעל התעלה בחוץ, ואנחנו בתוך התעלה. המצרים צועקים באקסטזה, ואנחנו מתחילים להתקדם בתוך אחת התעלות, לפי ההוראות שלהם. חייל אחד למעלה פותח באש והורג את ששת הראשונים בטור. לא הבנו מה קורה לנו ולא הבנו איפה אנחנו נמצאים כי זה לא היה מצב של שפיות."

◀◀ "הובילו אותנו אל מחוץ למוצב,

ושם נתקלנו בחיילים מצרים שעשו

בנו שפטים. מיד תפסתי שאסור

לי להציג את עצמי כקצין מודיעין,

ידעתי שאם אני אומר את האמת

אני לא חוזר חי ממצרים"

"הובילו אותנו אל מחוץ למוצב, ושם נתקלנו בעוד קבוצה גדולה של חיילים מצרים שעשתה בנו שפטים. כל אחד מאיתנו קיבל את שלו - מכות, כידונים, קתות בראש. מיד תפסתי שאסור לי להציג את עצמי כקצין מודיעין, ידעתי שאם אני אומר את האמת אני לא חוזר חי ממצרים, ואני מנסה תוך כדי המכות שאנחנו חוטפים להמציא בזריזות איזה סיפור כיסוי. אף אחד לא הכין אותנו לסצנה הזאת קודם לכן. אף אחד, גם ביחידת המודיעין שלי, לא חשב שיש איזשהו סיכוי בעולם שניפול בשבי. אף אחד לא העלה על דעתו שנצטרך סיפור כיסוי, ולכן לא הומצא לנו אחד כזה.

"המזל שלי היה שחלק גדול מהחיילים במוצב היו אנשי נח"ל שבכלל לא הכירו אותי בשם המלא אלא רק בתור אבי. בתוך המשאית, על הרצפה, אני צועק לכולם 'אני אבי ואני חייל בנח"ל. אני אבי ואני חייל בנח"ל, אתם שומעים?' על אחד האוטובוסים לסואץ אני מזהה את גיורא מרכוס ואת מוטי בן יצחק. למרכוס אני עוד מצליח ללחוש 'אתה לא מכיר אותי', ואז נפרדו דרכינו."

ההחלטה האינסטינקטיבית של סג"מ ליבנה להסתיר את זהותו כקצין מודיעין הצילה ככל הנראה את חייו.

חקירות בשבי

ליבנה: "בתהליך הקבלה לכלא שואלים אותי מי אני, והיה לי ברור שמה שאני אומר הוא סיפור הכיסוי שבו אני צריך לדבוק מכאן ולהבא. אמרתי שאני סמל באספקה ושאני פצוע מאוד.

אחד

מוטי בן יצחק היה מש"ק מודיעין שנשלח גם הוא לתגבר את מערך התצפיות הצה"ל בדרום התעלה. מוטי נפל בשבי יחד עם חבריו למוצב "ליטוף", והפעם האחרונה שהוא נראה בחיים הייתה בכניסה לכלא עבאסייה. במשך כשנה הוא נחשב לנעדר עד שהוחזרה גופתו בידי המצרים בקילומטר ה-101.



מוטי בן יצחק, בן אסתר ויוסף, נולד בבאר טוביה בסוף מרס 1954. אביו יוסקה, ניצול שואה ממחנה בוכנוולד, עלה ארצה ב-1945 והגיע עם קבוצת נוער למושב באר טוביה ולימים הקים בה את ביתו ואת משקו. אסתר, אמו של מוטי, בת חיפה, קראה לבנה על שם אחיה מרדכי וכן שנפל בתש"ח בקרב על שחרור חיפה.

מוטי גדל בבאר טוביה ולמד בבית הספר "מבואות" ובתיכון האזורי. בשנה שלפני גיוסו לצה"ל למד במכון למדריכי נוער בבית רוטנברג בחיפה. הוא היה נער שמח, אהוב ובעל ערכים. מגיל צעיר התעניין בנעשה במשק ועזר להוריו ברפת ובשדה, ובכל שנות לימודיו בתיכון הדרך את הילדים ואת הנוער בכפר. חניכיו אהבו אותו, אמרו עליו שהוא מנהיג ויוזם, איש תכנון וביצוע, איש שיודע להשליט משמעת ואת הכול הוא עושה ברוח טובה. תמיד

"קצין בדרגת רב-סרן, דובר עברית, היה הראשון לחקור אותי. קודם לכן, כשהמתנתי לחקירה שלי, שמעתי את אחד החברה מהמוצב שלי מסרב להגיד דבר מעבר לשמו, דרגתו והמספר האישי שלו, בדיוק כמו שהפקודות מורות. כבר אז היה ברור לי שמדובר בשטות. למשל, המצרים ביקשו לדעת ממנו מה היו התדרים של מכשירי הקשה. זו שאלה בנאלית כי הם הרי ידעו היטב מה היו התדרים, אבל הוא סירב לענות להם, והם מצדם עינו אותו עינוי תופת.

"הגיע תורי. אני נכנס פנימה. חדר חשוך עם פנס עליי. הקצין שואל אותי מה תפקידי, ואני חוזר על כך שאני סמל בחיל אספקה. אני יושב על כיסא, ומאחוריי עומדים שניים שמדי פעם הוא מסמן להם והם מכניסים לי מכות. התחילו לשאול אותי על קווי האספקה למוצבים בתעלה. הביאו לי מפה, והוא מתחיל לעבור איתי מוצב מוצב ורצה שאזהה אותו בשמו. הבנתי שפה יש מבחן של שיתוף פעולה, אז אמרתי לו 'עזוב אותך, אני אעשה את זה לבד, תן לי עט בבקשה'. הקצין מושיט לי את העט שלו, ואני ממלא בתוך שנייה את שמות כל המוצבים לאורך הקו. הקצין מתווכח איתי על מקום אחד, ואני מתעקש. יכול להיות שהוא רצה לבחון אותי.

"אחר כך הוא רצה שאשרטט לו את המבנה של מפקדת אוגדה 252. אני מציית ומסביר לו איפה החימוש ואיפה המודיעין. היה לי ברור לגמרי שאני מוסר לו נתונים שאין להם שום חשיבות צבאית, אבל מצד שני אני מרצה את הקצין ועובר את החקירה הראשונה בלי שקיבלתי אפילו מכה אחת.

"בחקירות הבאות מתחילים לשאול אותי על קווי האספקה של צה"ל, איך מחלקים אוכל וממה מורכבת מנת הקרב, היכן מאגרי הדלק וכמה ליטרים נכנסים במכל של טנק. אני שולף תשובות מהראש בלי שהות ובלי זמן לחשוב. הבעיה בחקירות היא שתמיד מתחילים איתך מהתחלה. שוב השם והדרגה וחזרה על כל השאלות שנשאלו בעבר. במצב כזה אתה צריך לזכור כל פרט שאמרת כדי שלא יגלו סתירה. כדי להתגבר על כך הייתי משנן בלילות כל פרט ופרט ונותן בהם סימנים: כך קיבלו הקצינים באוגדה את שמות השכנים שלי במושב לפי סדר הבתים. הם קיבלו ממני תמונה מפורטת ושקריית לחלוטין על מערך האספקה הצה"ל.

"הצלב האדום הגיע לביקור, ואז פסקו החקירות, וניכר שינוי לטובה. ידענו שיש משא ומתן לגבי השבויים. התפתחה שגרה של שבי עם מכות ועינויים, אבל דברים שאפשר היה לסבול. יום אחד אמרו לנו שאנחנו משתחררים וקשרו לנו את העיניים. הסיעו אותנו למקום רחוק, ולפי הרעש זיהינו שאנחנו בשדה תעופה, העלו אותנו על מטוס והורידו לנו את כיסויי העיניים. חזרנו הביתה."

על הצלחתו להסתיר את עובדת היותו קצין מודיעין למרות החקירות הרבות והעינויים שעבר זכה אבי ליבנה בציון לשבח מידי קצין מודיעין ראשי. עוד שנים אחר כך שירת ליבנה בסיירת מטכ"ל כשהוא מעביר לחיילים הצעירים סדרות שבי. כיום הוא עדיין משרת במילואים.

שלא חזר

גומי את התעלה. זו הייתה הפעם האחרונה שבה ראו אנשי המודיעין את מוטי, חברם למחלקה, כשהוא בחיים. ברוך שמש סיפר לאחר שחרורו מהשבי שאחרי שחצו את התעלה הועברו שניהם לגיפ צבאי שהסיע אותם לסואץ. במהלך הנסיעה התנפלו עליהם כפריים רבים באלות ובקלשונים וניסו לבצע בהם לינץ; ורק התערבותם של החיילים המצרים הצילה בשלב הזה את חייהם. בעיר סואץ הם הועלו על משאית והוסעו לכלא עבאסייה שבקהיר. בכניסה לכלא הם הופרדו זה מזה ו"זכר" כל אחד לסדרת עינויים משלו. לפנות ערב, לאחר העינויים, שוב הם מצאו עצמם זה לצד זה על גיפ אחר. שמש, כאשר ידיו ועיניו קשורות, הביך כי בגיפ נמצא שבו נוסף וניסה למשוך את תשומת לבו בעזרת מכות מרפק, כשהוא שואל לשלומו. מוטי זיהה את קולו של שמש. "מי זה? שמש?" הוא לחש אליו והמשיך, "זה אני, מוטי, הייתי בחקירות. היכן היית?" שמש ענה לו שגם הוא היה בחקירות, ומוטי שאלו אם היה לו קשה. השניים הספיקו להחליף ביניהם עוד כמה משפטים עד שהושתקו על ידי הקצין המצרי שישב לצדם. הגיפ נעצר, ובשלב זה נפרדו דרכיהם של השניים. שמש נלקח לאולפן טלוויזיה לצורך ריאיון שנעשה עמו ולא שמע יותר דבר על מוטי. לאחר כחודש ימים בשבי המצרי כונסו השבויים לפגישה עם שר המלחמה המצרי, ושמש ניסה לאתר את מוטי בן יצחק בין השבויים - אך לשווא.

סיבת המוות: שטפי דם

בחלוף הימים הוכרז מוטי כנעדר, הודעה על כך נמסרה למשפחתו, וכל ניסיונותיה לאתר את תמונתו או פרטים נוספים במרכז לזיהוי נעדרים שהוקם בתל אביב לא העלו דבר. שנה אחר כך הוחזרה גופתו של מוטי בקילומטר ה-101, ובתעודת פטירתו כתבו המצרים כי נפטר מ"שטפי דם פנימיים".

אבי ליבנה, מפקדו של מוטי, שומר עד היום על קשר עמוק וחם עם משפחת בן יצחק. "כשחזרתי מהשבי באה משפחתו של מוטי לבקר אותי בבית החולים וציפתה לקבל ממני תשובות לגבי גורלו של בנה", מספר ליבנה. "בפגישה הייתה אווירה מתוחה כי אני הרי הייתי הקצין שלו ואני אמור לפתור את התעלומה הטראגית. אמרתי להם שאין לי מושג, כי לימים נודע שהוא נראה בפעם האחרונה מוסע לקהיר עם עוד כמה שבויים בגיפ מצרי ומאו נעלם.

"משראינו בתעודת הפטירה את סיבת המוות 'דימומים פנימיים', אנחנו בהחלט יכולים להניח שמוטי אמר שהוא משיק מודיעין אבל שבמעם לא היה ברשותו מידע היות שהיה חדש בתפקיד ובגזרה. מוטי לא ידע וכנראה לא רצה לספר כלום, ולכן המצרים הרגו אותו בעינויים".

הוא היה הולך בסנדלים, במכנסיים קצרים, בחולצה כחולה ובסרט אדום, והחיוך על פניו היה משלים את התמונה. על אהבתו לבאר טוביה, למשפחתו ולסובב אותו כתב בשירים שנמצאו לאחר מותו והתפרסמו בחוברת לזכרו. כשהגיע זמן הגיוס התנדב מוטי והתקבל לשייטת, אך שישה חודשים מאוחר יותר הוא נאלץ לעזוב את היחידה בגלל פגיעה ברגלו ושובץ מחדש לחיל המודיעין. את ראש השנה תשל"ד, אוקטובר 1973, הוא חגג בביתו ולמחרת החג ירד דרומה, אל המוצבים שעל גדות התעלה. במכתב האחרון שהתקבל ממנו כתב: "אני מבקש מאוד שאם לא אתקשר, אל תדאגו".

המוצב הקטן מותקף

מוטי בן יצחק יורד דרומה אל מחלקת המודיעין הנמצאת בביר גפגפה. לאור הדיווחים הרבים אשר זרמו מהתצפיות במוצבים הוא מצטרף אל אבי ליבנה, גיורא מרכוס והנהג עובדיה גבריאל והם עושים דרכם לחגבור התצפיות. מוטי וגיורא מוצבים במוצב "ליטוף א", בדרום האגם המר הקטן, שמאויש בתקופה זו על ידי לוחמי מילואים של "החטיבה הירושלמית". הקמ"ן ליבנה (וייס) ועובדיה גבריאל מתמקמים במוצב "מפצח" הדרומי יותר.

כדי לשפר את יכולת התצפית היו מוטי וגיורא מאיישים את מוצב "ליטוף ב", המרוחק מעט מהמוצב המרכזי, בשעות היום בלבד ומדווחים משם את תצפיותיהם. בימים שקדמו למלחמה העבירו השניים לליבנה הקמ"ן מאות דיווחים משמעותיים על תנועות של כוחות הצבא המצרי, על פינוי המוקשים ועל הכנסת טילי נ"מ וטילים לפיצוח מוצבים. כמו ליבנה, הם ראו והעבירו את כל הסימנים לסכנה המתקרבת.

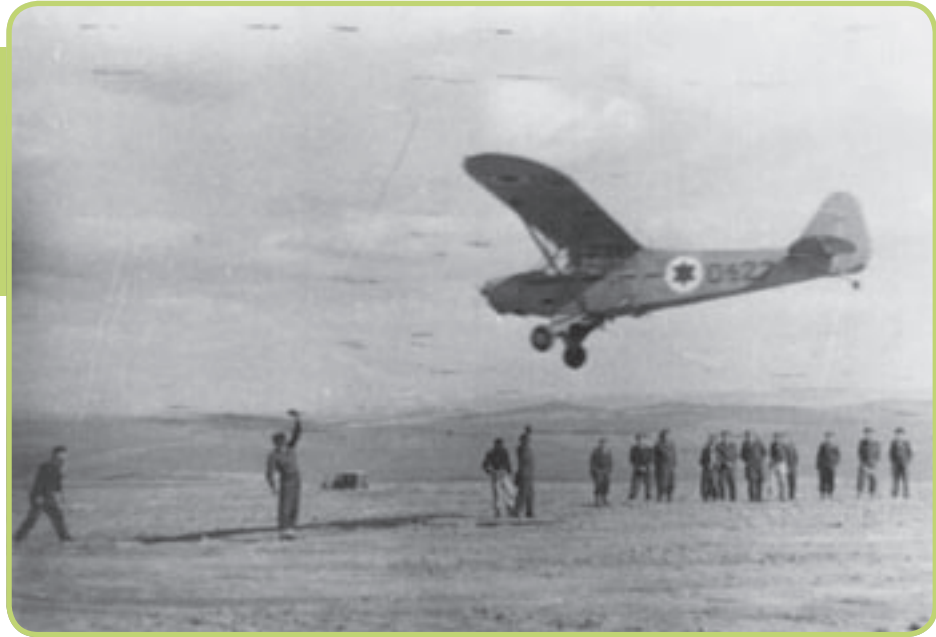
ביום שבת, 6 באוקטובר, כבימים קודמים, התמקמו מוטי וגיורא במוצב "ליטוף ב", ואליהם הצטרפו אהרון יעקב, ברוך שמש והסמל שחורי מהחטיבה הירושלמית. הם העבירו דיווחים רבים בכל אותו הבוקר. בשעה 13:55 התקבלה ההוראה על כוננות חירום, ובאותו הרגע נפתחה אש אינטנסיבית על המוצב הקטן. כוח חילוץ לא הגיע במשך אותו הלילה, ולמחרת כבר כותרו החמישה על ידי כוחות גדולים של הצבא המצרי. מוטי וחבריו זיהו את היקף הכוחות סביבם והגיעו למסקנה שאין להם שום סיכוי לצאת בחיים מהמוצב הזה אלא על ידי כניעה.

נראה בפעם האחרונה

הראשון לצאת מהבונקר היה שמש. מוטי וגיורא יצאו אחריו, ואליהם הצטרפו היתר. מפקד הגדוד המצרי הורה לגיורא ולאחרון ללכת למוצב "ליטוף א" עם דגל לבן ולשכנע את מפקד המוצב להיכנע כמוהם. את שמש ואת מוטי בן יצחק לקחו המצרים עמם והעבירו אותם בסירת



שנות ה-50, קורס סמלי סירים. פייפר מרים אשגר (איגרת) באמצעות חבל עם קרס. האיגרת נמצאת על חבל דק המוחזק על ידי שני אנשים על הקרקע



1994. ראש הממשלה ובכירי מערכת הביטחון במסוק צבאי בשלב החשאי של המו"מ לשלום עם ירדן, בדרכם לשיחות עם המלך חוסיין. בצד שמאל (מהרחוק לקרוב): ראש הממשלה יצחק רבין, הרמטכ"ל אהוד ברק, המשנה לראש "המוסד" אפרים הלוי ובכירים נוספים

1969. במרכז - צדוק אופיה, שליח "המוסד" לכורדיסטן, בחברתם של מפקדים כורדים



* אוצר מאגר המל"מ

לנטרל את גורם ההפתעה

חיים מזר*

קביעונות בחשיבה המודיעינית, הוכיחה ההיסטוריה, הם בלתי נמנעים. נוכח הפתעה אסטרטגית יש לנקוט שינוי של קו המחשבה מהר ככל האפשר ולהסתגל מיד לשגרת הלחימה - וכך ניתן להפוך מפלה בטוחה לניצחון

בונים תובנות חדשות שיתבססו על קו החשיבה של מי שהזיירו ועל מה שקורה בפועל. גורם הזמן הוא קריטי מאחר שיש לבנות תוכנית עבודה מודיעינית חדשה שתשמש בסיס פעולה לכוחות הלוחמים - וגם תשמש את הצבא כתשתית רעיונית לימים שלאחר המלחמה. שינוי פאזת החשיבה הוא למעשה יכול החשיבה המודיעינית למצב החדש. אחד הלקחים שיש ליישם בתקופה שלאחר המלחמה הוא בנייה של תוכנית עבודה שתכיל את המרכיבים הבאים:

1. להכיר בעובדה שקביעונות קונספטואליים הם בלתי נמנעים.

2. לבדוק מה גורם לקביעונות האלה.
3. להטמיע בקרב העוסקים במודיעין את היכולת להגמיש את החשיבה. להגדיל את השוליים המאפשרים חשיבה מחוץ לקופסה ובמידת הצורך לשנות הרגלי חשיבה במהירות ככל שניתן.
4. ללמוד מניסיונם של צבאות שנאלצו להתמודד עם מצבי הפתעה ועם מעבר לשגרת מלחמה וסיגלו חשיבה מודיעינית חדשה.
5. כשבאים לקדם קצינים לתפקידי מודיעין בכירים עד לדרגת ראש אמ"ן, רצוי לבחור במי שניחנו ביכולת לשינוי מחשבה מהיר בעתות חירום. לבחור באלה שהם בעלי יכולת לבצע קפיצת מדרגה קוגניטיבית כאשר מתברר שהמציאות שונה ממה שחשבו.



התקבעותה של קונספציה שגויה הביאה למצב של הפתעה. כוחות צה"ל על גדות תעלת סואץ במלחמת יום הכיפורים

הכללים האלה רלוונטיים ברמת הפרט וברמת הארגון כאחד. צבא המסוגל לכייל את חשיבתו יכול להתמודד עם מצבי הפתעה מורכבים ולשנות תוצאות מלחמה על פניהן. לצאת ממצבי הפתעה מסוכנים ולסיים את המערכה בניצחון.

הפתעה שבפרוץ מלחמת יום הכיפורים מעסיקה חוקרים רבים זה שנים, וקרוב לוודאי שעוד ימשיכו לחקור אותה. העובדה שהצבא הופתע מעוררת מטבע הדברים צורך להבין מה קרה ומדוע קרה מה שקרה. הרצינות המלווה את החוקרים הוא התקבעותה של קונספציה שהתבררה בדיעבד כשגויה. קו המחשבה שצריך להנחות את החוקרים הוא שתמיד יהיו הפתעות. קביעונות מחשבתיים הם בלתי נמנעים, ואחד הדברים שצריך לחקור הוא איך משתחררים מהם במהירות.

◀◀ הניסיון המלחמתי בארץ
ובמדינות אחרות מראה שלא פעם
מתכוננים למלחמות עתידיות על
סמך מלחמות קודמות. הנטייה
הזאת ניכרת גם בחשיבה המודיעינית

הניסיון המלחמתי בארץ ובמדינות אחרות מראה שלא פעם מתכוננים למלחמות עתידיות על סמך מלחמות קודמות. הנטייה הזאת ניכרת גם בחשיבה המודיעינית. מרגע שפורצת מלחמה לא צפויה, נוצר דיסוננס קוגניטיבי בין מה שחשבו שיקרה לבין מה שקורה בפועל. במצב כזה יש לפעול במהירות כדי לנטרל את גורם ההפתעה. הדרך לכך היא מעבר מהיר ככל שניתן ממצב של הפתעה למצב של שגרת מלחמה. מהלכים כאלה מחייבים יכולת הסתגלות מהירה.

שינוי מחשבה מהיר

מה כל זה אומר מבחינה מודיעינית? הדבר הבסיסי ביותר שיש לעשות הוא להכיר בכך שהצבא, על מפקדיו הבכירים, שגה בקונספציה שעליה נשען ערב המלחמה. על מפקדי הצבא להיות בעלי יושר אינטלקטואלי רב ולוותר עד כמה שאפשר על האגו. מיד לאחר ההכרה הזאת יש לשנות את קו המחשבה המודיעיני שננקט עד כה ולאמץ אחר במקומו. איך עושים זאת? פונים לאותם גורמים שהזיירו בטרם קרב כי צפויה מלחמה ומתחקרים אותם על דרך החשיבה שהובילה אותם למסקנותיהם. בשלב הבא פונים לגורמים של מודיעין שדה, למודיעין הפועל במדינות שיוזמו את המלחמה ולמודיעין המדיני כדי לקבל ממצאים צבאיים ומדיניים רלוונטיים. בהסתמך על הממצאים



מדור "מודיעין", נועד לשמש במה למחשבת המודיעין ולדיסציפלינה של עשיית המודיעין בהקשרי הביטחון הלאומי, על מגוון הדעות הרווחות בארץ ופעמים גם בעולם. העשרת מרכיבים אלה ב"במה לוויכוח" תתרום ותסייע לביטחון הלאומי.

על המודיעין החזותי ^{אלי פולק*}

משחרר ההיסטוריה חלק חשוב ממאמץ המודיעין היה לראות את הנעשה אצל האויב • היכולת הזאת מסייעת לבצע הערכת מודיעין מושכלת ולקבל החלטות נכונות • הטכנולוגיה מאפשרת לנו היום איסוף חזותי מטווח רחוק יותר, על פני שטח גדול יותר ובאופן רציף

לאסוף מטווחים רחוקים יותר, באופן רציף, יום ולילה, להביא תיעוד של פעולות האיסוף באמצעות מצלמות סטילס ווידאו ובכך לאפשר יכולת קבלת החלטות משופרת.

איסוף ידיעות אווירי -

בלון, מטוס וכטב"ם (כלי טיס בלתי מאויש)

עד המאה ה־18 תצפיות בוצעו על ידי אנשים ללא ציוד טכנולוגי. בסוף המאה ה־18, במהפכה הצרפתית, החל שימוש בכדורים פורחים כדי לאתר את מיקומו של היריב.

מאמר זה יסקור את התחום החזותי (visint)¹ במערך האיסוף המודיעיני של מדינת ישראל. תחום זה כולל איסוף מידע בקרקע, באוויר ובעשורים האחרונים גם בחלל. המידע נאסף בדרכים של סיורי שטח, תצפיות קרקעיות המבצעות צילומי קרקע וצילומי וידאו וכן איסוף מטוס באמצעות סיור אווירי, כלי טיס בלתי מאוישים ומטוסים עם מצלמות ייעודיות המספקים תצלומי אוויר וצילומי וידאו. כלי הטיס האלה משתייכים לתת־תחום המתפתח בשנים האחרונות, הנקרא אימינט² (imint), שמספק מידע הדמאתי המבוסס על חיישנים שונים. הפעולות האלה נעשות אל מול פערי המידע והידיעות הדרושות לגופי המודיעין. הן מספקות מידע רב, משמעותי ולעתים ייחודי. המידע הזה מאפשר לספר על פעולות האויב ובעיקר להציג את ה"תמונה", זו המאפשרת למקבלי החלטות בכל הדרגים לראות במו עיניהם את תמונת המצב, לתכנן מהלכים ולקבל החלטות.

שיפורי הטכנולוגיה במאה ה־20

אפשרו לגופים האוספים לאסוף מטווחים רחוקים יותר, באופן רציף, יום ולילה, להביא תיעוד של פעולות האיסוף באמצעות מצלמות סטילס ווידאו ובכך לאפשר יכולת קבלת החלטות משופרת

היסטוריה - התפתחות התחום החזותי

איסוף קרקעי

איסוף ידיעות חזותי קרקעי החל כבר משחר ימי ההיסטוריה. בתנ"ך מוזכרים שני אירועים שבהם משה ויהושע שולחים את אנשיהם לתור את הארץ ולאסוף ידיעות. משה שולח שנים־עשר מרגלים לארץ המובטחת, אחד מכל שבט, והוא מנחה אותם: "וראיתם את הארץ" (במדבר י"ג, י"ח). אלה נכשלו בפעולה, ועם ישראל נותר עוד שנים רבות במדבר. יהושע שולח את אנשיו לסרוק את השטח: "וישלח יהושע בן נון מן השטים שנים אנשים מרגלים חרש לאמר לכו ראו את הארץ ואת יריחו" (יהושע ב', א). היכולת לערוך סיור בשטח המבוקש, לבצע פעולות איסוף, לראות בעיניים ולדווח הייתה מאמץ האיסוף המשמעותי, יחד עם המאמץ היומינטי, שאותו הפעילו כל גופי המודיעין בכל צבאות העולם.

שיפורי הטכנולוגיה במאה ה־20 אפשרו לגופים האוספים

במאה ה־19 התרחב השימוש בבלוני תצפית בצבאות שונים באמריקה ובאירופה. משקפות נכנסו לשימוש צבאי לקראת סוף המאה ה־19. כניסת המטוס לשימוש במהלך תחילת המאה ה־20 הובילה לשימוש בו כדי לאסוף ידיעות. צילום האוויר הראשון ממטוס נעשה ב־1908 על ידי האמריקאי וילבור רייט. בראשית המאה ה־20 נעשה שימוש בכלי טיס שונים למטרות תצפית. צילומים למטרות מודיעיניות נעשו לראשונה ב־1912 במלחמת הבלקנים. במהלך מלחמת העולם הראשונה הפעילו הצרפתים, האנגלים והגרמנים מטוסים קלים לצורכי איתור כוחות אויב באמצעות צילום ותצפית. במלחמת העולם השנייה הפכו הצילום האווירי ופענוחו למכשיר המודיעיני המרכזי של הוויזנט. בשנות ה־50

1. ויזינט (visint, קיצור של visual intelligence) הוא מונח המתאר את המודיעין החזותי.

2. אימינט (imint, קיצור של imagery intelligence) הוא מונח המתאר תת־תחום במודיעין החזותי הכולל את המקורות הבאים: תצלומי אוויר, הנלקחים באמצעות מטוס ריגול או באמצעות כטב"מים, ותצלומי לוויין, הנלקחים באמצעות לוויין ריגול.

*תא"ל, קצין איסוף קרבי ראשי, בעבר מפקד מערך החזי והמיפוי באמ"ן

יתרונות העולם החזותי

היכולת לראות את הנעשה אצל האויב מאפשרת למודיעין לעקוב אחר התהליכים המתבצעים, לבצע הערכה מודיעינית, לקבל החלטות ולאפשר תקיפה מדויקת.

היתרונות הבולטים:

1. היכולת לראות את מיקומו המדויק של האויב בתא השטח שצולם. יכולת זו מאפשרת לראות את פריסת כוחותיו ושינויים שהאויב ביצע - ביצורים, מכשולים, הסוואה. מעקב רציף על האויב ועל תנועותיו מאפשר להעריך את תוכניותיו - להצביע על מימוש הדפ"א (דרך פעולה אפשרית). גם כאשר האויב נוקט פעולה חשאית המלווה בדממת אלחוט, הכיסוי החזותי מאפשר להתגבר על הפער המודיעיני.



מטוס ללא טייס מסוג הרמס 450

2. כיסוי באופן רציף ולאורך זמן. יכולת המאפשרת לבצע מעקב אחר הפעילות שמתבצעת באזור מסוים כדוגמת בנייה, התבצרות ושינויי היערכות. הטכנולוגיה הקיימת מאפשרת לבצע מעקב אחר תא שטח גדול מאוד (עומק ורוחב) בקבועי זמן קצרים, ובכך להגיע ליכולת ניטור וחקירה מדויקים. במקרים שבהם מוקד העניין המודיעיני הינו קטן - אובייקט בודד, אדם, רכב - ניתן לבצע מעקב ממוקד ולאורך זמן בעיקר על ידי שימוש בכטב"מים ובאיסוף קרקעי.

3. "העולם המדויק" - אחת מההפכות המשמעותיות שהביא העולם החזותי היא תחום המיפוי המדויק. היכולת לצלם בדיוק רב ולעגן את האובייקטים המצולמים בהתאם למיקומם האמיתי בשטח הביאה את מהפכת ה"צ המדויק. במקביל התפתח בעולם תחום הנשק המונחה המדויק. ככל שהחימוש עבר לתחום המדויק, עלו הצרכים והדרישות שלו מגורמי האיסוף לרכוש ולספק מטרות ברמת דיוק גבוהה יותר.

4. תוצאות תקיפה - המעבר לתקיפה בנשק מדויק מאפשר לתוקף לפגוע בצורה מדויקת במטרות, אך במקביל, לאור העלויות הגדולות של נשק זה, גבר הצורך לבקר

של המאה ה-20 יצרו האמריקאים את מטוס ה-U2 שיועד מלכתחילה לשמש כמטוס סילון למטרות איסוף ידיעות. חיל האוויר הישראלי החל מיום הקמתו להפעיל את הסיוור המוטס לצורך איסוף ידיעות בגזרות הלחימה בעזרת מטוסי מוסקיטו. השימוש במטוסי קרב לטובת צילום ואיסוף ידיעות הלך והתרחב לאורך השנים. בכל תקופה הייתה פלטפורמת קרב עם יכולת נשיאת מצלמה מתקדמת לטובת איסוף המודיעין. התפתחויות טכנולוגיות אפשרו לצלם רחוק יותר, כחלק מהמענה לאיום טילי הקרקע-קרקע, באיכות משופרת ובתנאי מזג אוויר מגבלתיים.

כלי טיס בלתי מאוישים - מל"טים/מזל"טים

כלי טיס בלתי מאויש (כטב"ם - UAV) הוא תחום שהוכנס לשירות בצבא האמריקאי בתחילת שנות ה-60, אבל נחל כישלון מבצעי בווייטנאם, והוחלט שאינו מעשי. בתחילת שנות ה-70 פיתח קצין ישראלי דגם ראשוני של מזל"ט (מטוס זעיר ללא טייס). ישראל החלה להפעיל כטב"מים באורח מבצעי משמעותי במלחמת לבנון הראשונה (1982) ומאז הפכה לאחת המובילות בעולם בתחום ייצור והפעלה של מערך כלי טיס בלתי מאוישים. כיום ניתן למצוא כטב"מים בגדלים שונים לשימושים שונים. חלק מהכטב"מים הם בגודל טיסן קטן, וחלקם מגיעים לממדי מטוס קרב של ממש והם נושאים מערכות מודיעין מתוחכמות. כיום נעשה רוב השימוש במטוסים לא מאוישים לצרכים מודיעיניים שונים כגון צילומי אוויר ומעקב אחר מטרות. המטוסים האלה יכולים לצלם מגובה נמוך יותר מאשר מטוסים מאוישים בגודל מלא, עלות הטסתם נמוכה יותר, והם חוסכים כמובן בחיי טייסים.

לוויינים

האדם החל את שיגורם לחלל של לוויינים מלאכותיים בסוף שנות ה-50 של המאה ה-20. הלוויינים חוללו מהפכה בתחום המודיעין החזותי: יתרונם הגדול הוא הקושי להפילם, ולא פחות חשוב מכך - הם מכסים באופן רציף את היעד הנדרש. קיימים כמה סוגים של לוויינים הנבדלים ביניהם במסלול ובגובה. הראשון הוא לוויין המקיף את כדור הארץ ועובר מעל כל אזור מסוים פעם ב-90-120 דקות. השני הוא לוויין בגובה 2,000 ק"מ ועד 36 אלף ק"מ, והוא מקיף את כדור הארץ פעם בשעתיים ל-12 שעות.

ישראל החלה את פעילות החלל בתחילת שנות ה-80 ושיגרה לוויינים אחדים. רוב הלוויינים הצבאיים (מסדרת "אופק") שוגרו מישראל באמצעות משגר בשם "שביט" שפותח ויוצר בישראל. לוויין התצפית הצבאי הראשון שוגר ב-1995, ומאז שוגרו כמה לוויינים אלקטרו-אופטיים ולוויין מכ"מי. עולם הלוויינות פתח בפני מדינת ישראל את היכולת לבצע איסוף על יעדים רחוקים בטווחים של מאות ואלפי קילומטרים ללא צורך לסכן אנשים או כלים. היכולת לעקוב אחר התפתחויות במקומות המרוחקים האלה שיפרה את יכולת ההערכה וכמובן את יכולת ההתרעה במידת הצורך.

3. קיצור של unmanned aerial vehicle.

7. מקצוענות וכוח אדם - העיסוק בתחום החזותי על רכיביו השונים מחייב כוח אדם מקצועי ומיומן. מקצועיות כוח האדם וההתמחות בתחומים השונים הן הגורמים המרכזיים להפקת המודיעין האיכותי המתקבל מהמערכות השונות של הוויזינט. המודיעין הישראלי משקיע רבות במשאב האנושי, בהכשרה ובהקניית הידע המקצועי. המשאב האנושי הזה כולל גם נשים, וההפעלה השוטפת של מערכות התצפית הקרקעית בגבולות המדינה נעשית על ידי חיילות בשירות סדיר. הן אלה המאתרות, למשל, את ניסיונות החדירה של גורמי טרור שונים מרצועת עזה לשטח מדינת ישראל.

חסרונות העולם החזותי

אל מול היתרונות והחוזקות של היכולת החזותית קיימים פערים שמהווים מגבלה על עבודת האיסוף ועל ניתוח המודיעין. החסרונות המרכזיים הם:

1. גורמי האיסוף רואים רק מה שקלטו בחייהם שלהם - הם מודעים לכך שהם רואים רק את החלק הגלוי ממערך האויב ואינם רואים את החלק הנסתר והחבוי, אותו חלק שהאויב בחר להסתיר בדרכים שונות.
2. איסוף ומעקב ב"נגיעות" - היכולת לראות רחוק יותר ועמוק יותר התאפשרה תודות למערך איסוף מוטס ולמערך לווייני אשר מכסים את נקודות העניין לאורך כל היממה. אולם לכיסוי הזה יש מגבלות רבות הקשורות ליכולות מערכי האיסוף. דוגמה אחת ידועה היא העובדה שלוויין המסתובב סביב כדור הארץ "נוגע" באזור אחת ל-90 דקות.
3. קושי להבין כוונות או תוכניות של האויב - היכולת לתת תמונה רחבה מוגבלת בהבנת האויב. פריסה, תנועה, בנייה או כל פעולה אחרת המזוהה באחד מהחיישנים מעידה על פעולה, אולם לעתים ללא שימוש במודיעין נוסף ומשלים יהיה קושי רב להבין את כוונות האויב ואת תוכניותיו. אין ספק שהכרת התוכניות או כוונות האויב מאפשרת לתחום החזותי להיות הגורם שמאשש או מפריך את ההערכות לגבי מימוש תוכניותיו.
4. שימוש בכטב"מים המאפשר לעקוב אחר אובייקטים הינו יתרון משמעותי הטומן בחובו את חסרונות המרכזי של האמצעי - "תמונת קשית" צרה ומוגבלת. אותה תמונה המאפשרת לזהות בפרטי פרטים אלמנטים מסוימים לא מאפשרת כיסוי תא שטח רחב.
5. מזג אוויר - אחת מהמגבלות המשמעותיות בתחום האיסוף החזותי היא מזג האוויר, אשר משפיע על יכולות האיסוף האופטי, האלקטרו־אופטי והתרמי. יכולות אלקטרו־אופטיות ותרמיות, המאפשרות בתנאי מזג אוויר גליליים איסוף רציף, מוגבלות הן באפשרות להפעילן והן ביכולות הכיסוי שלהן בתנאי מזג אוויר גרועים. כדי להתגבר על הקושי הזה נעשה שימוש רב בתחום האיסוף המכ"מי בקרקע, באוויר ובחלל. יכולות המכ"ם מאפשרות ביצוע איסוף באופן רציף ללא השפעות של מזג אוויר.
6. כיסוי רחב ויקר למציאת פריטים קטנים ובודדים - מגבלות טיסה, אפשרויות כיסוי איסופי ורצון לאסוף

את תוצאות התקיפה ולוודא כי אכן הושגה התוצאה הרצויה. התחום החזותי מאפשר להעריך באופן מיטבי את שיעורי הפגיעה במטרה ואת מצבו הפיזי של האויב לאחר תקיפה. בכך מתאפשר להציג למקבלי ההחלטות את ההמלצות להמשך הפעילות המבצעית. מהלכי הפתיחה במלחמת לבנון השנייה (2006) ובמבצע "עופרת יצוקה" ברצועת עזה (סוף 2008 - תחילת 2009), שהתבססו על תקיפת מטרת שהוכנו מראש, בוצעו בצורה טובה מאוד. לאחר שתי דקות של תקיפות מדויקות מאוד חיכו מקבלי ההחלטות לפענוח הסרטים ותצלומי האוויר, יחד עם מקורות מודיעין נוספים, כדי לאמוד את הנזק ולהבין אם התוצאה המקווה אכן הושגה.

◀ הלויינים חוללו מהפכה בתחום

המודיעין החזותי! יתרונם הגדול הוא הקושי להפילם, ולא פחות חשוב מכך - הם מכסים באופן רציף את היעד הנדרש

5. "מסך איסוף" חזותי - תפיסת האיסוף בבט"ש הנהוגה בישראל משתלבת בתפיסת הפעילות המבצעית הכוללת לאורך גבולות המדינה. התפיסה הזאת בנתה "מסך איסוף" חזותי רציף לאורך גבולות המדינה, בדגש על שטחי העניין המרכזיים. הקונספט המרכזי הוא כיסוי רציף לאורך כל שעות היממה המשלב כמה יכולות וטכנולוגיות, ובכך נותן סינרגיה משלימה בין האלמנטים השונים כדוגמת אמצעי תצפית יום ולילה עם מכ"ם. מצב זה מאפשר לאתר אויב ולמנוע את פעילותו גם במקרים שבהם לא היה מודיעין מקדים. רבים מאירועי הפח"ע בעזה אשר החלו ללא התרעה מודיעינית הסתיימו בהצלחה וסוכלו בעיקר הודות לעבודה על פי תפיסה זו, לערנותו ולמקצועיותו של כוח האדם העוסק בתחום.
6. אויב או אורח? אופי הלחימה שאיתה מתמודדת ישראל השתנה. מאויב של מדינה שהיה צבא לוחם המאופיין בלבוש, בכליו, במיקומו ובקוד האתי שהוא נוקט כלפי השימוש באוכלוסייה משני צדי המאבק - עברה ישראל (בעיקר מאז שנות האלפיים) להתמודד עם אויב שחי בתוך האוכלוסייה האזרחית ומשתמש בה לצרכיו, לעתים כמגן חי ולעתים רק לצורכי הסתרה. הקושי הזה מחייב את צה"ל לנקוט משנה זהירות בהחלטותיו על תקיפת מטרות, בעיקר מהאוויר. היכולות החזותיות הקיימות מאפשרות להשיג את המידע לגבי מיקום המטרה, המרחק שלה ומרכיבים אזרחיים כמו מגורים, מוסדות ואתרים רגישים. בכך ניתנה היכולת בידי מקבלי ההחלטות וגורמי האש להתאים את סוג החימוש ולאמוד את עוצמת הפגיעה. ככל שהאויב מעמיק את אחיזתו בשטח האורבני, כמו במבצע "עופרת יצוקה", כך נדרשות החלטות רבות יותר המתבססות על מודיעין חזותי עדכני ומדויק.

מתחת לפני האדמה. הטמנת האלמנטים מאפשרת שני הישגים: האחד הסתרה, והשני מיגון של האלמנטים הרצויים. אלמנטים מרכזיים שהאויב בוחר להסתיר הם אתרי פיקוד, אחסנה ושיגור טילים ובונקררים של תחמושת. המידע שפורסם על האתר החשאי ליד העיר קום באיראן חשף את כוונתה של איראן לבנות אתר חשאי מוגן ומוסתר כחלק מתוכנית הגרעין שלה. כמו כן, מלחמת לבנון השנייה ומבצע "עופרת יצוקה" חשפו מספר רב של אתרים תת-קרקעיים אשר שימשו את חזבאללה ואת חמאס לירי רקטות, לפעילות כוחות לוחמים ולהסתרת אמצעי לחימה שונים.

חומר חזותי גם ללא מידע נוסף מביאים לכך שכמות המידע הגולמי המצולם, בדגש על חומר לווייני ועל צילום אוויר, היא גדולה מאוד. יש הסבורים כי מדובר בסוג של בזבוז משאבים הן על הצילום והן על אגירת החומר. אולם הבקני בתחום יודע כי מידע שנאגר הינו חומר מודיעיני רב ערך. לעתים קרובות השימוש בו ייעשה חודשים או שנים לאחר מכן, כאשר יתקבל מידע לגבי אזור מסוים או נושא מסוים, אז ניתן יהיה לחזור אחורה בחומר החזותי השמור ולהשלים ממנו את הפערים החסרים.

7. גודש המידע והצורך במיצוי אפקטיבי - השנים האחרונות הביאו את התחום החזותי למקום שאותו



תצפיתניות של חיל המודיעין בפעולה

2. הסוואה והטעיה:

- מסווה אורחי - עוד מימי "הסוס של טרויה" בחרו צבאות להסתיר חלק מלוחמיהם או מכלי נשקם תחת מסווה אורחי. במלחמת לבנון השנייה הצליח חיל האוויר לפגוע במשגר רקטות ארוכות טווח שהיה במסווה של סמי-טרילר אורחי. בלחימה בעזה התגלו מספר רב של אמצעי לחימה בתוך בתים. אולם השימוש המשמעותי ביותר בתפיסה אורחית נחשף כאשר התגלה אמל"ח כבד במסגדים, בבתי ספר ובמוסדות ציבור.
- שימוש באמצעי הסוואה שונים, החל מרשתות פשוטות ועד למבנים הנבנים בתצורה אורחית לחלוטין אך תכליתם היחידה היא צבאית.
- שימוש באמצעי הטעיה המדמים סוגים שונים של אמצעי לחימה כדי להציף את שדה הקרב במטרות שחלקן מטרות דמה. השימוש הנודע ביותר לכך אירע בלחימה בקוסובו, שם תקפו כוחות נאט"ו מהאוויר. לאחר המלחמה התברר

עבר העולם הסיגינטי לפני כמה עשורים. כמות המידע המצולם והנאגר, יחד עם משאבי כוח אדם נתונים, הביאו להבנה כי יש צורך בכלים אשר יעזרו לסנן את המידע, לתייג אותו ולאחזרו על פי דרישה. נוסף על כך הודגש הצורך בהתמחות מקצועית של העוסקים בתחום תוך שילוב בין יכולות ואמצעים מתחומים נוספים.

מה עושה האויב אל מול המאמץ החזותי?

יכולותיה של מדינת ישראל בתחום החזותי אינן נסתרות מעיני אויביה. היכולות האלה, שנחשפו בפרסומים שונים, הביאו את מדינות האויב ואת ארגוני הטרור לנסות להסתיר את מאמציהם כדי למנוע את השגת המודיעין.

המאמצים המרכזיים של האויב מול המאמץ המודיעיני החזותי:

1. עולם תת-קרקעי - חלק מרכזי בהתמודדות מול יכולת הכיסוי האיסופי הוא הכנסת אלמנטים משמעותיים אל

רקטה המוכנה מראש במטע גדול, או לאתר חוליית נ"ט הצופה על ציר תנועת הכוחות בטווחים משתנים, היא אתגר משמעותי שהמערך החזותי שוקד למצוא לו את הפתרונות המבצעיים.

איפה נמצא את המערך החזותי בשנים הבאות?

תשובה פשוטה לשאלה הזאת הייתה יכולה להיות בהמלצה על כמה סרטים הוליוודיים, כמו "אויב המדינה" או "לכודים ברשת", שם ניתן לראות לאן מתקדם התחום החזותי. אך כדי לתת כיוונים יותר ברורים ניתן להצביע על כמה כיוונים מרכזיים עתידיים לשנים הקרובות.

1. שיפור הנ"צ המדויק - ככל שתהליך השיפור של נקודת הציון ילך ויגבר, כך תעלה יכולת דיוק הפגיעה של כלי הנשק המדויקים. נוסף על כך, יכולת העזרים המדויקים תביא לשיפור בשפה המשותפת בין כוחות שונים בדגש על איסוף תמרון ותקיפה.

2. התמונה כשפה משותפת - יכולות הצילום, העברת התמונה מגורם איסוף לגורם תקיפה ולהפך, יאפשרו לבצע שיתופי פעולה באמצעות תמונותיו של כל גורם ללא צורך בהמרות אנושיות ממפה לתמונה. היכולת של צוות איסוף לשגר את תמונת המטרה כפי שנקלטה אצלו במערכות כבר קיימת היום. אולם החידוש הוא בכך שעל גבי מערכות הגורם המקבל לתקבל המטרה המדויקת בהתאמה לזווית ולאמצעי שבו הגורם משתמש.

3. אימינט (IMINT) כגורם דומיננטי - מעבר לעלייה בשימוש במכ"ם בכל צורות האיסוף, ההערכה היא כי יגבר השימוש באמצעים היפר-ספקטראליים⁵ אשר יאפשרו קבלת אפיון רב-צבעי (יותר מ-180 צבעים), חלקם לא נראים לעין רגילה) על אודות כל פיקסל בתמונה. ניתן יהיה לקבל באמצעותם מידע כימי-פיזיקלי ייחודי על אודות פני שטח מסוים. לדוגמה, ניתן יהיה לעקוב אחר שדה ניסויים ולהבין את החומרים שנוסו בו מבלי להיות נוכח בו או לדגום אותו.

◀ המל"טים יכולים לצלם מגובה

נמוך יותר, עלות הטסתם נמוכה יותר,

והם חוסכים כמוון בח"י טייסים

4. מערכות אוטומטיות לסריקה ולאתור שינויים - ההתמודדות עם גודש המידע ההולך ונצבר אצל גורמי האיסוף תהיה רק באמצעות מערכות וכלים אוטומטיים, אשר יאפשרו לחוקר החזותי להתמקד בעבודת הפענוח והמחקר ויפטרו אותו מהצורך בסריקת תא השטח ובאתור שינויים. יכולות הראייה הממוחשבת ההולכות ומתקדמות הן באקדמיה והן במגזר הביטחוני יביאו בסופו של דבר לשולחנו של החוקר מערכת אוטומטית שסרקה

כי כמות מטרות האמת שהותקפו הייתה קטנה משמעותית מההערכות במהלך המבצע.

3. שימוש באזורים עם ריכוזי אוכלוסייה להסתרת כלי נשק ותחמושת ולירי. שתי המלחמות האחרונות של צה"ל בלבנון ובעזה חשפו חלק משיטת האויב להתמודדות עם העליונות הצבאית והמודיעינית הישראלית - פיזור אמצעי לחימה בכל מקום. כך חזבאללה שהטמיע והסתיר בכוונה תחילה בקרב אוכלוסייה אזרחית תשתיות צבאיות רחבות היקף, כולל רקטות שנועדו לפגוע ביישובים בישראל, תוך שימוש ציני באוכלוסייה אזרחית לבנונית התומכת בו ומסייעת לו כ"מגן אנושי"⁴.

◀ שתי המלחמות האחרונות

של צה"ל בלבנון ובעזה חשפו חלק משיטת האויב להתמודדות עם העליונות הצבאית והמודיעינית הישראלית על ידי פיזור אמצעי לחימה בכל מקום

4. פיזור מרכיבי הכוח לרכיבים בודדים - בעבר חלק ניכר ממאמץ המודיעין היה לאתר את מסת האויב: ריכוז הכוחות, כוח העתודה וריכוז גורמי האש. כיום פועל האויב בשיטה של ביזור הרכיבים בכל תא שטח שבשליטתו, לעומק ולרוחב. היכולת הזאת מתאפשרת הודות לאמצעי האש שברשותו, המתאפיינים כיום באוטונומיות, בטווח ובדיוק גדולים יותר מבעבר. כתוצאה מכך גדל באופן משמעותי האתגר המודיעיני באופן כללי, ואילו המערך החזותי נאלץ מעתה לסרוק תא שטח גדול ולמצוא את "המחט בערימה של שחת". לצד זאת, האויב ביצע גם מהלך של הרוויית השטח במטרות. כתוצאה מכך הוא נהנה מיכולת שרידות או יתירות שיורית לאורך כל זמן הלחימה. כל זאת נעשה מתוך ההבנה העמוקה אצל האויב שהלחימה מתבצעת בכמה מישורים, שלא כולם צבאיים. אחד מהם הוא המלחמה על התודעה בשני הצדדים: מי ירה את הטיל האחרון, מי הצליח לבצע ירי לאורך כל הלחימה ועוד.

5. חתימה נמוכה - כלי האיסוף החזותי, מהמשקפת בשדה ועד ללוויין בחלל, מחפש סימני זיהוי באובייקט שאיתר כדי להחליט אם הוא אמצעי לחימה או אובייקט אזרחי. היכולת הזאת נשענת על פרמטרים שונים כגון רזולוציה, טווח, צבע, מבנה, מאפיין ומיקום. מעבר האויב לפעילות בחתימה נמוכה, שמאפייניה הם חוליות קטנות המפעילות נשק נ"ט, נ"מ ותלול מסלול, מהווה קושי ואתגר לתחום החזותי. היכולת לאתר

4. התקיפות האוויריות והקרקעיות שבוצעו נגד יעדי חזבאללה הממוקמים בקרב ריכוזי אוכלוסייה ששימשו לפעילות הצבאית נעשו על פי הוראות החוק הבינלאומי, שאינו מעניק חסינות מפגיעה לארגון טרור שמשתמש בכוונה תחילה באזרחים התומכים בו כ"מגן אנושי". זאת במסגרת זכותה של מדינת ישראל להגן על ביטחונה ולהבטיח את שלום תושביה (ארליך ראובן, שימוש באזרחים לבנונים כ"מגן אנושי", המל"מ, נובמבר 2006).

בהסתכלות על התמודדות העבר ונוכח פני העתיד נראה כי קיימים בידי המערך האיסופי החזותי כלים מספקים כדי שיוכל להתמודד בהצלחה מול אתגרי האויב ולמצוא פתרונות טובים שיאפשרו לו להמשיך להיות שותף משמעותי בהבאת המודיעין הדרוש לכל פעולה מבצעית.



תצפית שטח, חיל מודיעין השדה

אולם יש לזכור כי העולם החזותי לא נמצא במערכה לבדו. רק עבודה משולבת ומתואמת של שלושת מאמצי המודיעין (יומינט, סיגינט וויזינט) תאפשר את גיבוש תמונת המודיעין הטובה ביותר.

את השטח, גילתה שינויים תוך השוואת תמונות מזמנים שונים וסימנה לו את המקומות החשודים יותר.

5. הגדלת היכולת לכיסוי שטח רחב יותר, ברזולוציה גבוהה יותר, עם יכולת להעביר את חומרי הגלם בצורה מהירה יותר לטובת פענוח ומיפוי. כל אלה יאפשרו לגורמי המודיעין להיות אפקטיביים בהשפעתם על המערכה המתבצעת באותו זמן.

6. כלי טיס וכלי רכב בלתי מאוישים לכל מסגרת - התפתחויות טכנולוגיות יביאו מערכות חדשות אשר יאפשרו להצמיד כטב"ם או כרב"ם (כלי רכב בלתי מאויש) לכל מסגרת לחמת, מרמת הפלוגה ועד רמת הדיוויזיה. היכולת הזאת תאפשר לכל דרג לוחם לראות את האויב שלו "מעבר לגבעה", לפתוח ציר תנועה, לסגור מעגלי אש ולשלוט בכוחותיו. כל זאת באופן אוטונומי ללא הזדקקות לרמה מעליו.

7. היתוך מידע - בסופו של דבר תחום חזותי אחד הינו רק רכיב במערכת הכלל-חזותית. רק מערכת שתביא את כלל המידע, תשווה, תחבר, תאחד ותשלים את מגוון הסנסורים הקיימים תביא את התוצאה היותר שלמה. מערכות היתוך מידע שיידעו לשלב בין סנסורים שונים, בשילוב של חוקרים מנוסים, יצליחו לתת את התמונה המלאה.

סיכום

מאמר זה ניתח את המערך החזותי בישראל על נקודות החוזק והתורפה שלו. האויב שמולו ניצבת מדינת ישראל בחר בלחימה איסימטרית כדי למשוך את צה"ל מנקודות החוזק שלו למקומות שבהם הוא נאלץ להתמודד "במגרש של השכן" ובכללי משחק המונעים ממנו לנצל את מרב יכולותיו. האיסוף החזותי, כאחד מנקודות החוזק האלה, נאלץ להתמודד עם אתגרי האויב החדשים בסביבה האזרחית, מתחת לפני הקרקע ובחתימה נמוכה.

5. מצלמה רגישה במיוחד המרחיבה את יכולת הראייה האנושית. המצלמה מסוגלת לתרגם שינויים מזעריים באורכי הגל הנפלטים מגופים שונים לתמונה המאפשרת זיהוי חריגות. היא קולטת את האותות מרחוק - מבלי שהחומרים יבדקו באופן פיזי - ומפענחת אותם בכלים ממוחשבים. המצלמה רגישה במיוחד לאורכי גל שונים ומסוגלת לפענח ולתרגם אותם למעין מפה צבעונית שמעידה על שינויים ועל חריגות.

הנחיות לכתובת מאמר

החומר שייכלל במאמרים יקיף את כל תחומי המודיעין ואתגרי (תורת המודיעין על כל רבדיה, הערכה ומחקר, איסוף על כלל סוגיו, טכנולוגיה, מודיעין מסכל, ארגון ושיטות, הדרכה והכשרה, כוח אדם, יחסי גומלין עם קברניטים, מודיעין קרבי, השוואה עם שירותים אחרים וכיוצא באלה).
המאמרים יכולים לעסוק בעבר, בהווה ובעתיד (עם הרלוונטיות המתבקשת); אופיים יכול להיות הגותי-תאורטי, כמו אופי מעשי השאוב מהמציאות היום-יומית. לא תוטל צנזורה על האוריינטציה של המאמר. הקריטריון המרכזי בפרסום מאמר יהיה איכותו.
כל המעוניינים בפרסום מאמר - יהיו אלה גמלאי קהילת המודיעין, גמלאי צה"ל, קצינים סדירים בקהילת המודיעין או כל אזרח מן השורה - יפנו לעמוס גלבוץ. פקס: 03-5341743; דוא"ל: amos39@012.net.il

הודעה

"מבט מל"מ" באינטרנט
WWW.INTELLIGENCE.ORG.IL

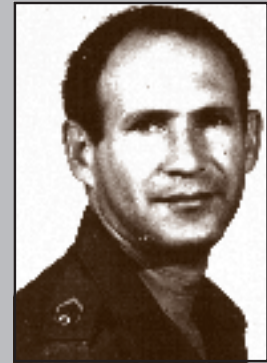


יונה בנדמן

בן חנה ומרטיין

נולד: י"ב בסיוון תרצ"ג 6/6/1933

נפטר: י"ח באלול תשס"ו 1/9/2007



יונה נולד בברלין ובגיל רך הגיע עם הוריו ארצה, לתל אביב. למד ב"תיכון חדש" והיה חבר גרעין נח"ל בקיבוץ מעגן מיכאל.

עם הקמת יחידה 101 סופח אליה כבוגר קורס סיירים בנח"ל ושירת בה עד לפירוקה בינואר 1954. הוא לחם בחוליה שעליה פיקד מאיר הר־ציון.

ב־1954 סיים קורס קצינים והוצב במודיעין פיקוד הדרום. בשנים 1956-1959 השתתף במבצע קדש ולמד באוניברסיטה העברית היסטוריה של המזרח התיכון ומדעי המדינה.

ב־1959 סיים קורס קציני מודיעין (קמ"נים) והוצב באמ"ן מחקר.

ב־1972 התמנה לראש ענף 6 - ענף מצרים - בדרגת סא"ל. יונה היה שותף להערכת המודיעין שלפיה מצרים לא תצא למלחמה בישראל בטרם יבשילו תנאים מסוימים, שאותם פירט בהערכות המודיעין בכתב ובעל פה. יכולת הניתוח שלו, כושר ההתבטאות יוצא הדופן והשכנוע הפנימי שלו בצדקת הערכתו הקנו לו מוניטין כמו גם את הערכת מפקדיו: תא"ל אריה שלו, ראש חטיבת המחקר, ואלוף אלי זעירא, ראש אמ"ן. לכן חש יונה שבר עמוק כשפרצה מלחמת יום הכיפורים בניגוד להערכתו ולהערכת מפקדיו ובשל האבידות הכבדות שספג צה"ל.

הוא הסיק את המסקנות והתפטר מתפקידו. את יתרת שירותו בצה"ל הוציא במחלקת היסטוריה. יונה לא עשה שקר בנפשו ולא התפשר. את דעותיו הביע, אף כי שילם מחיר אישי כבד, לרבות בעדותו בפני ועדת אגרנט.

לאחר שפרש עסק יונה במחקר התקופה של סיום המנדט הבריטי בארץ ישראל. הוא כתב מחקרים מקיפים על אירועי צפת ועל פינוי ירושלים. כבימיו באמ"ן הקפיד על תיעוד ועל דיוק עובדתי ועמד על קוצו של יוד. אלוף שלמה גזית, ששימש ראש אמ"ן לאחר מלחמת יום הכיפורים, הכיר את יונה היטב וראה בו "אחד מאנשי המודיעין הטובים ביותר שהיו לנו, ואולי אף היה טוב מדי..."

יונה היה איש אשכולות. לבד מהיסטוריה היה בקיא באופן מופלא במוזיקה קלאסית תוך שהיה פתוח גם למוזיקה חדישה. ביתו היה בית ועד לשיחות מעמיקות שחבקו עולם ומלואו. עם משפחתו וחבריו אהב לטייל ברחבי ישראל ברכב וברגל.

הוא הניח אחריו את רעייתו אטה ואת ילדיו - סמדר ושי.

אהרון (אהרונצ'יק) בן־אריה

בן צפורה וחיים

נולד: י"א בסיוון תרפ"ח 29/5/1928

נפטר: ה' באב תש"ע 15/7/2010



אהרונצ'יק נולד בתל אביב. בהיותו בן 16 וחצי התגייס לפלמ"ח. התאמן ועבד בקיבוצים בית השיטה, מעוז חיים ואיילת השחר - שבו פגש את מיכל צימבל, בת תל עדשים, והם נישאו בנובמבר 1945. יחד היו לחברים בקיבוץ נען.

היה חבר הגדוד הרביעי של הפלמ"ח. הוכשר בקורס

משוריינים והוצב במטה חטיבת יפתח - ועמה לחם בגליל העליון, בדרך לירושלים, בנגב ובמבצע דני. לאחר תקופת הלחימה עבר לגבעת המורה. הוא היה נהג המח"ט מולה כהן, עבר עמו לאחר פירוק הפלמ"ח לפיקוד הצפון והיה נהגו של אלוף משה כרמל.

הוא חזר לקיבוץ נען עד 1950. לאחר מכן עברה המשפחה לקיבוץ גשר, וב־1960 עברו לגבעתיים.

ב־1964 החל לעבוד במערכת הביטחון והיה עובד המוסד למודיעין ולתפקידים מיוחדים. בשנים 1966-1971 הושאל למשרד ראש הממשלה והיה נהגו של השר ישראל גלילי.

בשלהי 1970 איבד את בנו הבכור ישי בתאונת טיס. לאחר מכן חזר לעבודה ביחידה הטכנולוגית של "המוסד" ועבד בה עד צאתו לגמלאות ב־1993. ב־1977 היה חבר בצוות זוכה פרס ביטחון ישראל.

היה איש משפחה מסור - בעל, אב לשלושה וסב לשמונה נכדים ולשמונה נינים.

יצחק צור

בן מזל ומשה

נולד: כ"ח בתמוז תרפ"ט 5/8/1929

נפטר: ד' באלול תשס"ח 4/9/2008



יצחק התגייס ב־1948 לחטיבת אלכסנדרוני ונפצע בקרב על כפר סבא מול כוחות עיראקיים. לאחר החלמתו עוד הספיק להיות חלק ממקומי גדוד הצנחנים 890, אז עבר לשרת בחיל המודיעין והיה מבוגרי המחזור הראשון של יחידה 8200.

ב־1950 הוא גויס לשירות

עם עלייתו ארצה בדצמבר 1949 התיישב בקיבוץ נווה אור וכעבור שבעים התגייס לשירות חובה בצה"ל. עם גיוסו ביקש לעסוק בצילום, תחום שהכיר, ונשלח ליחידה ש"מ 8, שם הוצב במעבדת הצילום המרכזית. מתוך הצורך במדריכי צילום דוברי ערבית הועבר נסים בתוך זמן קצר אל חוליית ההדרכה, שם שירת 14 שנים. באמצע שנות ה-50 התמנה למפקד חוליית ההדרכה ובתפקיד זה החזיק עד 1964, אז הושאל ל"מוסד" להקים ולנהל מעבדת צילום עד צאתו לגמלאות.

לנסים היה יחס חם ואוהב למשפחתו ובמיוחד - לשלוש בנותיו, זאת למרות הכינוי שהדביקו לו חבריו - "אבו אל-בנאת".

הוא אהב לצאת עם משפחתו לטיולים, במיוחד למקומות לא מוכרים, דבר שהיה טבוע באופיו ההרפתקני והסקרן. הוא אהב לצאת לטיול לכיוון לא מוגדר, ללא עזרת מפה, וכך לגלות מקומות חדשים ומעניינים. באחד הטיולים הללו, בזמן שהמשפחה הייתה בשליחות באיראן, הגיעו לכפר שתושביו היו דוברי ארמית. מאחר שארמית ועברית הן מאותו מוצא לשוני, ניהלה המשפחה שיחה עם תושבי הכפר וגילתה ביניהם יהודים שהביעו רצון לעלות לישראל.

תחביבו העיקרי של נסים היה צילום. הוא נהג לצלם את בני משפחתו ואת חוויותיהם בטיולים. בביתו נותר אוסף צילום גדול ומפואר.

הוא היה ידוע בחוש ההומור שלו, באהבתו להצחיק ולספר בדיחות. כל מכריו ידעו שהוא מקור של בדיחות ואפילו כמה שבעות לפני פטירתו, עת באו לבקר חברים שעבדו איתו 40 שנים קודם לכן, הם ציטטו בדיחות שסיפר באותן שנים. עם לכתו התקשרו רבים למשפחה וסיפרו על יחסו החם לבריות ועל חוש ההומור המפורסם שלו. יהי זכרו ברוך!



המדינה והחל לעבוד כקצין מודיעין באזור המשולש הצפוני. לקראת נישואיו עם מירה הוא סיים ללמוד ראיית חשבון.

לאחר מלחמת ששת הימים הוא השתתף בהקמת המרחב ביהודה ושומרון. ב-1971 עבר יצחק לאשקלון, אל המרחב הדרומי. ב-1973 מונה לעמוד בראש המרחב בירושלים השולט על אזור איו"ש וניהל אותו כחמש שנים. ב-1978 מונה יצחק לעמוד בראש מערך האבטחה בצפון אמריקה. ב-1994 הוא התבקש לשמש מבקר הפנים ביחידתו. בתפקיד זה פעל במשך ארבע שנים אינטנסיביות, ובמרכזן עמדה פרשת רצח ראש הממשלה רבין. יצחק היה שותף לשיקום יחידתו בשנים ההן וזכה לראות שירות ביטחון חזק וגדול מזה שהכיר, עם מספר רב יותר של משימות ונושאים לטיפול.

יצחק עבד מדי יום עד גיל 69, וגם שנים אחר כך, והוא נשאר זקוף עם ראש מורם עד יומו האחרון. ליצחק היו מעריצים רבים בקרב חבריו ליחידה. יצחק אף היה פעיל מאוד במל"מ ונבחר לשרת כחבר ועדת הביקורת בעמותה.

יצחק נפטר בשנתו ה-80. יחד עם מירה אשתו גידל שלושה ילדים: גד, דן ודינה. היה סב אוהב לששת נכדיו: רונלי, ליעד, הדר, לירון, אמיר ושירה.

נסים בן אור

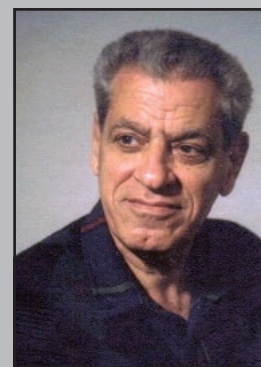
בן עליזה ואברהם

נולד: כ"א בטבת תרפ"ג 9/1/1923

נפטר: כ"ג באב תשס"ט 13/8/2009

בקיץ 2009 הלך מאיתנו נסים.

הוא היה מדור המייסדים של היחידה שבה היה מעורב כל חייו בפעילות ביטחונית הן בעיר הולדתו בעיראק והן בישראל. הוא שימש בבגדד מפקד אזור מטעם "השורה" - "ההגנה". היות שהשליח בן צור, שידע ערבית, התחלף עם שליח חדש שלא ידע את



השפה, קיבל נסים שיעורים מרוכזים בשפה העברית כדי לעבוד עם השליח החדש.

מצעירותו עסק בצילום בבגדד. לנסים ולאחיו היו אולפן ומעבדת צילום, שבהם העסיקו כמה עובדים ארמנים. נוסף על פעילותו העסקית פעל כמרכז תא "השורה" - ארגון ההגנה היהודי בעיראק - במחתרת.

ב-1949 עלו השלטונות העיראקיים על עקבותיו, והוא הוברח לכרכוך ומשם עשה דרכו ברגל ועל חמורים מזרחה, מהלך ארבעה ימים דרך ההרים לעבר איראן. אחרי תלאות רבות הגיע לטהראן ומשם בטיסה ארצה.

בשירות הוד מלכותה

פעילותה בעת מלחמת העולם השנייה הצייתה את הדמיון, נכתבו עליה שני ספרי ביוגרפיה, והסופר איאן פלמינג, מחבר סדרת הספרים הפופולרית "גיימס בונד", קיבל מאישיותה השראה לדמותה של מאניפני, עוזרתו של M. אך עד לפני שנים אחדות לא ידע הציבור דבר על פועלה של ורה אטקינס-רוזנברג, עוזרת ראש מחלקת צרפת במנהל המבצעים המיוחדים במלחמת העולם השנייה.

הבס"רן (SQUADRON LEADER) ורה אטקינס-רוזנברג הייתה קצינת המודיעין והמודיעין המסכל של המחלקה הצרפתית (F) במנהל המבצעים המיוחדים (SOE) ועוזרתו הראשית של ראש המחלקה - קולונל מוריס בקמסטר (BUCKMASTER). בתפקידה היא הייתה אחראית על הפעלת מאות סוכנים שאספו מודיעין בצרפת הכבושה ועסקו בפעולות חבלה נגד הגרמנים. על הישגיה במהלך המלחמה הוענקו לוורה כמה עיטורי כבוד.

ילדות באווירה קוסמופוליטית

ורה מריה רוזנברג נולדה בעיר גלץ (GALATI) שברומניה ב-1908 והייתה בתו היחידה של איש עסקים יהודי מצליח מגרמניה בשם מקס רוזנברג. מקס התישב ברומניה בראשית המאה ה-20 כדי לנהל את עסקי הספנות של אחיו בגלץ (נמל הדנובה העיקרי של רומניה) ובקונסטנצה. אמה של ורה, הילדה אטקינס, נולדה בלונדון. מקס והילדה נפגשו בדרום אפריקה, מקום שבו אביה של הילדה, הנרי אטקינס, עשה את הונו בתקופת המלחמה האנגלית-בורית על ידי הספקת דייסה ושימורי בשר מיובאים מאוסטרליה לצבא הבריטי. בראותו את הנולד הוא אגר כמיות עצומות של מוצרים אלה כך שכאשר פרצה המלחמה היה במעמד ללא תחליף. את הונו השקיע הנרי בנדל"ן בקייפטאון, שהתפתחה באופן מואץ בתקופה זו, וברכישת מכרה יהלומים. מקס רוזנברג התחתן עם בתו של הנרי, הילדה, בטקס מסורתי בבית הכנסת המרכזי של לונדון ב-1902.

◀◀ ורה מעולם לא פעלה מעבר לקווי

האויב, אולם היא הייתה למפעילה המרכזית של 470 לוחמי מודיעין אשר פעלו שם ואשר ברשתות שהקימו פעלו מאות רבות של סוכנים ואלפי פעילי מחתרת. היא תיאמה את ההכנות להחדרתם, והיה לה מידע על כל משימה

עסקיו של מקס, בניגוד לאלה של הנרי, לא צלחו בדרום אפריקה, והוא החליט לעבור לרומניה. רומניה בתקופה ההיא הייתה מדינה בלקנית קטנה שרק 20 שנה קודם לכן השתחררה מהשלטון

היו לה יחסים קרובים עם דיפלומט נאצי בכיר שניצלה לאיסוף מודיעין, אף שהייתה יהודייה • היא הייתה קצינה בכירה במנהל המבצעים המיוחדים של בריטניה, אף שלא הייתה לה אזרחות בריטית • היא הייתה מעורבת אישית באינספור פעולות נועזות, אף שמעולם לא יצאה לשטח • מי הייתה ורה אטקינס-רוזנברג, שסיפור פועלה המיוחד במלחמת העולם השנייה הביא את איאן פלמינג לבסס עליה דמות בספרי

בני מיכלסון*

*אל"ם (מיל'), היסטוריון, מוזיאון הלוחם היהודי במלחמת העולם השנייה
bennymichelsohn@isdn.net.il

ברומניה אינה מאפשרת לה ולאמה להמשיך באורח החיים שניהלו בבוקרשט, הן החליטו להגר לאנגליה. אולם בניגוד לאמה שקיבלה מיד את האזרחות הבריטית, ורה, בהיותה ילידת רומניה, נחשבה לנתינה זרה. החלטתן לעזוב את רומניה התבררה כגורלית, שכן בני משפחתן שחיו במקומות אחרים במרכז אירופה, גורשו עם הכיבוש הנאצי ונשלחו לאושוויץ.



ורה אטקינס־רוזנברג

עד לפברואר 1941, במשך כשלוש שנים וחצי, חיה ורה באנגליה במעמד בעייתי ביותר. בהיותה תושבת מדינה זרה לא קיבלה רישיון עבודה, ולאחר פרוץ מלחמת העולם השנייה, אף אסרו עליה להתנדב לכל תפקיד בשירות הביטחון. בכל אותה תקופה המשיכה ורה לקיים קשרים עם מכריה משירות המודיעין הבריטי בתקופת מגוריה ברומניה.

המשימה: לחבל במאמץ המלחמתי

ב־10 במאי 1940 נבחר וינסטון צ'רצ'יל לראש ממשלת בריטניה, והגרמנים תקפו את צרפת ואת ארצות השפלה. בתוך 45 יום הובסו צבאות צרפת ובריטניה על אדמת צרפת. שרידי הצבא הבריטי, ללא נשק וציוד, נמלטו על נפשם לאיים הבריטים. לבריטניה לא היו בעת ההיא כוחות צבא שיילחמו, ואבד האמון במודיעין הבריטי. צ'רצ'יל החליט להילחם בגרמנים מלחמת גרילה עד לבניין מחדש של הצבא הסדיר ולהקים ארגון חדש למודיעין ולמבצעים מיוחדים, אשר יפעל ביוזמה ובתוקפנות שנעדרו מהארגונים הקיימים.

לפיכך הוקם ב־1940 המנהל למבצעים מיוחדים (SOE), והוא פעל עד 1946. מחלקת צרפת (F) פעלה למעשה

העות'מאני ונהנתה מפריחה כלכלית ומשגשוג. הדנובה הייתה נתיב הסחר העיקרי מרומניה למרכז אירופה ולים השחור עבור מוצרים כמו עץ, מוצרי מזון ונפט. בעת הגעתו של מקס רוזנברג לגלץ מנתה הקהילה היהודית בעיר יותר מ־20 אלף נפש, ובעיר פעלו 18 בתי כנסת. עבור אביה של ורה, רומניה הייתה ארץ של אפשרויות להחזרת הונו ולשיקום כלכלי באמצעות מספנות בגלץ וצי מסחרי לאורך הדנובה. ואכן עסקיו עלו יפה, ממון רב זרם לכיסיו, והוא התערה בחברה הגבוהה המקומית. הוא נהג לארח דיפלומטים זרים במסעות ציד באחוזתו בקרשנה (CRASNA) אשר בבוקובינה או באחוזת אחיו בעמק האיזול (VALEA IZULUI). חשיבותו של נמל גלץ למסחר הכלל־אירופי הייתה שיקול בבחירת מיקומה של הקונסוליה הבריטית בעיר כמו גם נציגויות של מדינות רבות אחרות. למעמד הגבוה הייתה זו אווירה קוסמופוליטית, ובאווירה הזאת גדלה ורה.

על אף אורח החיים הנוח שניהלה המשפחה ברומניה, אמה של ורה, הילדה, לא הסתגלה מעולם לחיים במדינה ושאפה כל הזמן לחזור לחיים המתוחכמים יותר שהתרגלה אליהם בלונדון או לאקלים ולנוף של דרום אפריקה. אולם רומניה הבטיחה למשפחת רוזנברג בסיס כלכלי שאפשר לה לחיות ברמה גבוהה ביותר. ורה קיבלה את החינוך הטוב ביותר שהיה זמין בתקופה היא לנערות מהמעמד הגבוה באירופה, שכלל אומנות צמודה ("נני") גרמניה ומאוחר יותר בתי ספר פרטיים בשווייץ, בצרפת ובאנגליה. אף על פי כן הזדהתה ורה יותר עם מורשתה הבריטית של אמה מאשר עם שאיפותיו ה"רומניות" של אביה.

מידע מתוככי החברה הגבוהה

ב־1931 נשלחה ורה לבריטניה ולמדה שם בקורס למוזכרות בכירות. בין היתר הוכשרה בהדפסה עיוורת באנגלית ובצרפתית. ב־1933 נפטר מקס, אביה של ורה, ובשאיפתה לזהות בריטית ניטרלית אימצה את שם נעוריה של אמה - אטקינס - לשם משפחתה. בכך ביקשה להימנע מגורל היהודים שרבץ כצל על המשפחה מאז פרעות קישינב. שינוי השם גם תרם לעיסוקיה בתקופה זו בענייני מודיעין. ורה חזרה לרומניה והחלה לעבוד בתפקידים של מזכירה בכירה, מתורגמנית ומנהלת יחסי ציבור של חברות זרות המעורבות בתעשיית הנפט הרומנית. בתקופה זו גם החלה לפעול כסייענית וכסוכנת של שירות המודיעין הבריטי (SIS). המפעיל שלה היה לסלי המפריז (HUMPHREYS), לימים ראשה הראשון של המחלקה הצרפתית ב־SOE. למודיעין הבריטי היה עניין רב במעורבות הגרמנית בתעשיית הנפט הרומנית בפלוישטי (PLOIESTI). לוורה היו קשרי משפחה ענפים בכל רחבי אירופה, והיא הסתובבה באותו הזמן בחוגי החברה הגבוהה ברומניה. בין מכריה היו אנשי הסגל הדיפלומטי הגרמני בבוקרשט, ובהם שגריר גרמניה ברומניה, הברון פרידריך ורנר פון שולנבורג, שלימים היה לשגריר גרמניה בבריית המועצות ולאחד ממנסחי הסכם ריבנטרופ־מולוטוב. המעמד הזה אפשר לה לאסוף מידע חשוב אשר עניין את המודיעין הבריטי בשלהי שנת 1937, כאשר חשה ורה שהאנטישמיות

רק עד לסיום שחרור צרפת בשלהי 1944. בשנה הראשונה היה עיקר עיסוקו של המנהל בבניית המפקדה והמנגנון באנגליה ובשיתוף פעולה עם שארל דה גול ועם הממשלה הגולה של צרפת החופשית. שנתיים נוספות עסקה המחלקה הצרפתית בבניין התשתית בצרפת וחווה עליות ומורדות. רק ב־1944 החלו, סוף־סוף, לקטוף את הפירות.

◀◀ עד פברואר 1941 אף לא סוכן בריטי אחד הצליח להסתגל לשטחה של צרפת, והתחושה בבריטניה הייתה של ניתוק מוחלט מהיבשת האירופית. גם לא היה בנמצא שום מידע אמין על סדרי הגודל או על העוצמה של ארגוני המחתרת בצרפת

משימת המנהל למבצעים מיוחדים - כפי שהגדירה ראש הממשלה לשר הממונה יו דלטון, השר ללוחמה כלכלית - הייתה: "להעלות את אירופה באש". מחלקת צרפת הייתה הגדולה במנהל והיוותה כ־70% ממנו. תפקידה היה איסוף מל"ם (מודיעין למבצע) וחבלה במאמץ המלחמה הגרמני בכל שטח צרפת. השיטה שבה פעלה הייתה משלוח לוחמי מודיעין לצרפת הכבושה אשר יאספו ידיעות, ייצרו קשר עם המחתרות בשטח, יגייסו סוכנים ויקימו רשתות מודיעין חדשות. הרשתות שיוקמו, בשיתוף עם המחתרת הצרפתית, יחבלו במפעלים, במתקנים חיוניים, במערכות התחבורה, במערכות הקשר ועוד.

אחראית לכל החברים

כאשר הוזמנה ורה אטקינס לריאיון במשרד המלחמה בפברואר 1941, המנהל למבצעים מיוחדים עדיין נאבק על מעמדו. כמעט שנה מאז נפילת צרפת ותשעה חודשים לאחר היווסדו של הארגון נדמה היה שתוכניתו למלחמה חשאית על אדמת צרפת נתקלה במובי סתום. אף לא סוכן בריטי אחד הצליח עד עתה להסתגל לשטחה של צרפת, והתחושה בבריטניה הייתה של ניתוק מוחלט מהיבשת האירופית. גם לא היה בנמצא שום מידע אמין על סדרי הגודל או על העוצמה של ארגוני המחתרת בצרפת. אפילו ממשלתו הגולה של דה גול שהוקמה זה לא מכבר על אדמת בריטניה נראתה כמבודדת לחלוטין מהמתרחש במולדת הצרפתית. כך שבאביב 1941 הייתה עדיפות עליונה להחדרת סוכנים לוחמים לצרפת. אולם רק אנשים מאומנים היטב אשר יימצאו בשטח עשויים היו להעריך את הפוטנציאל הקיים בצרפת לפעילות חתרנית. ורק לאחר שלוחמים ולוחמות כאלה יקימו תאי מודיעין פעילים ורשתות איסוף, אפשר היה לחשוב על הספקת אמצעי לחימה ומשאבים אחרים ללוחמי תנועת ההתנגדות הצרפתית. במהלך המלחמה היה לוורה תפקיד חיוני במאמץ זה להפעלת לוחמי מודיעין

מעבר לקווי האויב, אולם כאשר החלה ורה את שירותה ב־SOE באפריל 1941, לא היה לה ולא לעמיתיה אפילו מושג קלוש כיצד להתחיל במלחמה חשאית זו. ורה מעולם לא פעלה מעבר לקווי האויב, אולם היא הייתה למפעילה המרכזית של 470 לוחמי מודיעין אשר פעלו שם ואשר ברשתות שהקימו פעלו מאות רבות של סוכנים ואלפי פעילי מחתרת. היא תיאמה את ההכנות להחדרתם, והיה לה מידע על כל משימה חשאית שהוטלה על כל אחד מהלוחמים באופן אישי. היא נשאה באחריות אישית לפעילותו של כל אחד מ"החברים שלה", כפי שנהגה לכנותם. ובמיוחד היא הזדהתה עם הנשים הלוחמות שהפעילה מעבר לקווי האויב.

אחד השיאים בפעילות לוחמיה היה בהשתלבותם בנחיתת בעלות הברית בנורמנדי. הם עסקו בניתוק כל קווי התקשורת הגרמניים במרחב הנחיתה ובכך מנעו מרבים מהכוחות הגרמניים כל יכולת לדווח על מצבם או לקבל הנחיות מהרמות המפקדות עליהם. המבצע המקיף ביותר ובעל התוצאות המשמעותיות ביותר במערכת נורמנדי היה מבצע "ג'דבורג". במבצע זה הוצנחו על אדמת צרפת 100 צנחנים במדים ו־6,000 טון ציוד. הם אורגנו בצוותים של שלושה: קצין בריטי או אמריקאי (מה־OSS), קצין צרפתי וקשר צוותים אלו חברו למחתרות הצרפתיות, אימנו את פעילי המחתרות, ציידו אותם, הדריכו אותם והנהיגו אותם לחבלה ביעדים.

הכרה מאוחרת

לאחר המלחמה, כאשר 118 מלוחמים ולוחמות אלה לא שבו ממשימותיהם, פעלה ורה באופן אישי ובמאמץ של אדם יחיד כמעט לסרוק את אירופה, לאתר אותם ולנסות לגלות מה קרה להם. ברשימת הנעדרים שלה היו גם 16 נשים. היא הצליחה לגלות מה עלה בגורלם של 117 מהם. בתוך התוהו ובוהו של אירופה המופצצת לאחר המלחמה הלכה ורה בעקבותיהם של לוחמיה עד לתוך מחנות הריכוז וההשמדה וסייעה לתפוס רבים ממושעי המלחמה ששבו את הלוחמים ו/או הרגו אותם. היא סיפקה עדויות אשר אפשרו להעמיד לדין רבים מהנאצים שהיה להם חלק בפשעי המלחמה ולהכריע את דינם. במשך מרבית שנות המלחמה, גם כששירתה במנהל למבצעים מיוחדים, עדיין לא קיבלה ורה אזרחות בריטית, ומאז דצמבר 1941 (יום הכרזת המלחמה על רומניה) היא אף נחשבה לנתינת מדינת אויב. רק ב־1944, לאחר השתדלות אינטנסיבית של מפקדיה, אישר משרד הפנים הבריטי את אזרחותה. הדבר אפשר לגייסה סוף־סוף באופן רשמי לכוחות המזוינים, לשירות העזר לנשים של חיל האוויר הבריטי (WAAF), ולהעניק לה דרגה של רב־סרן (SQUADRON LEADER). ב־1946 נסגר המנהל למבצעים מיוחדים. ורה אטקינס "הלכה הביתה", וסיפורה לא נחקר ולא פורסם עד 2005. רק ב־1997 החליט משרד ההגנה הבריטי להעניק לה סוף־סוף עיטור - מפקד במסדר האימפריה הבריטית (CBE). שלוש שנים אחר כך הלכה לעולמה.



מכתב פתוח ליהודה פרידמן, מנהל אתר ההנצחה הפורש

יהודה ידידנו היקר, אנחנו בני המשפחות השכולות, אשר איבדנו את יקירינו בשדות המערכה בשירות קהילת המודיעין ובעת מילוי תפקידים בארץ ובמדינות העולם, מבקשים להביע את מלוא הערכתנו ואהבתנו לך, מנהל אתר ההנצחה ומנהל המרכז למורשת המודיעין מאז הוחל בתכנונו ועד לאחרונה. יהודה יקירנו, היית לנו "כותל" בעת הצורך, היית לנו קרן אור כאשר נפלה החשיכה, היית המצפן כאשר אבדה לנו הדרך, היית ונשאר אדם - "מענטש" במלוא המשמעות: קשוב, מביין, עוזר ומעודד. עם סיום תפקידך הינך "מגויס" ואתה שוב נקרא לדגל, והפעם על ידינו - המשפחות השכולות - כדי לסייע, לתת כתף במאמצינו להנצחת יקירינו אשר שמותיהם חקוקים באבני המבוק, כדי שזכרם יונצח בדרך ראויה, הולמת ומכובדת. אין זו משימה קלה, אך מי מתאים יותר ממך למלא תפקיד זה? הניסיון שצברת בשירותך הצבאי, בחיל החינוך, כמפקד פלוגת המפקדה בבית הספר למודיעין, שם היית "אבא לחיילים" אשר היו חשובים לך לעתים יותר מאשר מפקדיך (יש מי שידוע זאת בוודאות!), והניסיון שצברת במהלך תפקידך באתר ההנצחה - כל אלה ערובה ליכולתך ומעל לכול היותך אדם מיוחד ובעל תכונות ייחודיות, עם לב רחב ואוהד לנו המשפחות. על כל אלה ועוד - תודתנו הכנה לך מעומק הלב, ובהצלחה בהמשך.

המשפחות השכולות

על הכתבה "לישון עם האויב", גיליון 57, נובמבר 2010

הכתבה על אבי, המסתערב יאיר הררי ז"ל, הייתה ממש מלאכת מחשבת. באופן מופלא התחבר הכול לסיפור מרתק השזור בהיסטוריה שלנו. זו הפעם הראשונה שאנו נחשפים למשהו מוחשי כל כך, כמו פרטי מברקים, עובדות ממשיות, תאריכים וכדומה. אני קוראת את המאמר ומצליחה לחוש את אבא - בצניעותו, בחריצותו, ביסודיותו, בסודו ואפולוליותו, בהיגיון הבריאי ובאומץ הלב והתעוזה המיוחדת לו. כל מה שקראתי ריגש אותי מאוד וליווה אותי כמה ימים. הקריאה הביאה אותי להרהורים והעלתה בי תחושות מהערב.

אני מודה לך, הכותב שמעון אביב, על המאמץ המיוחד שלך להגיע לאי אלו פרטים על אבא ועל ההשקעה הרבה שלך לאסוף אותם יחד לסיפור - סיפור על אבא שלי.

נאוה אלמליח,

בתו של יאיר הררי

על הגיליון החגיגי

עיינתי בעניין רב ובהנאה בגיליון החגיגי (מספר 57) של "מבט מל"מ".

להוציא כתב עת ברמת גיוון כזו הן עכשוויות והן היסטורית בכל שלושה חודשים זה אתגר לא פשוט.

ישר כוח לכל העושים במלאכה.

משה וידן

הודעות

הנהלת המל"מ מחפשת מתנדבים בתחומים הבאים:



1. מנהל/ת חשבונות (סוג 2)

2. ארכיבאי/ת עם ניסיון

מתנדבים המעוניינים להשתתף בנעשה בעמותה ולסייע כמה ימים בשבוע מוזמנים לפנות להנהלת

המל"מ בטלפון: 03-5497019 בפקס: 03-5497731

או בדוא"ל: mlm@intelligence.org.il

מערכת כתב העת מכרכת
את המל"מ עם יציאתו לדפוס
הידיעות האוטנטיות!

דואר מל"מ

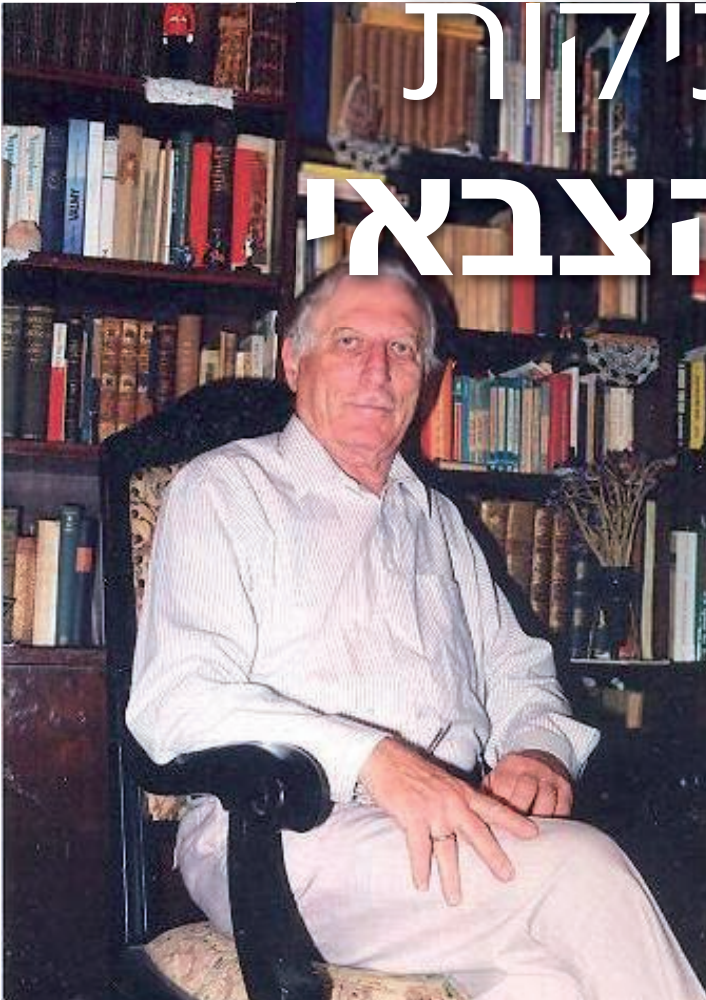
אגרת המידע של המרכז למורשת מודיעין (מל"מ) אתר ההנצחה הממלכתי לחללי הקהילה

בהצלחה בהמשך הדפוס!

המעוניינים להימנות עם מקבלי הידיעות

יפנו לדוא"ל: mlm@intelligence.org.il

מחקר עתיקות למחקר הצבאי



כשסא"ל (בדימוס) מרדכי גיחון נקרא לעזוב את לימודי הארכיאולוגיה ולהקים את מחקר המודיעין הצבאי במטכ"ל, לא הייתה תשתית קיימת בתחום • הוא ניגש למלאכה ובנה את המחקר הצבאי מאפס: גייס אנשים, הקים מדורים ועיצב דפוסי עבודה • בריאיון השני ל"מבט מל"מ" מספר גיחון על תפקידו כראש ענף מחקר צבאי בשנים 1950-1954

יוכי ארליך ורון כתרי

חזרנו ביום חורף שטוף שמש אל ביתו של פרופסור סא"ל (בדימוס) מרדכי גיחון כדי לשמוע מפיו את סיפורו על ימי הקמת המחקר המודיעיני עת נקרא לעמוד בראשו. התנהלותו של המחקר במהלך מלחמת העצמאות התקיימה "תוך כדי תנועה" - הצרכים המידיים הכתיבו את דפוסי העבודה ואת התפוקות. רק לאחר שוך הקרבות, מ־1949 ואילך, החלה בפועל מלאכת עיצובם של דפוסי האחריות והסמכות של המודיעין הצבאי, קשרי הגומלין עם הצרכנים ביחידות הלוחמות ויחסיו עם מקבלי ההחלטות. בכך הונחו באותה העת אבני היסוד שעליהן הושתתה עבודת המחקר המודיעיני לימים רבים.

גיחון (88), יצירתך, רהוט ונלהב כעלם, שיתף אותנו בגאווה בכך שלאחרונה השלים עבודת מחקר על שמעון בר־כוכבא וכן אוטוביוגרפיה שאך יצאה לאור ("מטה מרדכי" בהוצאת אפי מלצר). שוחחנו עמו על מחקריו ועל התובנות שיש לו כהיסטוריון וכחוקר בעל פרספקטיבה כה רחבה וייחודית. שאלנו אותו האם בין מחקריו האקדמיים יש כאלה הרלוונטיים לתחום המחקר המודיעיני. לדבריו, "אין מחקר היסטורי אובייקטיבי. אין היסטוריון אובייקטיבי. כשאני כותב על בר־כוכבא, ומשתמש בתעודות משובשות מיוון המסכמות את כלל המידע הקיים, אני אומר שלי זה מזכיר את מלחמת העצמאות ואת ניתוח המידע שעשינו במהלך הלחימה. אדם שלא עבר את זה ולא התנסה בזה לא היה מגיע למסקנות האלה. יש לנו כאן סובייקטיביות במובן

ריאיון
המבט
מל"מ

הטוב של המילה. מי שחי תחת שלטון זה, כמו שאני חייתי תחת המנדט הבריטי, יידע להבין בהקשר רחב יותר את המדיניות של היוונים או של הרומים ולהבין מה המהות של שלטון זה. כחוקר אתה חייב להבין שאין דבר כזה אובייקטיבי. אבל השאיפה שלך צריכה להיות לאפשר תמיד לאחרים להשמיע דעות אחרות, להתייחס אליהן ולהסביר את נימוקיך שלך. זו מידת האובייקטיביות שאתה צריך ויכול לשאוף אליה."

מירושלים לצריפי המטכ"ל ברמת גן

"בקיץ 1949, כאשר הוחלט על פירוקה של חטיבה 6, התייצבו בפתח בתי ירושלים סגן ראש אג"ס מ"מ" בנימין גבלי ואיסר הראל ("הקטן") ושכנעו אותי לקבל עלי את הקמת מחקר המודיעין הצבאי במטכ"ל. לאחר שעשיתי חשבון נפש נענית. הגעתי למסקנה שהמשך המאמץ המודיעיני ושילובם של קמ"נים בעלי כישורים וניסיון כמוני נחוצים למדינת ישראל וחשובים יותר מאשר להמשיך בלימודי ארכיאולוגיה באוניברסיטה ולעסוק בחקר עתיקות.

"בתחילה הוצע לי מעין תפקיד ביניים, ראשות מדור ג' - המדור הירדני - כנראה משום שהקמת ענף המחקר לא אושרה עדיין פורמלית. הגעתי אל המטכ"ל - ששכן בשיפולי גבעה הסמוכה לרחוב הרא"ה ברמת גן. באותם ימים פעלו ארבעה מדורים שהוקמו על ידי אריה סימון - מפקדי הנערץ בגדוד הראשון בבריגדה. סימון שימש למעשה בתפקיד הקמ"ן של יגאל ידין - מי שהיה באותם ימים קצין המבצעים הראשי וסגן הרמטכ"ל. סימון היה זה שסיפק לידין את המודיעין הדרוש. הוא ניסה לארגן את המודיעין הקרבי, כתב את חוברת ההדרכה הראשונה והקים גוף שמנה כמה עשרות אנשים אשר חולקו לארבע חוליות (שהפכו אחר כך למדורים): חוליה שעסקה בסוריה ובלבנון, חוליה שעסקה בעיראק, חוליה שעסקה בירדן וחוליה שעסקה במצרים. בעזרתן ניתח סימון את החומר המודיעיני שקיבל והסיק מסקנות לגבי משמעותיותו."

לשם מה נדרש מחקר צבאי באותם ימים?

"לפי מיטב הבנתי, התגבשה במפקדת מחלקת המודיעין ובחיל המודיעין ההכרה שהמידע המודיעיני מגיע גולמי, יש לעבדו ולנתחו לפי מידת מהימנותו ולפי צרכי הצבא."

מדוע בחרו בך?

"הסתבר שהעבודה שעשיתי כקמ"ן בירושלים, ובמיוחד הניתוחים והסקירות הגיאוגרפיות שכתבתי מהשטח, היו המניע להצעה שקיבלתי. הייתי כנראה הקמ"ן היחיד שניסה להשיג מידע על האויב ולשלו בנתונים אלה. הערכות השטח שכתבתי נשלחו למטכ"ל והגיעו אל פרופ' רייפנברג, שהיה אחראי לנושא מחקר השטח והמפות. הוא התלהב מאוד מעבודתי והמליץ למנות אותי לתפקיד."

מי היו האנשים שגויסו?

"היו כמה מיוצאי הצבא הבריטי, והיו בעיקר כאלה שהיו בעלי רקע אוניברסיטאי-אקדמי מובהק. לדוגמה ראש המדור הכלכלי יעקב בן שאחר כך חזר לאוניברסיטה העברית. והיה וולך שהיה קמ"ן בצבא הסובייטי ועסק

בהאזנה. המעניין הוא ששיעור לא מבוטל מהמשרתים בענף היו ממוצא יוקי. עד כדי כך שאחר כך היו שבאו אליי וטענו שבחרתי דווקא את היקים. זה היה שיקול שלא העליתי על דעתי. מקובל היה לחשוב שהיקים מרובעים, וגם אני חטאתי בדעה זו על עצמנו. למשל, היה לי רעיון יפה לגבי מינוי מי שיהיה ראש המדור הטכנולוגי. הצעתי את סגרה, שהיה מדען איטלקי שנתקלתי בו בירושלים. הוא עבר מיונים, אבל הוחלט בסוף שאינו מתאים. הגיע אלינו גם רב-סמל בשם רייטה, מהנדס יצירתי בוגר הטכניון שעזב את הצבא ואת משרד הביטחון ועסק במודיעין טכנולוגי. התרשמתי ממנו בצורה מאוד חיובית והמלצתי לגייסו. עלייתו הייתה מסחררת למדי, כמו זו של ביבר (זאב בר-לביא)."

בניית המחקר ממסד עד טפחות

"הש"י אומנם עשה עבודה נהדרת, אבל התשתית בתחום המחקר הצבאי לא הייתה קיימת כלל. עם מינויי לראש ענף מחקר ניגשתי מיד למלאכה: יצירת יש מאין. לא היה חומר רקע, לא היו בנמצא הנחיות או הדרכה, וגם לא היה גורם חיצוני שאיתו אפשר היה להתייעץ. הדבר הראשון שנדרשתי אליו היה החלטה איך לנתח את המידע שהגיע. לפי בסיס רגיונלי (כלומר במסגרת המדורים העוסקים בחקר המדינות וצבאותיהן) או על בסיס נושאי-פונקציונלי (גיאוגרפיה ומחקר שטח, כלכלה, טכנולוגיה, נשק וחימוש) תוך חלוקה לתת-מדורים רגיונליים בתוך כל אחד מהתחומים הנושאים הללו. לכל

◀◀ "כאשר ניתחנו את המשמעויות

של המודיעין שהפקנו, ציינו את כל האפשרויות שנראו לנו הגיוניות, אך דירגנו אותן לפי סדר מנומק של הסתברויות. כאשר הצטיירו בפנינו כמה מגמות וכיווני פעולה, הצגנו אותם באופן מפורש"

אחת מהגישות הללו היו יתרונות. אני החלטתי לאחוז במקל בשני קצותיו: כל החומר הגיע למדורים הנוגעים בדבר - סוריה ולבנון, עיראק, ירדן, מצרים והמעצמות במזרח התיכון. במקביל הגיע החומר הנושאי למדור כלכלי, טכני, גיאוגרפי ובין-ערבי. למשל, אם התקבלה ידיעה שהצביעה על כך שהמצרים החלו בבניית מערך טילים באמצעות מומחים גרמנים - התחום הטכני נדרש לתת למדור המצרי מענה על שאלות כמו הטווחים של הטילים, מה היעדים העיקריים, מהן נקודות החוזק והתורפה וכו'. גורמי המחקר משלימים זה את זה ומרכיבים תמונה מודיעינית שלמה, אחת. "ועוד בעניין מבנה המחקר - לימים, בגלל אילוצים תקציביים וסדר קדימויות, נוספו לתחום האחריות

של מדור מצרים גם תימן ומדינות צפון אפריקה, ולמדור עיראק נוספו חקר ערב הסעודית ונסיכויות המפרץ הפרסי. ההתעניינות בארצות מוסלמיות נוספות צורפה לתחום האחריות של המדור הבין-ערבי.

"החומר נשלח על ידי מדור עריכה לתפוצה של ענף האיסוף (אחד משלושת הענפים שהרכיבו את מחלקת המודיעין עם הקמתה) ולכל הגורמים הנוגעים בדבר, לאחר עדכון והתאמה עם לשכת ראש ענף המחקר. לכל ידיעה צורף טופס טיולים אחיד, שמקבלו נדרשו לציין לאילו נמענים נוספים יש להפיץ את המידע.



סן בצבא שזה עתה נולד (1949) - מרדכי גיחון

"כל המידע נרשם בכרטסות ועודכן באופן שוטף. כרטסות האישים היו מפורטות ומעודכנות בחתך יחידות וחילות, והן אפשרו לגבש תמונה עדכנית לגבי מצב הקצונה בצבאות הערביים. הכרטסות הושלמו על ידי תיקים, בעיקר נושאים, ריכוז מטרות, מסמכים, מפות, תרשימים ותצלומים למבצעים ולתוכניות מגירה.

"כל חומר הגלם שהגיע, מכלל הסוכנויות, עבר לענף איסוף, זה תיאם, כיוון ופענח אותו. משם הועבר החומר לענף המחקר, זה יצר ממנו תמונת מודיעין. מהר מאוד הפכנו לסוכנות המודיעין הבכירה של מדינת ישראל הצעירה.

"בכל בוקר קיימתי ישיבה של ראשי המדורים. כל אחד נדרש לעדכן בקצרה מה התחדש בתחומי ולתת לזה משמעויות. בהזדמנות זו נתתי הנחיות במה להתמקד והיכן להשקיע ולהשלים. הישיבות הללו התנהלו באווירה מקצועית אך פתוחה וידידותית. זו חוויה שכל מי שהשתתף בה זוכר אותה יפה. גבלי, לאחר שמונה לתפקיד ראש אמ"ן, היה מזמן לעתים את ראשי הענפים לדיון אצלו, מבקש מאיתנו חוות דעת בנושא מסוים ונותן הנחיות מקצועיות לפי הנדרש. אני הייתי מעביר את ההנחיות המקצועיות האלה למי שצריך."

העבודה מול הצרכנים

"הנהגתי סדרה של דו"חות - יומי, שבועי, חצי-שנתי

ושנתי. כל אחד היה צריך לסכם את המידע בתחומי ולתמוך המחקרית הגבוהה יותר. כל מדור מרחבי הוציא לסיכום עבודתו 'ספר' על הצבא שחקר, על פי מתכונת אחידה שהתווייתי. היא כללה סקירת רקע כללית מדינית-חברתית-מנהלית-גיאוגרפית וכן פרק על שיטות לחימה. הספר הראשון למשל היה 'ספר הליגיון הערבי' (לימים צבא הממלכה הירדנית), שהתחלתי לכתבו כשהגעתי למדור, והוא הושלם על ידי יורשי בראש המדור, ביבר.

"הסיכום השנתי היה למעשה הערכת המצב המודיעינית של כלל צה"ל. ראש המחלקה הוא שהציג את הערכת המודיעין בפני המטכ"ל והממשלה. הגשתי את הטיטות, לפעמים הוא (גבלי) העיר עליהן ולפעמים זימן אותי אליו לקבל הבהרות. לאחר מכן הודפס הסיכום והופץ. אני זוכר שפעם אחת קרא לי גבלי ואמר שקיבל את הדו"ח בחזרה מהמטכ"ל דייך שלא מצא לנכון להעיר ולו הערה אחת. זכיתי להגיש את דו"ח המודיעין השנתי ארבע פעמים. כאשר ניתחנו את המשמעות של המודיעין שהפקנו, ציינו את כל האפשרויות שנראו לנו הגיוניות, אך דירגנו אותן לפי סדר מנמק של הסתברויות. כאשר הצטיירו בפנינו כמה מגמות וכיווני פעולה, הצגנו אותם באופן מפורש. ההכרעה והניתוח היו תמיד שלי. במידת הצורך נתתי ביטוי לעמדות עקרוניות חריגות, אך הבאתי את כל המידע הרלוונטי, כך שמקבל החומר יידע מדוע ראש ענף המחקר שם את משקלו על ההערכה הזאת ולא הזאת. כאשר חשבתי שהדבר הכרחי שלחתי את ראשי המדורים, לעתים לבדם, לשיחה עם גורמי התכנון והמבצעים. אם היה צורך לתת מודיעין לקראת מבצעים שתוכננו, עמדתי על הצורך להציג גם את התחזית הצפויה של תגובת האויב ולנמקה וגם להציג אפשרויות פעולה נוספות. בסך הכול, אני חושב שקראנו את המפה נכון, אפילו שבגלל היעדר מידע לא תמיד הצלחנו להתריע, כמו למשל על המהפכות השלטוניות בסוריה בתחילת שנות ה-50 וגירוש המלך פארוק ממצרים ב-1952."

◀◀ "כל מדור מרחבי הוציא לסיכום עבודתו 'ספר' על הצבא שחקר, על פי מתכונת אחידה שהתווייתי. היא כללה סקירת רקע כללית מדינית-חברתית-מנהלית-גיאוגרפית וכן פרק על שיטות לחימה"

הפגישה עם פרופסור גיחון תמה, הזמן חלף לו במהירות. התפעמנו מן הזיכרון החד, מרהיבות הביטוי ומדקות האבחנה בדבריו של מארחנו. וכששוחחנו בינינו, הסכמנו כי בעוד שהטכנולוגיה מתפתחת בקצב מסחרר, נשארת ההוויה האנושית על ביטוייה המודיעיניים כשהייתה. מה שהיה - הוא שהווה, במובנים רבים. בתחושה זו נפרדנו מפרופ' גיחון כשאנו מאחלים לו בריאות טובה ואריכות ימים.

לעיון נוסף ראו אשגר מורשת מיוחד בנושא ראשית המחקר באמ"ן, שכתב וערך סא"ל גדעון מיטשניק

חשדן מכול מלך



זכה למוות טבעי במיתו. שרידי קבר הורדוס בהרודיון

שלטונו של המלך הורדוס היה נתון באופן תדיר לסכנה מצד קושרים שזממו לרוצחו ולקחת את כיסאו • עבור המלך, שחווה את רצח אביו והיה בעל אופי כמעט פרנואידי, ביטחון פנים ומודיעין היו צורך חיוני • באמצעות חוקרים, מלשינים וסוכנים שהפעיל הוא שרד ניסיונות חתירה רבים ומשל תקופה ארוכה

רפי קיטרון*

33 שנים ארכה מלכותו של המלך הורדוס. כשהיה בן 30 מונה על ידי הרומאים למושל הגליל, בשנת 43 לפני הספירה, והם המליכו אותו על יהודה בשנת 40 לפני הספירה. בשנת 37 לפני הספירה תפס את השלטון הלכה למעשה ושלט עד למותו בשנת 4 לפני הספירה.

דמותו שנויה במחלוקת - יש הרואים בו את אחד השליטים החשובים בשליטי ישראל ובנאי גדול, ויש הרואים בו גר שלא נקלט בעמו, שליט אכזר ורוצח אשתו וילדיו.

בכל מקרה אין חולק על כך שהורדוס הצליח לשרוד את 33 שנות מלכותו למרות התנגדות גדולה ומאבקים מבית ומחוץ, ובמידה רבה עשה כן בזכות המודיעין וביטחון הפנים שעליהם נשען. בכתבה זו ננסה להתחקות, בעזרת יוסף בן מתתיהו (או בשמו הרומאי: יוספוס פלוויוס), אחר המרכיבים של אלה.

מודיעין חיובי: תקופת שלטון שקטה

בכל הנוגע לשימוש במודיעין חיובי, דל ביותר המידע שבידינו, בעיקר מאחר שיוסף בן מתתיהו, המקור הכמעט בלעדי העומד לרשותנו, אינו כותב מאום על שימוש במודיעין כזה מצד הורדוס. למעשה התקופה הראשונה של שלטונו (בשנים 37 עד 33 לפנה"ס) היא שהייתה בעיקר רווית מאבקים עם יריבים חיצוניים, ובתקופה הזאת עמדו לצדו גם גייסות רומיים. קשה לדעת כיצד התחלקה האחריות בין המרכיב הרומי למרכיבים האחרים במארג הצבאי ההרודיאני בעניין השגת מידע מודיעיני. סביר שנעשה שימוש ביחידות סיוה, כלי שהיה מפותח מאוד בצבא הרומי, וכן יש להניח שהופק מידע מעריקים, מבוגדים ומשבויי מלחמה. סביר גם שלא נעשו בהקשרים אלה דברים יוצאי דופן, שהיו מוצאים ביטוי כלשהו בכתובים.

לעומת תקופה זו מתאפיינת תקופת שלטונו השנייה, והעיקרית מבחינת משכה, ביציבות וכמעט בהיעדר מלחמות. יש לזכור

* ד"ר בלימודי ארץ ישראל וארכיאולוגיה, אוניברסיטת בראילן
raphik@bezeqint.net

כי בחסות השלטון הרומי נבצר מהורדוס ליזום מסעות כיבוש, אך הוא גם לא היה צריך לחשוש עוד ממסעות של שליטים אחרים נגדו ואי לזאת הוא כמעט ולא נזקק למודיעין מדיני אסטרטגי ובוודאי לא למנגנון קבוע שיעסוק בכך.

מודיעין מסכל וביטחון פנים: חצר רוחשת תככים

בעוד נושא מודיעין החוץ אצל הורדוס לוט בערפל, הרי שלמודיעין המסכל ולביטחון הפנים בכלל ייחד יוסף בן מתתיהו שורות לא מעטות.

◀ יש להניח שההלשנות התקבלו מידי אנשים שבאופן כלשהו הגיעו לאוזניהם ידיעות שהעברתן יכלה לזכות בתגמול, ולעומת זאת אי-גילויין יכול היה להביא לעונש חמור

הצורך של הורדוס בביטחון פנים היה ברור - ניסיונות חתירה נגד שליטים היו מקובלים בעת ההיא, והורדוס עצמו חווה זאת מקרוב, כבר בראשית דרכו, עם רצח אביו אנטיפטרוס. לרקע זה יש להוסיף כמוכן את העובדה שמלכתחילה העיבה על מלכותו תפישתו כאזורפטור (כלומר חמסן, כובש שלטון) שתפס את מקומו בעזרת כידונה של רומא ועל חורבות בית חשמונאי. מלבד זאת היה עליו להתמודד עם תככים מבית. עוד יש להביא בחשבון בהקשר זה את אופיו החשדני ואולי אף הפרעת אישיות פרנואידי, שהלכה והחריפה עם השנים. בנסיבות אלה ועל רקע ניסיונות הקשר שחשף במהלך שלטונו הארוך - ושלפחות חלקם היו כנראה אמיתיים ומכל מקום בעיניו היו בוודאי כולם כאלה - יובן מדוע נזקק כל כך לאמצעי ביטחון הפנים, בעיקר לצבא, למבצרים (בשני אלה לא נעסוק במסגרת מאמר זה) ולשירות המודיעין והבילוש. אמצעים נוספים היו איסור חמור על התכנסויות, שבוטעו אמונים לקיסר ולהורדוס וכן חוק בעניין גנבים במחירת, שהתיר למוכרם לעבדות בחו"ל ושהורדוס עשה בו שימוש על מנת להיפטר מגורמים מרדניים.

פנים מספר היו למודיעין שבו מדובר: פיקוח ובילוש באמצעות סוכני חרש, הלשנות, פיקוח על מכתבים וחקירות של חשודים.

מערך סוכנים:

סיכול התנקשות בתיאטרון

"הכול היה נתון להשגחה", מציין יוסף בן מתתיהו, ובהמשך הוא מוסיף כי "גם בעיר וגם בדרכים היו אנשים שריגלו באלה שהתכנסו למקום אחד, ומספרים שאפילו הוא בעצמו לא מנע חלקו מכך, אלא לעתים תכופות היה לובש בגדי

הדיוט ומתערב בלילות בתוך ההמון ובוחן אותם, מה דעתם על השלטון". תיאור אירוע של ממש משנת 27 לפנה"ס לערך ממחיש את הדברים: כמה אנשים קשרו להתנקש בהורדוס בעת ביקורו שלו בתיאטרון, "אולם אחד מאותם שהתעמדו על ידי הורדוס לחקור בעניינים כאלה ולהודיע (לו) עליהם גילה את כל הקשר והודיע למלך".

עניין לנו אפוא בשירות מודיעין לכל דבר ובסוכנים חשאיים שפעלו בקרב העם ודיווחו להורדוס עצמו על התארגנויות ועל כוונות לפעול נגדו. אין בידינו פרטים על טיבו של מודיעין זה, אך ניתן להניח שלא היה שונה משירותי מודיעין אחרים, בעבר וגם כיום - הסוכנים גויסו בוודאי בשיטות הקלאסיות הנהוגות במודיעין, חלקם בהסתמך על מניעים חיוביים כמו שכר תגמולים או טובות הנאה אחרות, חלקם עקב לחץ כזה או אחר שהופעל עליהם או על הקרובים להם, והיו בוודאי גם כאלה שפעלו ממניעים כמו יצר הרפתקנות, תסכולים שונים ועוד.

◀ במקרה אחד נתפס מכתב

ששלח אנטיפילוס ממצרים אל

אנטיפטרוס בן הורדוס. המלך פתח

אותו, ובעקבות הכתוב בו נמצא

מכתב מוסתר בבטנת הכותונת

הפנימית של העבד נושא המכתב.

מהמכתב המוסתר למד הורדוס

על מזימות בנו

אשר לסיפור על אודות הורדוס היורד בתחפושת אל העם כדי לעמוד על הלכי הרוח בקרב - סביר כי מדובר בסיפור עם מהסוג המוכר גם לגבי שליטים אחרים כמו החליף הארון אל-רשיד ועוד, אם כי אין להוציא מכלל אפשרות שחותם של אמת טבוע בסיפור.

הלשנות: נדיבות והפחדה

לא על סוכנים "מקצועיים" בלבד נשען ביטחון הפנים של הורדוס: מידע מודיעיני חשוב זרם גם באמצעות הלשנות. ההלשנות נבעו ממניעים שונים - כפי שמציין יוסף בן מתתיהו, הורדוס הפך את נתיניו ל"אנשים כפופים לו משני הטעמים, הן מתוך פחד - שכן לא ידע חנינה במעשי הנקם שלו, והן מתוך שנתן דעתו עליהם - שכן נמצא נדיב לב בשעת הדחק". יש להניח שכפיפות זו כללה גם הלשנות מצד אנשים שבאופן כלשהו הגיעו לאוזניהם ידיעות שהעברתן יכלה לזכות בתגמול, ולעומת זאת אי-גילויין יכול היה להביא לעונש חמור. מניע חשוב נוסף להלשנות היה המניע האישי, ובכך לקורבים בסביבתו הקרובה של הורדוס שמסיבות שונות חפצו ברעתם של אחרים. כך למשל הלשין סוביון, ידידה של אלכסנדרה

החשמונאית (אמה של מרים, אשת הורדוס), על כוונתה לברוח למצרים מתוך תקווה להפוך את שנאתו של הורדוס אליו לחיבה עקב ההלשנה, והיו עוד דוגמאות לרוב בין בני המשפחה המסוכסכת.

פיקוח על מכתבים: קושרי קשר ממצרים

אחד ממקורות המידע שלהם נזקק כל שירות מודיעין הוא פיקוח על התקשורת, ואכן גם הורדוס הסתייע היטב בכלי זה. ככל הנראה לא היה זה מנגנון של ממש שפיקח באופן חשאי על תנועת המכתבים אל ארמון המלוכה וממנו, אלא שהדבר היה תלוי במעבירי המכתבים וברצונם הטוב או המאולץ. יוסף בן מתתיהו מספר למשל על הורקנוס, שבהשפעת בתו אלכסנדרה נתן בידי ידידו דוסתיאוס מכתב בעבור מליכוס הערבי ובו ביקש מקלט. דוסתיאוס מסר את המכתב לידי הורדוס, וזה ערך מעין מבצע מודיעיני ואפשר להעביר את המכתב ליעדו על מנת ללמוד מה תהיה תגובתו של מליכוס. בסופו של דבר הביאה ההתכתבות להוצאתו להורג של הורקנוס. דרך אגב, גם במקרה אחר המשך הורדוס מהלך מודיעיני מעבר לטיפול מיידי בידיעה שקיבל, והכוונה היא למזימת אלכסנדרה לברוח בסתר אל ידידתה, המלכה קליאופטרה במצרים. כאמור נודע להורדוס על המזימה, והוא הניח לאלכסנדרה לפעול למימושה ותפס אותה בעצם ניסיון הבריחה. במקרה נוסף - אחד מני רבים - נתפס מכתב ששלח אנטיפילוס ממצרים אל אנטיפטרוס בן הורדוס. המלך פתח אותו, ובעקבות הכתוב בו נמצא מכתב מוסתר בבטנת הכותונת הפנימית של העבד נושא המכתב. מהמכתב המוסתר למד הורדוס על מזימות בנו, שעל פי בקשתו שלח לו ידידו אנטיפולוס רעל שהיה אמור לשמש להרעלת הורדוס.

חקירות: עינויים קשים ואכזריים

כל אימת שהגיע לאחזי הורדוס מידע מאחד מאמצעי האיסוף דלעיל הופעל כלי החקירות. לא תמיד הופעל הכלי עם החשד הראשון - לעתים נקט הורדוס צעדים מקדימים שאפשרו לאמת את המידע או להפריכו. כך אירע כאמור בעניינם של אלכסנדרה ושל הורקנוס וכך היה גם במקרה של אלכסנדרה בנו, כאשר נוכח ההדים שעלול היה לעורר טיפול ישיר בו הופעלו תחילה מרגלים סביבו. החקירות התנהלו בעינויים קשים ואכזריים, ובכך לא היה הורדוס שונה מכל שליט אחר בן תקופתו. העינויים לא התמצו בעינויי גוף: לפחות במקרה אחד מסופר על נכונותו של בן לספר את האמת לאחר ש"ראה... את אביו והוא כבר (בכל רע ואין לו) כל תקוות הצלה". הורדוס היה מודע לכך שמידע שהושג בחקירה בעינויים עלול להיות שקרי, אך מיצוי החקירה עד תום הוא שעמד לנגד עיניו, גם על חשבון חפים מפשע, ובלבד שבסופו של דבר ייעקר כל עשב שוטה ולא יישאר ממנו גם בדל. נושאים כמו העמדה לדין ועשיית צדק לא הטרידו יתר

על המידה את מנוחתו, אך במקרים מיוחדים, שיכלו לעורר תגובות בקרב העם או מצד רומא, הקפיד יותר בעניין הראיות. כך אירע למשל בחקירות שנסבו על מעללי בנו אנטיפטרוס - הורדוס האמין לדברי נשים שנחקרו בעינויים "גלגל דבר מאה הכיכר (שהורדוס נתן לאנטיפטרוס לבל ידבר עם פירורא, אחי הורדוס) כי רק עם אנטיפטרוס בלבד דיבר עליהם", כלומר הוא אימת את דבריהן על ידי פרט מוכמן, פרט הידוע רק למי שמעורב בפשע הנחקר.

לעתים די היה בעצם האיום בעינויים ובגורל רע ומה, וכך למשל כשנחקרה אשת פירורא אחיו בחשד שהייתה מעורבת בקשר להרעילו, הבטיח לה הורדוס כי לא יאונה רע לה ולמשפחתה אם תאמר את האמת, והיא אכן סיפרה את כל הידוע לה ואף מסרה רעל שנתר ברשותה.

אין בידינו מידע של ממש על זהות החוקרים שהעסיק הורדוס, אך במקרה אחד מוזכר כי "המשרתים הוסיפו לענותם". ניסוח זה מתווסף לתיאור קודם שלפיו משרתיו של הורדוס (ולא כוחות צבא או אנשי משמר ראשו) נשלחו לעצור את הקושרים נגדו, וניסוחים אלה מצביעים כנראה על גוף נפרד שעסק בביטחון הפנים.



דמות שנויה במחלוקת. פסל מאבן של המלך הורדוס

העובדה העולה שוב ושוב מתיאורי יוסף בן מתתיהו כי המידע המודיעיני החשוב שנאסף ממקורות שונים הגיע אל הורדוס, והוא זה שכיוון את המשך מלאכת האיסוף - הפעלת מרגלים, המשך המבצע המודיעיני או ניהול חקירה - אין בה כדי להפתיע. הנושאים שבהם היה מדובר הם שלטוני ובעיקר חייו, שהיו נתונים בסכנה מתמדת. לא ייפלא אפוא שגילה עניין אישי בדברים ושהיה מעורב בכל שלב, מה גם שלא היה באפשרותו להטיל את המלאכה על מי ממקורביו, שהרי הכול בחצרו היו בחזקת חשודים.

סיכום

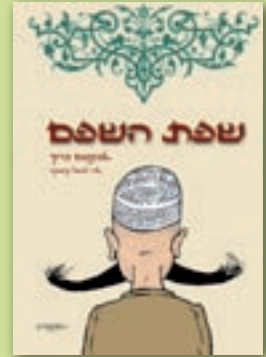
למרות המידע הרב על אודות פעילותו הצבאית והמדינית של הורדוס בתקופה הראשונה למלכותו, לא נמצא ביטוי של ממש לפן המודיעיני של הפעילות הזאת, ככל הנראה משום שנעדרה מאפיינים מיוחדים והצלחות חריגות. לעומת זאת, בנושא ביטחון הפנים מצטיירת תמונה של מגוון אמצעים שנתעדו לקיים פיקוח קפדני כדי להבטיח את שלטונו ואת חייו של הורדוס, ולמודיעין היה מקום חשוב במערכת זו. המודיעין המסכל התבסס על מערך של סוכני חרש, על הלשנות, על פיקוח צנזורלי ועל חקירות. האם היה המערך המשולב הזה אפקטיבי? התשובה על כך היא חיובית, שכן הורדוס מת במיטתו למרות כל המאמצים והניסיונות שלא יגיע לכך.



שפת השפם

מאת: אבינועם ברוך, הוצאת כרמל 2010,
155 עמודים

חיים מנור (מינא)



למען הגילוי הנאות אומר כבר עתה: כותב הספר, אבינועם ברוך, הוא חבר טוב וותיק עוד מימי עבודתנו המשותפת. כבר אז מצא אבינועם עניין רב בסיפורי פולקלור על השפם ובין מבצע למבצע ותוך כדי המבצעים ליקט ואסף סיפורים ומשלים שעניינם שפם. בשפה ציורית, מסוגגנת ומרתקת מביא אבינועם את

סיפורי השפם. בעת הקריאה אפשר בהחלט לדמות את המספר כאילו הוא יושב בחברותא, מגלגל בלשונו, מטעים את טעמיו, מסלסל בקולו וחורז את חרוזיו כדי להנעים לשומע. הדברים כתובים בכישרון רב של מספר סיפורים מיומן שמרתק את שומעיו, מותח אותם ומבצע אתגרות מכוונת עד שהוא מגיע לפואנטה של הסיפור.

רק לשם טעימה קטנה אצטט קטע קטן מהסיפור "שפם מעל החוק", שבו מתואר מושל (פאשה) בתקופת הטורקים שהיה מוטרד מתופעה של גניבות חוזרות ונשנות שהתרחשו בתחום שיפוט:

"זה הפאשה, ששפמו - בבת עינו - הלך לפניו והפיל חתתו על המחוז כולו. עשוי היה בהידור רב, מלא, עבה ושופע. צבעו שחור מפחם, מבריק כחרב ממורקת, מזדקר ומשתרג עד לעצמות הלחיים, וקצות שערותיו המחודדות מסלסלות ומתעגלות פנימה כמעשה חרש־אמן בפיתוח ברזל.

"אבזר שררה מטיל מורא זה העסיק גדולים כקטנים, סוחרים ופשוטי עם. כל שערה שזזה בשפמו הייתה מעוררת מיד סבך של פירושים וניחושים, מה טיבו ואיזה שטן מסתתר לו שם מתחת לשפם.

"מעשיהם החשוכים של הליסטרים הלבינו את פני הפאשה ושפמו ברבים. אחרי כל פריצה חש כאילו נמרטה שערה מכנפי שפמו, כל שוד דרך לו על הכבוד, למשל היה ולשנינה."

את סופו המפתיע של הסיפור לא אפרט כאן ואותיר את ההנאה הצרופה לקורא.

הספר פותח במעין מחקר אקדמי קצר על השפם בדת האסלאם ועל משמעותו בחברה הערבית. הגילוי המפתיע הוא שעל פי דת האסלאם חל איסור לגדל שפם. בפועל הדת לא הצליחה להתגבר על מנהג שקדם לה, משום שלשפם יש משמעות סימבולית חזקה בחברה זו. השפם הוא סמל הגבריות והאון ובסיס לכבוד הגברי. כך, למשל, שבוטע הגבר בשפמו היא שבוטעה שחייבים לקיים. הספר מתובל בפתגמים רבים המעידים על חשיבותו החברתית של השפם ועל השפעתו בחיי היומיום.

אחרי המבוא האקדמי באה סדרה של סיפורי שפם קצרים ומשעשעים, ולאחריהם משלים, פתגמים, מטבעות לשון ושירי שפם. הספר מעוטרי באיורים של מישל קישקא שמוסיפים לו הומור.

לסיכום, ספר שמאיר זווית לא מוכרת בחברה הערבית, מהנה, משעשע, מבדר, מלמד ומלא בחוכמת חיים.

סילביה

חייה ומותה של לוחמת המוסד

מאת: רם אורן ומוטי כפיר, הוצאת קשת 2010,
296 עמודים

יואב דיגי

הספר "סילביה - חייה ומותה של לוחמת המוסד" מגולל בצורה אותנטית ומקצועית את מסכת חייה של לוחמת "המוסד" סילביה רפאל, שפעילותה המבצעית העיקרית הייתה סגירת החשבון עם מתכנני ועם מבצעיו של טבח הספורטאים במינכן.



הספר נפתח בתיאור פגישה של חוליית "ספטמבר השחור", בראשות עלי חסן סלאמה,

שנערכה בביירות ב־1977, ובה תוכנן לחסל את סילביה באוסלו. באותו הזמן השתחררה סילביה מהכלא הנורווגי שבו ריצתה עונש מאסר לאחר שנשפטה על סיוע בחיסולו של המרוקאי אחמד בושיקי בעיירה לילהמה. כזכור, הנרצח זוהה בטעות כעלי חסן סלאמה, יוזם ומתכנן רצח הספורטאים הישראליים באולימפיאדת מינכן ב־1972.

הספר מסתיים בפברואר 2005 בהלווייתה של סילביה רפאל, שהובאה לקבורה בחלקה הצבאית בבית העלמין ברמת הכובש. החשבון עם עלי חסן סלאמה נסגר כבר ב־1979 כשחוסל על ידי "המוסד" בביירות.

בספר שזורים שני מעגלי חיים - האחד של סילביה רפאל, שבו הספר מתמקד, והאחר של עלי חסן סלאמה, מקימו ומפקדו של ארגון הטרור הרצחני "ספטמבר השחור". שני המעגלים האלה משיקים ונחתכים בכמה אירועים. מסכת חייהם של השניים זוכה לפירוט נרחב.

הספר נכתב על ידי רם אורן יחד עם מוטי כפיר, לשעבר מנהל בית הספר למבצעים מיוחדים של "המוסד". כאשר דנים בספר העוסק בפעילות מבצעית של "המוסד", לא ניתן שלא להתייחס לסוגיה העקרונית של כתיבת ספרים על ידי יוצאי קהילת המודיעין והביטחון.

נושא זה נפרץ כבר לפני עשרות שנים - החל באיסור הראל והמשך בראשי "מוסד" אחרים - ולא נותרו יותר פרות קדושות. כולן כבר נשחטו. בעידן המשפטיזציה שבו אנו

זהו המשולש שבתוכו חי ילד בלי צחוק אמיתי של משובת נעורים, בבדידות פנימית עמוקה ובייאוש מתפרץ; זהו המשולש היוצר עבור ארי עולם שכולו שקר ומשחק והתחזות שארי מודע להם; זהו עולם המפתח בקרבו חושים כמעט חייתיים על מנת לשרוד, להינצל; זהו עולם שמלמדו להכיר בני אדם ולחוש אותם; זהו עולם שבו הוא מתרפק על כל רגע זיכרון של אושר שזכה לו בחיק הוריו, הדוחף אותו תדירות לפרוץ בזעקה: זה אנכי היהודי, יליד וינה, ששפת אמו שרה היא גרמנית.

החלק האחרון של הספר הוא בעיקרו אינפורמטיבי, ותכליתו להראות לנו איך הילד "הנוצרי" הגיע בסופו של דבר למדינת ישראל ולבניית הקריירה שלו.

זהו ספר מקסים, נוגע ללב, המתבסס על זיכרונות שהודחקו ולפתע אחרי שנים פרצו, והם מגובים בעבודת חיפוש וחיטוט בארכיונים. אשר לשמו של הספר - "חייל בדיל בקופסת קרטון": ארי מספר לנו שכילד שנע ונד כל הזמן עם הוריו מדירה לדירה, ממסתור למסתור, כלי המשחק היחיד שלו היה חייל בדיל וקופסת קרטון. קופסת הקרטון, כך מספר ארי, מילאה בדמיונו את כל התפקידים שבעולם - בית, מתקן אימונים, מיטה לחייל, מחנה - אבל החייל נשאר חייל, ולא ניתן היה בדמיון לתת לו דמות אחרת.

האם יש לכך משמעות מיוחדת? איני יודע. אולי רצה ארי לבוא ולהגיד לנו: בעולם המשתנה הזה שבו אנו חיים, הדבר היחיד שבאמת לא משתנה הוא האני הפנימי העמוק שלנו, חייל הבדיל בעל הלב האוהב של אנדרסן. לכו לקרוא ספר מתח רגיש זה!

נמצאים, נותר רק לוודא שהליכי אישור ספרים מסוג זה ייעשו בהתאם לחוקים ולנהלים הקיימים: צנזורה וועדת שרים - כפי שהדבר נעשה בספר הזה.

חייל בדיל בקופסת קרטון

מאת: ארי ליבנה, הוצאת גוונים 2010, 218 עמודים

עמוס גלבוץ

התרגלנו כבר לכך שאנשי "מוסד" לשעבר, גדולים כקטנים, מוציאים לאור ספרים, רובם ככולם משובצים בעלילות גבורה של מחבריהם, עלילות "מוסד" ומדינת ישראל. "אנשי הדממה והסתר" הסירו את כיסוי החשאיות והאלמוניות שלבשו במשך שנים, ובצהלה פרשו לעיני העולם את שתמיד למדו ולימדו להסתיר ולשמור לעצמם ולמשפחתם.



ספרו של ארי ליבנה הוא יוצא דופן בנוף החושפני הזה. לא תמצאו בו מילה אחת על "המוסד", מילה אחת על שירותו המפואר, רב השנים בו, מילה אחת על עלילת גבורה חשאית. מי שירצה ימצא בו את כל החומרים האנושיים היוצרים קצין מודיעין מזן מיוחד, נדיה, משאת נפשו של כל ארגון מודיעין. זהו ספר על נעוריו המיוחדים של ארי, ובעיקר על ילדותו. יליד וינה 1935, שהוריו עזבו אותה לאחר סיפוחה לגרמניה, עברו לבלגיה, חיו בבריחה מתמדת מהנאצים. בגיל שמונה, ב־1943, זמן קצר לפני שנתפסו ונשלחו לאושוויץ, מסרו אותו הוריו למשפחה נוצרית, ועד סוף המלחמה הוא חי כנוצרי בלגי וואלוני - התפלל בכנסייה, שר במקלה שלה והתוודה לפני הכומר התקופה הזאת היא ליבת הספר. היא מתוארת ביד רגישה, בשטף מרתק, כאילו לפנינו ספר מתח.

אין לו משפחה, אין לו מסגרת משפחתית נורמטיבית, אלא רק שגרת חיים שכולה סכנה ואימה בלי לדעת מה יילד יום; ילד שכל ילדותו היא חסרת השתייכות והוא כמה להיות שייך. ילד שחיו מורכבים משלוש זהויות שונות הנאבקות זו בזו: הזהות הנוצרית החיצונית, הזהות היהודית הפנימית שהורתה היא באביו ואמו, בדודו ובדודתו, והזהות החלומית, זהות הגיבור הנוקם. זהו המשולש שסביבו נע סיפור המתח האישי של ארי על רקע הסביבה הבלגית שבפרבר בבריסל, שבו הנערים הוואלוניים מתקוטטים עם הנערים הפלמים, והאוכלוסייה הבוגרת מצויה תחת הכיבוש הנאצי והפצצות בעלות הברית.

מודעה

ספרי ביוגרפיה
ספרי הנוצחה
ספרות מקצועית



העיתונאי 'הושע אשכנזי'
יעזור לכם בעריכה, כתיבה
והוצאה לאור
050-3287770
www.joshbooks.co.il



משא ומתן מנקודת מבט אסלאמית ^{שאול ברטל*}

חוברת של הג'יהאד האסלאמי שפורסמה בראשית שנות ה־90 מזהירה מפני הסכם שלום שישרת את מזימותיהם של היהודים • הדרך היחידה: ג'יהאד ואינתיפאדה • תרגום של קטעים נבחרים

תזעזע את המכובדים והמשתתפים במשא ומתן, ועליהם להתחשב בקול שלנו הצורם את סימפוניית הרמייה והסברת השקר. אולי [הם] ינסו להחניק את הזעקה הזאת כיוון שהיא [תפריע] להם ליצור את האווירה המתאימה שבה תתקבל תוכנית השלום המלוכלכת.² ולמה שזה יפתיע [שכך קורה] כיוון שבני ציון הם אחי הקופים והחזירים³ אשר מבעירים את להבות הפתנה.⁴ למה שזה יפתיע שהם [הציונים] מפזרים את הסמים שלהם⁵ ועוסקים בתחבולותיהם ובמזימותיהם ובקוננויות השפלות שלהם כדי לרסק כל מי שמעמיד מכשול [בדרך להגשמת] שאיפותיהם הגדולות,⁶ וכולנו יודעים את ההיסטוריה השחורה שלהם ואת הפילוסופיה שלהם ואת הערמומיות הבזויה שלהם. אנו מבינים כי היהודים חשים שהכבוד של הפלסטינים, לפחות של חלק מהם, פחת, או ש[הציונים] רוצחים [מעמנו] ומפרסמים את הנשק [המתקדם שלהם] בפניהם של אותם חלק [מהפלסטינים]. הם [הציונים] חשים שנגמר [לנו] הכבוד, כאשר זה רק מזכך את הדם הפלסטיני [כתוצאה ממעשיהם], עד אשר יצטרפו הסוכנים⁷ הפושעים המבצעים בחייהם ומשרתים [את הציונים]. אנו מבינים אותם מאוד ומבינים מה מניע אותם [את המשת'פים] ומהו חלק מהאכזריות של המוח הציוני הנגוע בשנאת ההיסטוריה. הנה אנו אומרים את הדברים הללו כדי לתת ביטחון לעמנו שאנו לא נהיה [בשום פנים ואופן] מכשיר הרס ורשע בלי שנניח להסברה הטובה והבונה [הזאת]. אנו נאמר לאויב הפושע הזה, מותו בכעסכם, אנו מכירים את טבעכם ואת

קריאה למצפון האומה וההסבר לפי דבר האל, של ההיסטוריה ועתיד הדורות הבאים

פרסום של האגודה האסלאמית (אלג'מאעה אלאסלאמיה)

יא משפחה אהובה שלנו, [אנו פונים אליכם] מתוך עומק הפגיעה. [אנו פונים לאלה] השייכים לצדק ובעלי ראייה צלולה, ומתוך אהבה ומסירות לאסלאם ולפלסטיין ולעם שלה אלמראבט¹ באה הצהרה זו. אנחנו נבין את האמת אשר נצחיר עליה כי יום יבוא וסיבת ההטרדה הזאת [הציונית] תגורש מתחילתה, עד שהטובים מבני משפחתנו יסיימו במסיבת שמחה, עד שיתקרב זמן הקמת המדינה העתידית. אנחנו נבין שאנחנו לא יכולים לשאת את בני משפחתנו הנושאים ונותנים ומתקדמים קדימה [בשיחות עם ישראל] מבלי להזהיר אותם מפני הסכנה הרוצה להרוס כל דבר היפה בחיינו. אנחנו נסביר שהאנשים סבלו רבות למען בעייתם המוסלמית הקדושה ומסתכלים בחוסר סבלנות בהשגת תוצאות [המשא ומתן] והם מודאגים מדברינו, ואנו אומרים כי אף שהדרך ארוכה וכי [ישנה עדיין] כברת דרך שלא הסתיימה מתחילתה. כי האויב שלנו לא יעניק לנו את זכויותינו על מגש של זהב, כיוון שהוא [האויב] יודע שאם ייתן לנו את זכויותינו, כלומר [הוא] יכלה את נוכחותו. אנחנו יודעים כי הזעקה הזאת

1. אלמראבט - "המגן", "המתבצר", ביטוי אסלאמי המתייחס לאלה המתבצרים ומגינים על אדמת הקודש בספר האסלאם מול כוחות הכופרים (הלא מוסלמים). פלסטין מכונה לעתים בכתבים אסלאמיים ארד' אלרבאט. זוהי האדמה שעליה יש להגן מפני אויבי האסלאם (המוגדרים כיום: ישראל והמערב). הפלסטינים אם כן נמצאים בחוד החנית של מלחמת האסלאם בכופרים כיום. לא פלא שלוח השנה האסלאמי של חמאס נושא את הכותרת אלמראבטין.
2. עמ' 2 בחוברת.
3. ביטוי שכיח למדי לגבי היהודים בספרות האסלאמית הפונדמנטליסטית העוסקת בציונות ובחיסול מדינת ישראל. היהודים הם כמו בעלי חיים. קופים - כסמל לחקיינות הקיימת בהם, וחזירים כסמל לטומאתם. ראה: אפרים הררה וגדעון קרסל, "ג'יהאד, בין הלכה למעשה" (ת"א, 2009), עמ' 55-56.
4. פתנה - מלחמת האזרחים באסלאם. המלחמה הראשונה פרצה בין תומכיו של עלי אבן אבו טאלב, הח'ליף הרביעי, לבין תומכי בית אומיה. אך המילה הזאת משמשת גם במשמעות של כפירה ותעיה אחר אלוהים אחרים. כפי שהגדיר זאת בספרו שיח' עבדאללה עזאם, וסיה בטל אלקמה, פי עסר אלנחראר [צוואת גיבור העל בדור המתעורר], כוויית, ללא ציון שנת הוצאה, עמ' 24.
5. היהודים כמובן מומחים בפיוזור סמים ובהרעלה. לפי אחת מהמסורות הקיימות לגבי מותו של מחמד, מחמד הורעל על ידי אשתו היהודיה צפיה, משבט בנו קרייטה, שבט שמחמד הורה על רצוח כל הגברים בו ועל החרמת הרכוש. גם ערפאת הורעל על ידי ישראל, כך מאמינים לפחות כ־80% מתושבי הרשות הפלסטינית, וכך גם מצוין בביוגרפיה הרשמית של ערפאת המופיעה באתר הפת"ח. אפרים הררה וגדעון קרסל, "ג'יהאד", עמ' 60-61 וכן הביוגרפיה הרשמית של השהיד אבו עמאר המופיעה ב־www.fateh.org, מ־11/2/2010.
6. היהודים הם רמאים ושקרנים וכל הזמן מתכננים תחבולות נגד הפלסטינים. גם במשא ומתן איתם התחושה בקרב נאמני האסלאם היא שיש לבחון בקפדנות כל הצעה ישראלית כדי לבדוק היכן מסתתרת התחבולה בהצעה זו. כך גם מתנהל המשא ומתן עם ישראל מצד נציגי חמאס כפי שעולה מדבריו של אבו אנס שנחשב מומחה לצד הישראלי ומצוטט אצל סלימאן אל־שאפע, "השבוע" (ת"א 2009), עמ' 184-186.
7. במקור: עמילא - משתפי פעולה. מילה שבדרך כלל באה בהקשר שלילי של משתפי פעולה עם ישראל, כלומר בוגדים אשר עונשם במקרה שייטפסו ידוע. עונשם יהיה מוות.

* ד"ר, מרצה לעניינים פלסטיניים באוניברסיטת בר־אילן. מחבר הספר "הפלסטינים מהנכבה לפדאיון, 1949-1956" (ירושלים, כרמל, 2009) ומאמרים נוספים בנושא הפלסטיני; osh-re@neto.net.il

חוכמתכם, ולא תצליחו להפחיד אותנו מפני הגזילה שלכם
הטומאה שלכם.⁸

* * * * *

"בני משפחתנו היקרים, אנחנו נחזיר לכם את האושר
המסתובב אצלכם. אנחנו נחזיר לכם את התפארת, את
הכבוד ואת הניצחון. אנחנו נבטיח לכם שלא ירמו אתכם
בסיסמאות המבורכות השקריות. אנחנו נדאג לכם שלא
תבטחו בחבר הפושעים המכתימים את ידיהם בדמי
הסבים שלנו, האחים שלנו ובנינו. אין ברירה [אחרת] זולת

הגיהאד, ואין חלופה [אחרת] זולת האסלאם והאינתיפאדה,
וכל דבר אחר לא יוביל אותנו אלא [רק] לתהום. צריך
להכשיל את המזימה הזאת של שלטון ומנהל עצמי.
התהילה לרוביכם החוקיים אשר מפיצים את האויב.
"מן המאמינים, הגברים המצדיקים את מה שלא נשבע האל
עליו, ומהם [יש] שהלכו לעולמם ומהם [יש] שמביטים
ואינם מחליפים את התמורה. האמת היא לאל העצום."⁹

**אללה אכבר ואלעזה ללאסלאם [אלוהים גדול והתפארת
לאסלאם]¹⁰**

8. עמ' 4 בחוברת.

9. לפי הצורה שבה מופיע המשפט הזה בטקסט מדובר ככל הנראה בציטוט של פסוק מהקוראן אם כי ללא ציון הסורה שממנה צוטט
הפסוק, אלה שמצדיקים דברים לא נכונים בשם האל, כמו אנשי המשלחת הפלסטינית המנסים להצדיק הסכם עם ישראל ולהשוותו
להסכם חדיביה, סופם או שימותו או שיראו את תשועת האל ויאבדו את מעמדם.

10. עמ' 27, פסקה אחרונה בחוברת.

גלגולו של מסמך יהושע אשכנזי על תיעוד קורות המל"מ בידי ז'מקה גנדלר

לתיעוד תהליכים ואירועים היסטוריים יש חשיבות גדולה. עבודה מקיפה שכזו דורשת דיוק רב, אימות נתונים
והקפדה על פרטים, ואת המלאכה הזאת מטעם המל"מ לקח על עצמו ז'מקה גנדלר, המתנדב במל"מ מאז יוני 1985.
גנדלר לא חסך בעבודה. את "סיפור המעשה" של הקמת המל"מ בגלילות הוא גולל בחוברת שהופקה ב־2001 לרגל
ח"י שנים למל"מ (מיום תחילת עבודת ההקמה), ובה הוא אסף פרטוקולים, מכתבים, סיכומי דיונים ושיחות,
דו"חות, ראיונות עם האנשים המרכזיים שהיו פעילים מראשיתו של תהליך ההקמה ועוד. גנדלר לא הסתפק בכך
והרחיב את המחקר בעזרת הערות ותוספות של הפעילים המרכזיים עד להשלמת הסיפור כולו, כתיבת החוברת
והוצאתה לאור במסגרת פנימית של המל"מ. לפני כשנה נקרא גנדלר לעדכון המחקר שבו החל. הוא הפיק חוברת
נוספת הנוגעת לשנים 2001-2009, שוב בעזרת איסוף דקדקני של פרטוקולים, של סיכומי ישיבות והחלטות
של הוועד הפועל של המל"מ ושל הוועד המנהל והשלמות נדרשות אחרות. לקראת
חגיגות 25 שנה להקמת המל"מ, שצוינו בספטמבר 2010 בטקס מרשים בנוכחות
אנשי הקהילה, גמלאיה ובני המשפחות השכולות, אוחדו שתי חוברות המחקר
של גנדלר לחוברת מקיפה אחת המלמדת על אבני הדרך בהקמת המל"מ. עבודתו
של גנדלר אף היוותה את הבסיס התוכני להכנת האירוע החגיגי של האתר
במלאת לו 25 שנות פעילות וכן לכתבות ההיסטוריות על אודות פעילות האתר
כפי שהתפרסמו בגיליונו הקודם.



הודעות

מוכנים לתרום להנחלת ערכים של
מורשת המודיעין לנוער?
יש לכם סיפור אישי מעניין מעשרות
שנות שירות?
רוצים להדריך בני נוער בביקור באתר?
בואו והצטרפו למפעל
"ימי אלויה אוביסניג אנוסר"
למעוניינים, נא לפנות לניצה אלינוב,
רכזת הפרויקט.
טלפון: 03-5472321
דוא"ל: mlmhida@intelligence.org.il

קול קורא לקוראים
קוראי כתב העת מוזמנים לכתוב
לנו סיפורים אישיים, חוויות,
מאמרים ואף להציג את אמנותם
mlm@intelligence.org.il



תשבץ מודיעין 58

מאזן

1. ועדה בריטית ב־1938 שנועדה לבחון את דרכי הביצוע של ועדת פיל;
 2. השיפה במתכונן ובדון של מידע מסוגו לגורמים בלתי מורשיים; 9. הארגון הראשון בארץ ישראל לכבוש העבודה והשמירה במושבות ולהגנה עצמית;
 12. הסופר החסי שכתב את "מלחמה ושלום" (ש"פ); 13. פלוגות "גדוד נהגי הפרדות של ציון" נחתו בחצי אי זה במלחמת העולם הראשונה; 14. הפקודה לירות אש חיה; 16. איש נהל שיצא לאיראן ולעיראק כדי להביא חוטרים של דקלי תמר לישראל (ש"פ); 18. כל מדינות צפון אפריקה חולקות בעלות עליה; 21. יחידת תנועה מתנדבת של משטרת ישראל (ר"ת); 23. הוצנח ב־1944 ביוגוסלביה במשימה להביא יהודים לאיטליה; 25. תחילת שמו הפרטי של אחד מראשי אמ"ן; 27. שמו של "גשר הפקק" על הירדן, מצפון ל"גשר בנות יעקב" (ר"ת); 29. עוף לילה טורף ממשפחת הינשופים; 30. החלל הדרוזי הראשון של קהילת המודיעין המונצח באתר ההצנחה הממלכתי בגלילות; 34. פונקציה במתמטיקה; 35. עיר באיראן שבה נספו כ־90 אלף איש ברעידת אדמה שהתרחשה ב־2003; 36. נמשח למלך ישראל על פי הוראת הנביא אלישע; 37. מבצע לטיהור הנגב המערבי שנערך בדצמבר 1948; 39. פרופסור בטכניון שנערך בידי שירות הביטחון באשמת קיום מגע עם סוכנים ציכים (משמאל לימין); 42. אמצעי תקשורת המאפשר העברת קול דו־סטרית למרחקים; 44. שמו של הדוקטור בסרט הראשון מסדרת סרטי ג'יימס בונד; 45. תחילת שם משפחתו הלועזי של המפקד הראשון של חיל הקשר בצה"ל; 46. מבצע לחידוש הקשר היבשתי עם סדום, שנערך בנובמבר 1948; 47. תחילת שמו של גנרל מצרי ששימש אב בית הדין הצבאי במשפטם של נאשמי "עסק הביש"; 49. מבצע שנערך ביולי 1948 במגמה לפרוץ את הדרך אל הנגב הנוצרי; 52. רמטכ"ל צבא מצרים שהודח על ידי סאדאת בעיצומה של מלחמת יום הכיפורים; 55. אוניברסיטה אמריקאית בניו הייבן, קונטיקט; 56. פיסת מידע מודיעיני לא מעובד, שהתקבלה ממקור מודיעיני ודווחה; 59. חלל דרוזי מיחידת "עמחי" של "חצב" המונצח באתר ההצנחה הממלכתי בגלילות.

8		7		6		5		4	3	2		1
						11		10		9		
		14							13			12
								16		15		
		24		23		22		21		20		18
						27			26	25		
												30
						35						34
												36
41		40		39		38			37			
						43			42			
										45		44
						46			49		48	
								50				
						51						52
										54		53
						56			55			
												59

מאונך

1. ספינת המעפילים הראשונה שהגיעה לחופי ארץ ישראל ביולי 1934; 2. לוחם אצ"ל שנידון למוות בידי הבריטים ונתלה (ש"פ); 3. רצח, המתה; 4. ממפקדי סירת מטכ"ל; 5. אחד מראשי "המוסד" (+ ת); 6. במסגרת תוכנית התיישבות ז'וקמו היישובים נטעים, צופית, גבעת ח'ן, בית עובד ואחרים; 7. סוג אדמה הנפוץ בצפון הנגב; 8. נציג אש"ף שנהרג כתוצאה מהתפוצצות פצצת תופת בביתו בפריז ב־1972; 10. שחקן זמר ישראלי שבלט בשנות ה־60 וה־70; 11. מחציתו הראשונה של שם הצופן הישראלי למחקר צבאי מצרי שהפתיע את ישראל ב־1960; 15. שהה במצרים בשם ג'ון דרלינג וארגן רשת של צעירים יהודים ובאלכסנדריה, שפתקדה לפעול בשירות ישראל בעת מלחמה; 17. ראש "מודיעין פלסטין" בצבא המצרי ברצועת עזה, שהפעיל פדאיון נגד ישראל וחוסל ב־1956 בידי המודיעין הישראלי (מלמטה למעלה); 19. ארגון שייסד "השומר" כדי להחזיר ליישוב היהודי את ענף הצאן; 20. מגבעה זו פרצו כחותינו לצפון רמת הגולן במלחמת ששת הימים; 22. שמה הראשון של מחלקת המודיעין של אצ"ל (ר"ת); 24. איש "השומר" שעמד בראש ועד ההגנה המחוזי בגליל החל מ־1919; 26. הפרקליט הצבאי הראשי שפרש ב־1973; 28. אחד משני נציגי "אחדות העבודה" בוועד ההגנה העיונית שהתנגש ביחשלים בראשות ז'בטינסקי ב־1920; 31. אגודה שייסד השומר ביכסאל הלפרין במטרה להכין תוכנית להגנה בארץ ישראל (ר"ת); 32. חבר ארגון הריגול מיל"י שנתלה בדמשק (ש"פ); 33. חברת קיבוץ משמר העמק שהייתה חברת כנסת בשנים 1955-1969 (ש"פ); 36. רמטכ"ל צה"ל (מלמטה למעלה); 37. נשיא המל"מ היה חבר בקיבוץ זה; 38. דרגה בצה"ל (מלמטה למעלה); 40. בעל עיטור הגבורה ממלחמת ששת הימים; 41. בפעילות חשאית: הזירה הקרובה שבה מתנהלת פעילות מבצעית והאנשים התמימים המצויים בה העלולים להבחין בפעילות ולהשפיע עליה; 42. הכינוי של שירות הידיעות (הש"י) בארגון ה"הגנה"; 43. אתר נחיתה של גולים קובנים ממושים שפלשו למפרץ החזיריים בקובה בחסות CIA ב־1961 (מלמטה למעלה); 48. עוזר ראש אמ"ן למחקר במלחמת יום הכיפורים; 50. הכינוי של יוגוסלביה בארגון ה"הגנה", שהיה בשימוש במבצעי העפלה ורכש; 51. ראש אגף האפסנאות במטכ"ל במלחמת יום הכיפורים; 53. קליפת העינב; 54. מספרם של לוחמי הפלמ"ח שנהרגו בפיוץ גשר אכזיב ב"ליל הגשרים" ביוני 1946; 57. כינוי לגז של חומר אשר בתנאים סטנדרטיים של טמפרטורה ולחץ מהווה נוזל (מלמטה למעלה); 58. קבוצה חברתית הרואה עצמה כבעלת עתיד משותף.

הזוכה בפתרון התשבץ מהגיליון הקודם היא: ורדה ברנמילר

יואב דיגי

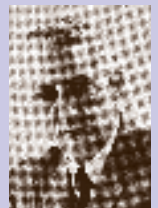
dyogenes@netvision.net.il

מי היה האיש שהיה?

נולד בגרמניה ב־1930 תלה לישראל בהיותו בן 5; התחנך בישיבה. בגיל 16 הצטרף ל"הגנה" ואחרי מלחמת העצמאות החל את דרכו במערכת הביטחון; במהלך שירותו סיים בהצטיינות יתרה תואר ראשון ותואר שני במשפטים; מילא כמה תפקידי מפתח בארגונו ומחוצה לו, עד שהגיע לשיא; לאחר פרישתו הצטרף להנהלת בנק גדול ובו שימש עד 1995; אדם צנוע, ישר ונחוש שתרם רבות בכל מקום שבו פעל, נפטר בגיל 79.

פתרון החידה מגיליון 57

האיש שהיה הוא **עמוס מנור** שכיהן כראש השב"כ בשנים 1953-1963. נולד בשם ארתור מנדלוביץ ברומניה ב־8 באוגוסט 1918. בצעירותו היה חבר בתנועת הבונים הצינינית ונמנה עם מייסדיה. למד הנדסה בצרפת ועם פרוץ מלחמת העולם השנייה גויס לצבא ההונגרי.



ב־1944 היה בטורספורט הראשון שנשלח מבדפשט לאושוויץ. הוא הצליח לשרוד את השואה ועם תום המלחמה גויס לשירות המוסד לעלייה ב. פעל כשלוש שנים בארגון הפלגתן של כמה אוניות מעפילים לישראל. ב־1949 עלה לישראל בדרכון מזויף וגויס לשב"כ בשם בדוי - ולטר רפפורט. שירת כראש המחלקה לריגול נגדי וביוני 1952 התמנה לסגן ראש השב"כ. ב־1953 החליף את איזי דורות כראש השב"כ.

הזוכה בפתרון החידה מהגיליון הקודם הוא: אריק פרידמן

פתרונות יש לשלוח למל"מ, דוא"ל: mlm@intelligence.org.il או בפקס: 03-5497731 בין הפותרים נכונה יוגרל ספר